

บทที่ 3

สภาพทั่วไป

ลักษณะทางกายภาพ

ก. ที่ตั้ง

ภาคใต้ตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 5 37 เหนือ ถึง 11 9 เหนือ และระหว่างลองจิจูดที่ 98 8 ตะวันออก ถึง 102 10 ตะวันตก มีเนื้อที่รวมกันทั้งสิ้นประมาณ 71,901.350 ตารางกิโลเมตร* คิดเป็นร้อยละ 13.68 ของพื้นที่ประเทศ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับภาคตะวันตกของไทย ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับทะเลอันดามัน และสหภาพพม่า (มีทิวเขา ตะนาวศรี และแม่น้ำกระบุรี เป็นเส้นพรมแดน)

ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย (มีทิวเขาสันกาลาศีร์ และแม่น้ำโกลก เป็นเส้นพรมแดน)

ข. เขตการปกครอง

ภาคใต้ประกอบด้วย 14 จังหวัด (ตาราง 3.1 ในภาคผนวก) คือ

*ตัวเลขจากทะเบียนท้องที่ พ.ศ. 2522 กองปกครองท้องที่ กรมการปกครอง

1. ภาคใต้ตอนบน มี 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกระบี่ ชุมพร ระนอง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี พังงา และภูเก็ต มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 41,853.367 ตารางกิโลเมตร

2. ภาคใต้ตอนล่าง มี 7 จังหวัดเช่นกัน ได้แก่ จังหวัดตรัง พัทลุง สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 30,047.983 ตารางกิโลเมตร

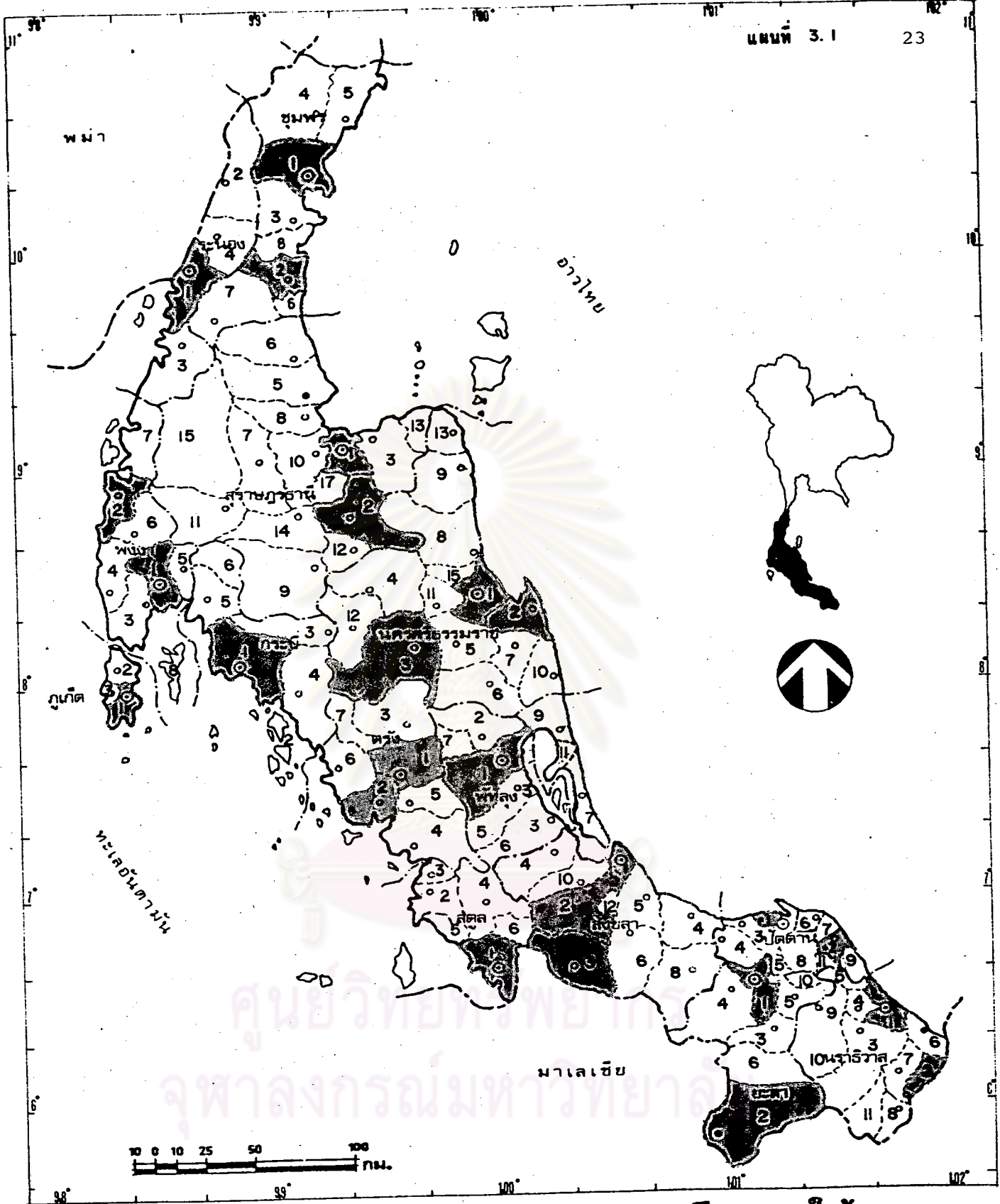
แบ่งรูปการปกครองออกเป็น 107 อำเภอ 16 กิ่งอำเภอ 950 ตำบล และ 6,436 หมู่บ้าน มีรูปการปกครองท้องถิ่นในระดับเทศบาล 25 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาลเมือง 17 แห่ง เทศบาลตำบล 8 แห่ง* และสุขาภิบาล 113 แห่ง (ตาราง 3.1, 3.2, 3.3 ในภาคผนวก และแผนที่ 3.1)

* พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พร้อมด้วยการแก้ไขเพิ่มเติม ให้ความหมายของเทศบาลต่าง ๆ ไว้ดังนี้

มาตรา 9 เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย

มาตรา 10 เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หมื่นคนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าสามพันคนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ทั้งมีรายได้พอสมควรแก่การที่ละปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุชื่อ และเขตของเทศบาลไว้ด้วย

มาตรา 11 เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าสามพันคนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ทั้งมีรายได้พอสมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลนคร พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุชื่อ และเขตของเทศบาลไว้ด้วย

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แนบมา เขตการปกครองระดับอำเภอ ที่มา: กรมการปกครอง

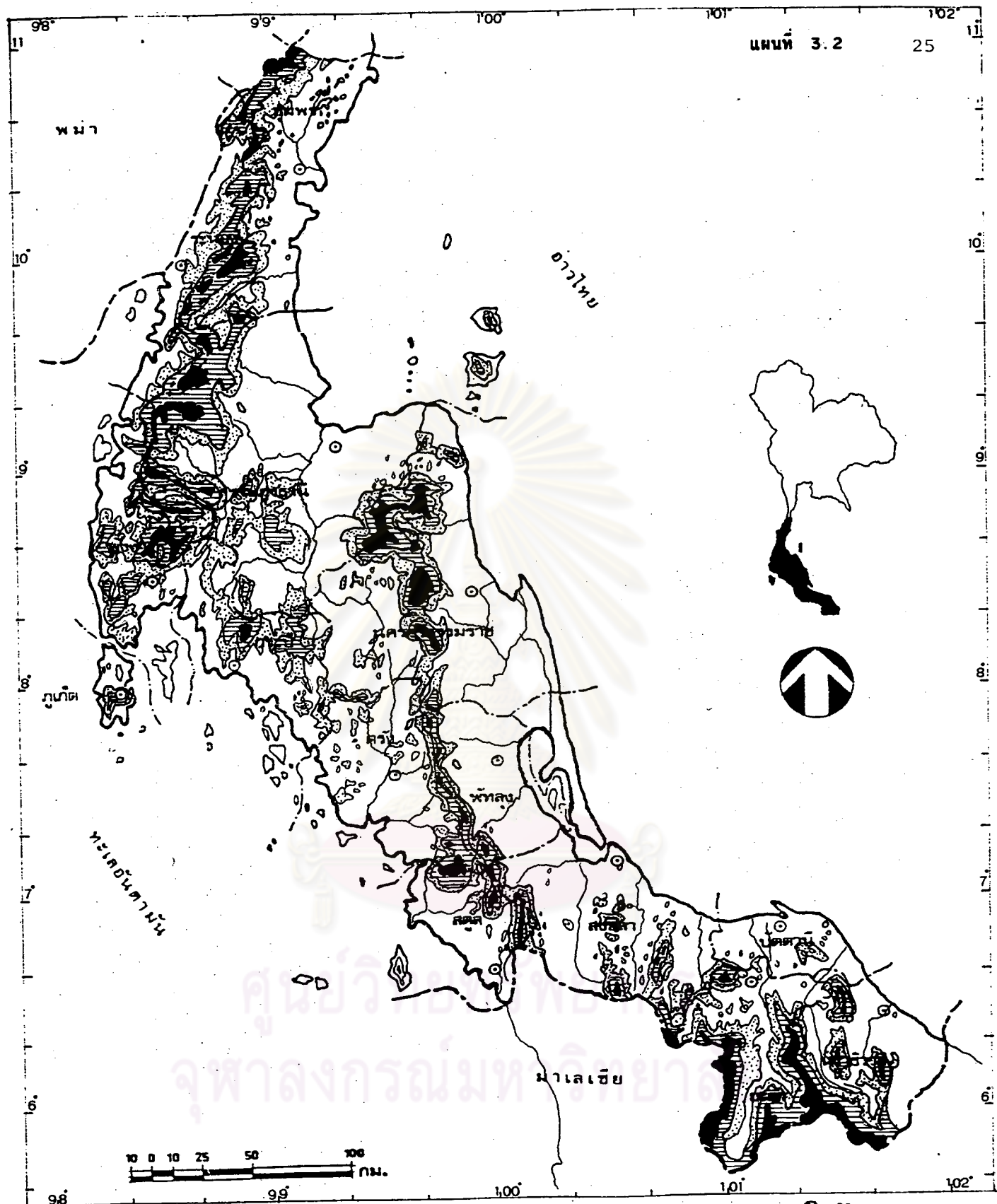
- สัญลักษณ์**
- เส้นแบ่งเขตประเทศ
 - เส้นแบ่งเขตจังหวัด
 - ที่ตั้งจังหวัด
 - ที่ตั้งอำเภอ
 - ◐ อำเภอที่มีเขตเทศบาล
 - เส้นแบ่งเขตอำเภอ

จากตาราง 3.3 และแผนที่ 3.1 จะเห็นว่าชุมชนเมืองในระดับเทศบาลเมืองส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในอำเภอเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวจังหวัดและเป็นศูนย์กลางในด้านการปกครอง ส่วนชุมชนเมืองในระดับเทศบาลตำบล จะตั้งอยู่ตัวอำเภออื่นที่ไม่ใช่อำเภอเมือง ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางการปกครองในระดับอำเภอ โดยทั่วไปมีขนาดพื้นที่เฉลี่ยไม่เกิน 10 ตารางกิโลเมตร เทศบาลเมืองที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่ที่สุด คือ เทศบาลตำบลนาสาร มีพื้นที่ 67.13 ตารางกิโลเมตร และเทศบาลที่มีขนาดเล็กที่สุด คือ เทศบาลตำบลหลังสวน มีพื้นที่ 1.5 ตารางกิโลเมตร ในระหว่าง พ.ศ. 2512-2525 เทศบาลบางแห่งมีการขยายเขตออกไปตามการขยายตัวของชุมชน ได้แก่ เทศบาลเมืองกระบี่ เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เทศบาลเมืองปากพอง เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลเมืองเบตง เทศบาลเมืองหาดใหญ่ และเทศบาลเมืองสตูล

ค. ลักษณะภูมิประเทศ

ภาคใต้มีลักษณะเป็นคาบสมุทรยาวแคบต่อเนื่องจากภาคตะวันตกและประเทศสหภาพมาไปจนจรดชายแดนประเทศมาเลเซีย ขนาบด้วยทะเลอ่าวไทยทางด้านตะวันออก และทะเลอันดามันทางด้านตะวันตก มีความยาวจากจังหวัดชุมพรถึงจังหวัดนราธิวาส ประมาณ 600 กิโลเมตร ส่วนที่กว้างที่สุดยาวประมาณ 250 กิโลเมตร จากชายฝั่งจังหวัดพังงาถึงชายฝั่งจังหวัดนครศรีธรรมราช และส่วนที่แคบที่สุดคือ คอคอดกระในเขตจังหวัดระนองและชุมพร ยาวประมาณ 12 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้แบ่งออกเป็นลักษณะสำคัญได้ดังนี้ (แผนที่ 3.2)

บริเวณภูเขา พื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคเป็นภูเขาและที่สูง เป็นแกนกลางของคาบสมุทร ลักษณะเป็นแนวต่อเนื่องจากทิวเขาตะนาวศรีในภาคตะวันตกในแนวเหนือ-ใต้ ขนานกับชายฝั่ง ทิวเขาที่สำคัญได้แก่ ทิวเขาภูเก็ตทางชายฝั่งตะวันตก มีที่ราบแคบ ๆ ขนานกับฝั่งทะเล แนวภูเขาเริ่มจากเขาหินทะเลซึ่งอยู่ระหว่างอำเภอเมืองจังหวัดชุมพร กับอำเภอกระบุรีจังหวัดระนองทอดยาวไปในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานีจนถึงจังหวัดพังงา ถัดจากนั้นเป็นภูเขาหินปูนเตี้ย ๆ ทิวเขานครศรีธรรมราช เป็นแนวต่อเนื่องเทือกเขาภูเก็ต เริ่มจากทางใต้ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี กระบี่ นครศรีธรรมราช ผ่านเขตจังหวัดตรัง พัทลุง สตูล สงขลา และต่อเนื่องไปถึงทิวเขาสันกาลาศรี ซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติที่กั้นระหว่างประเทศไทยและมาเลเซีย ในจังหวัดยะลาและนราธิวาส ยอดเขาสูงที่สุด คือ ยอดเขาหลวงในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช สูงประมาณ 1,835 เมตร

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แนวดัง	ลักษณะภูมิประเทศ	ที่มา	กรมแผนที่ทหาร		
-----	เส้นแบ่งเขตประเทศ	□	ระดับความสูง 0-100 เมตร	▨	ระดับความสูง 200-500 เมตร
-----	เส้นแบ่งเขตจังหวัด	▨	ระดับความสูง 100-200 เมตร	■	ระดับความสูงมากกว่า 500 เมตร
⊙	ที่ตั้งจังหวัด				
-----	เส้นแบ่งเขตอำเภอ				

ภูเขาส่วนใหญ่เป็นเขาดินปูนยุคกลาง (Mesozoic) มีดินแกรนิตรองรับและเป็นแหล่งแร่ดีบุกและแร่วุลแฟรมที่อุดมสมบูรณ์

บริเวณที่ราบ เนื่องจากทางฝั่งตะวันตกมีภูเขาตลอดแนว ทำให้บริเวณชายฝั่งตะวันตกเป็นที่ราบสูงริมทะเล พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่เหมาะแก่การเกษตร มีที่ราบแคบ ๆ ที่สำคัญ คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำตรัง และที่ราบบนเกาะภูเก็ต ส่วนด้านฝั่งตะวันออกมีที่ราบลุ่มระหว่างเชิงเขาและริมทะเล ซึ่งพอจะแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ที่ราบสูงเชิงเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบริมทะเล สำหรับที่ราบฝั่งตะวันออกที่สำคัญ คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำตาปี-พุมดวง ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี และกระบี่ ที่ราบลุ่มรอบทะเลสาบสงขลา อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง และที่ราบปัตตานี เป็นที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำปัตตานี ในเขตจังหวัดยะลา และปัตตานี ที่ราบลุ่มเหล่านี้เป็นแหล่งปลูกข้าวที่ดีที่สุดของภาคใต้

นอกจากนี้ภาคใต้ยังมีที่ราบที่มีลักษณะพิเศษ เรียกว่า "พรุ" เป็นพื้นที่ลุ่มที่อยู่ระหว่างที่ราบกับทะเล มีความสูงไล่เลี่ยกับระดับน้ำทะเลปานกลาง ดังนั้นเมื่อน้ำทะเลขึ้น คลื่นจากน้ำขึ้นก็จะไหลเข้าไปท่วมพื้นที่พรุหรือเมื่อฝนตกน้ำจากพื้นดินและน้ำจากแม่น้ำที่มีปริมาณมาก จะไม่สามารถไหลระบายลงทะเลได้ทัน ทำให้น้ำล้นท่วมพื้นที่เพาะปลูก ก่อให้เกิดความเสียหาย ลักษณะการไหลประปรายจากพื้นที่พรุเหล่านี้ ถ้าหากเป็นพื้นที่รอบนอกของพื้นที่พรุสามารถไหลระบายได้ แต่ต้องเสี่ยงกับการถูกน้ำท่วม ส่วนตอนในของพรุเป็นพื้นที่ที่มีน้ำขังตลอดปี (Swamp) บางแห่งมีป่าหญ้า และตามที่ดินจะมีต้นไม้ขึ้นได้ พื้นที่พรุมีเนื้อที่หลายแสนไร่ ถ้าหากสามารถระบายน้ำออกไปก็จะสามารถพัฒนาเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ได้ พื้นที่พรุส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดนราธิวาส และบางส่วนในจังหวัดปัตตานี

บริเวณชายฝั่งทะเล ภาคใต้เป็นภาคที่มีชายฝั่งทะเลยาวที่สุดของประเทศไทย ความยาวของชายฝั่งทะเลทั้งสองด้านรวมกันเกือบ 2,000 กิโลเมตร ทุกจังหวัดยกเว้นยะลา มีอาณาเขตติดต่อกับชายฝั่งทะเล ลักษณะชายฝั่งทะเลประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ก) ชายฝั่งทะเลตะวันออก เป็นฝั่งทะเลที่เกิดจากการยกตัวของพื้นทะเล ทำให้เกิดฝั่งทะเลโผล่ (Emerge Shoreline) ลักษณะฝั่งทะเลจึงค่อนข้างเรียบเป็นแนวยาวตรง เริ่มจากตัวจังหวัดชุมพร เลียบชายฝั่งตะวันออกไปจนถึงจังหวัดนราธิวาส ชายฝั่งด้านนี้มีที่ราบกว้างกว่าชายฝั่งตะวันตก กว้างประมาณ 30-35 กิโลเมตร เกิดจากการทับถมของตะกอน

จากแม่น้ำสายสำคัญ ๆ ได้แก่ แม่น้ำห้วยสัก ส่วน แม่น้ำตาปี-ชุมดวง และแม่น้ำปัตตานี การที่ลักษณะ
ชายฝั่งทะเลค่อยลาดลงและตื้นกว่าฝั่งตะวันตก ทำให้มีหาดทรายสวยงามหลายแห่ง มีอ่าวสำคัญ
คือ อ่าวชุมพร อ่าวบ้านดอน อ่าวสงขลา และอ่าวปัตตานี ซึ่งเป็นที่ตั้งของท่าเรือชายฝั่ง และมี
เกาะขนาดใหญ่ คือ เกาะลันตา เกาะพัง และหมู่เกาะอ่างทอง

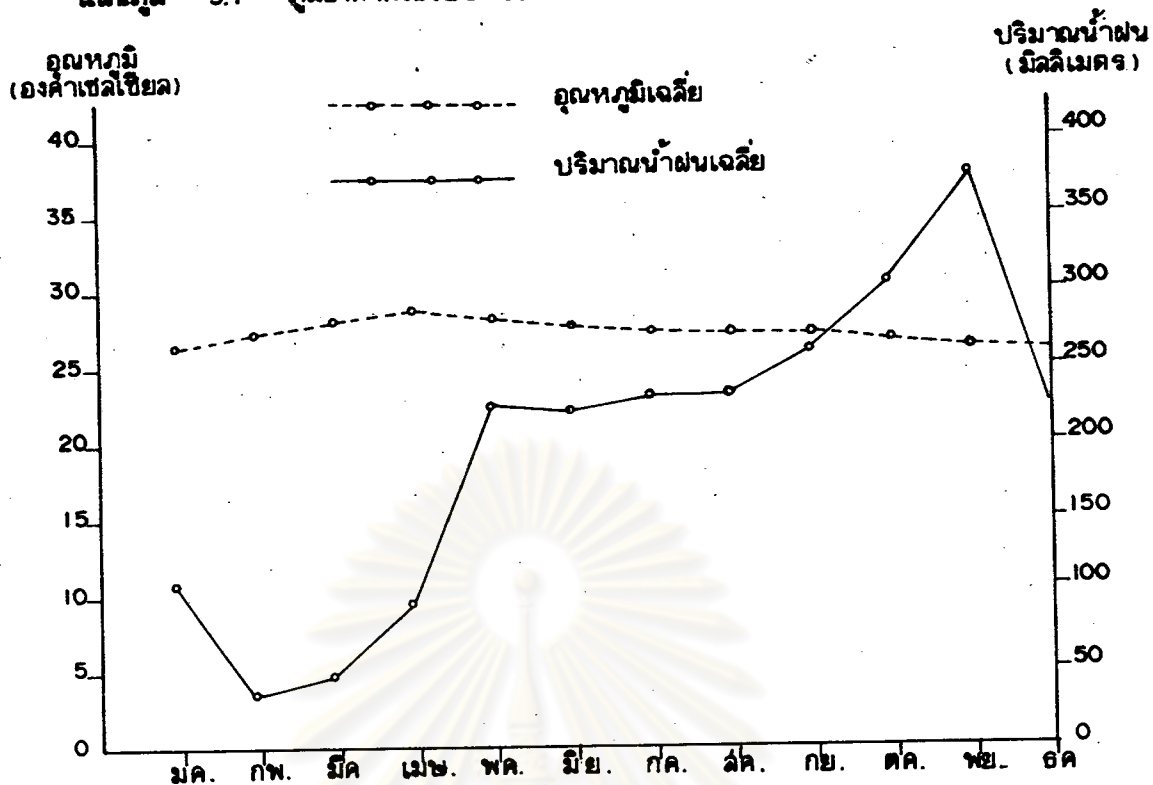
ข) ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก เป็นบริเวณที่ภูเขาเข้ามาชิดฝั่งทะเล มีชายฝั่ง
หรือไหล่ทวีปแคบ ก่อให้เกิดลักษณะภูมิประเทศแบบฝั่งทะเลจม (Submerge Shoreline) ซึ่ง
เกิดจากการทรุดตัวหรือจมตัวของเปลือกโลก ประกอบกับน้ำจากเทือกเขาที่ไหลลงทะเลเร็วและ
แรงมากในฤดูฝน ทำให้ชายฝั่งด้านนี้เว้า ๆ แหว่ง ๆ และมีเกาะแก่งเรียงรายอยู่มากตามชาย
ฝั่ง ตั้งแต่จังหวัดระนองถึงจังหวัดสตูล เกาะที่สำคัญได้แก่ เกาะภูเก็ต เกาะยาว เกาะลันตา
และเกาะตะรุเตา

เมื่อมาแผนที่เขตการปกครองและแผนที่ลักษณะภูมิประเทศมาซ้อนกัน (overlay)
จะพบว่า ลักษณะภูมิประเทศ เป็นปัจจัยสำคัญต่อที่ตั้งของชุมชนเมืองในภาคใต้อย่างมาก การที่ภาคใต้
มีลักษณะแคบและยาวจากเหนือมาใต้ มีภูเขาเป็นแกนกลางของคาบสมุทร ชุมชนเมืองจึงกระจาย
ตัวอยู่ตามที่ราบชายฝั่งทะเลทั้ง 2 ด้าน โดยมีการกระจายตัวอย่างหนาแน่นบริเวณที่ราบชายฝั่ง
ตะวันออก ตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนชายฝั่งตะวันตก ตั้งแต่จังหวัด
ระนองถึงจังหวัดนราธิวาสตอนใน มีการกระจายตัวของชุมชนเมืองเบาบาง เนื่องจากมีพื้นที่ราบ
อยู่น้อยมาก ชุมชนเมืองในภาคใต้มีการกระจายตัวที่ค่อนข้างสม่ำเสมอ ระยะทางระหว่างชุมชนเมือง
แต่ละแห่งไม่ห่างกันมากนัก แต่เนื่องจากภูเขาเทือกกลาง ทำให้เป็นอุปสรรคในการติดต่อระหว่าง
ชุมชนเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก

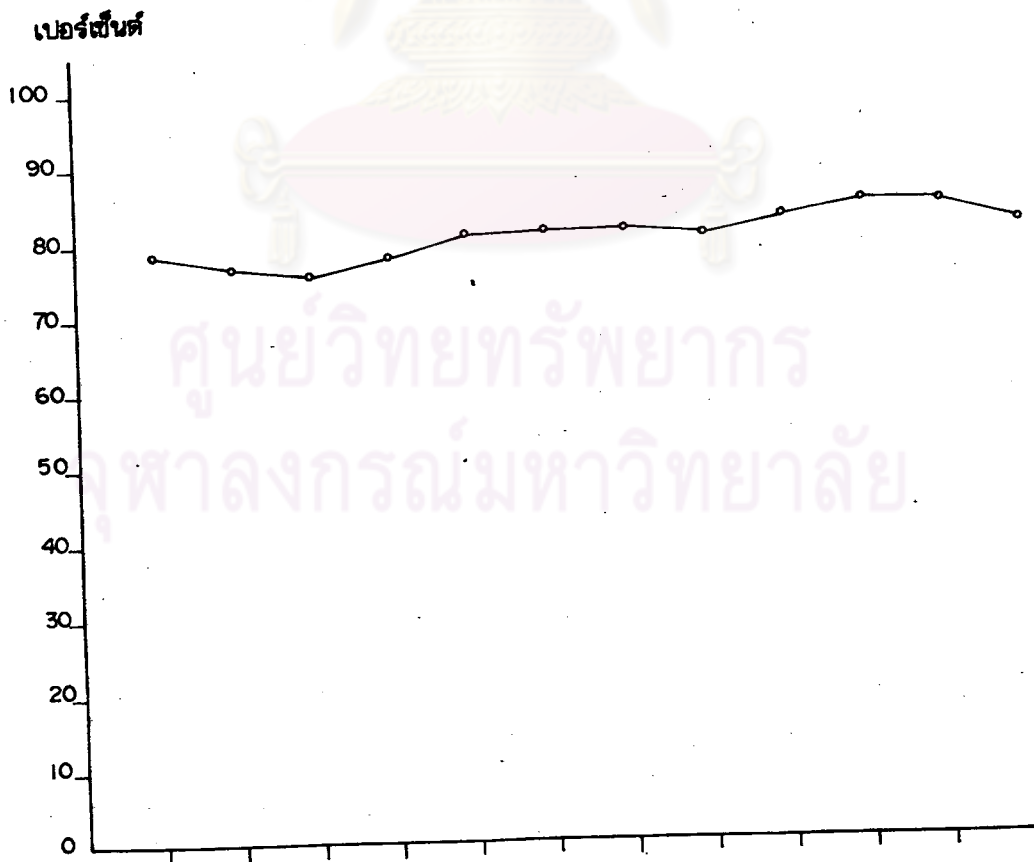
ง. ลักษณะภูมิอากาศ (ตาราง 3.4 ในภาคผนวก และแผนภูมิ 3.1)

ถ้าพิจารณาตามหลักเกณฑ์การจำแนกประเภทอากาศของคอปเปน และพิจารณา
จากอุณหภูมิและปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือนและรายปีในคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2494-2523) แล้ว
พบว่าภาคใต้อยู่ในเขตภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน (Tropical Monsoon Climate, am)
กล่าวคือ มีปริมาณน้ำฝนรวมเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 2,000-4,000 มิลลิเมตรต่อปี มีฤดูแล้งในระยะ
สั้น คือ ยังมีอย่างน้อย 1-2 เดือน ที่มีปริมาณน้ำฝนต่ำกว่า 16 มิลลิเมตร พืชพรรณธรรมชาติเป็น
ประเภทไม้เบญจพรรณและกึ่งป่าดิบ การที่มีฝนตกชุกจึงเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ทำสวนยาง
พารา

แผนภูมิ 3.1 ภูมิอากาศในรอบ 30 ปี (2493-2523) ของภาคใต้

แสดง อุณหภูมิและปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือน

แสดง ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยรายเดือน

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา และตาราง 3.4

ฤดูกาล ภาคใต้อยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุม แบ่งออกเป็น 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน

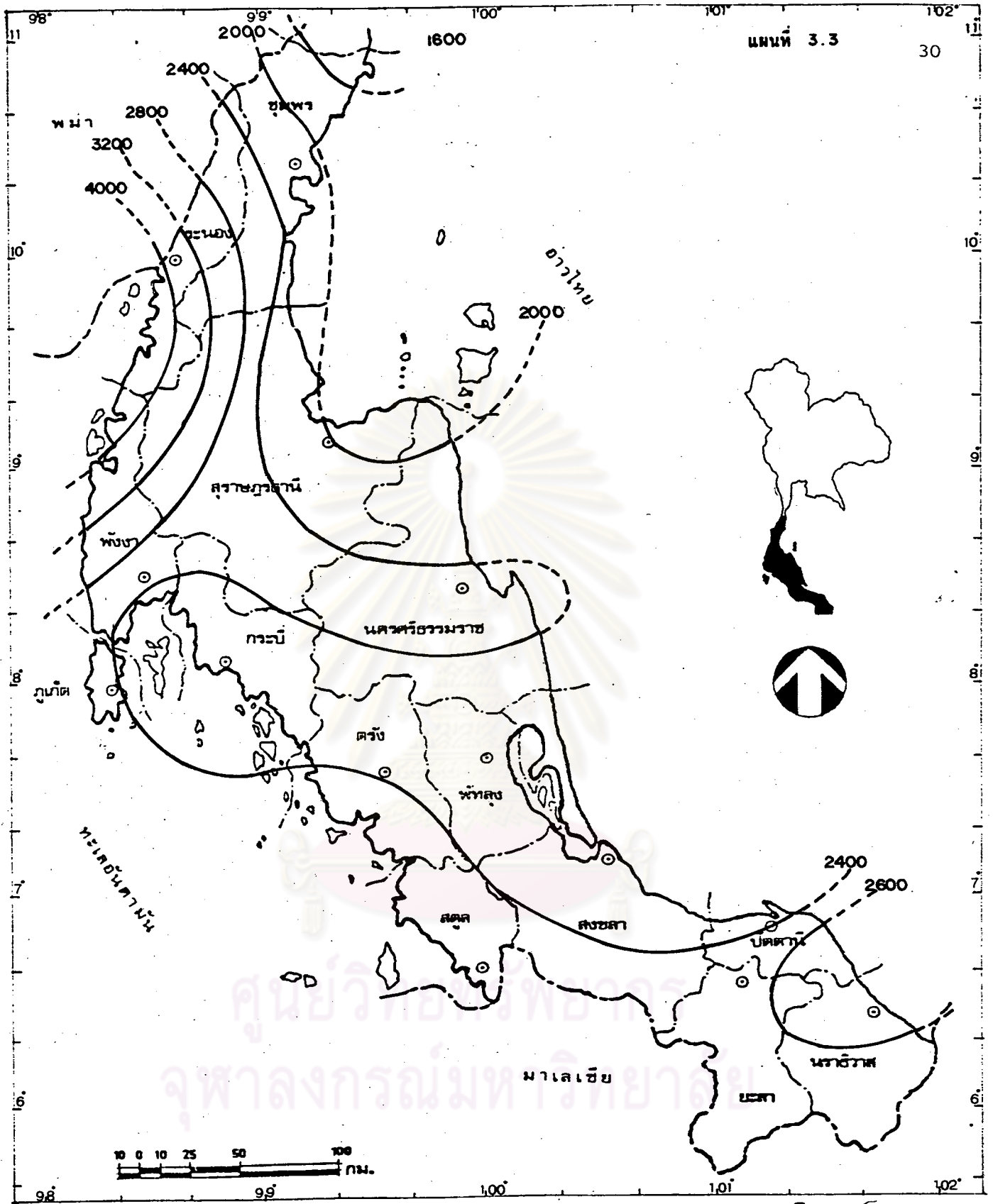
ฤดูร้อน อยู่ในช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึง เมษายน ช่วงเวลาที่อยู่ในอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นลมร้อนที่พัดมาจากทะเลจีนใต้ ทำให้อากาศโดยทั่วไปร้อนขึ้น

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงมกราคม โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ซึ่งอยู่ในอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เป็นลมที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย ทำให้มีฝนตกชุกทางฝั่งตะวันตก ช่วงที่ 2 ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม อยู่ในอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นลมหนาวพัดมาจากประเทศจีน แต่เมื่อพัดผ่านอ่าวไทย จะพัดพาความชื้นไปด้วย ทำให้เกิดฝนตกในบริเวณฝั่งตะวันออกเฉียง

อุณหภูมิ จากลักษณะทำเลที่ตั้งทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีของภาคใต้ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก อุณหภูมิเฉลี่ย 27 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดจะอยู่ในเดือนเมษายน และต่ำสุดในเดือนธันวาคมหรือมกราคม ความแตกต่างของอุณหภูมิเดือนที่หนาวที่สุดกับเดือนที่ร้อนที่สุดมีค่าประมาณ 3 องศาเซลเซียส

ปริมาณน้ำฝน จากตาราง 3.4 ในภาคผนวก และแผนที่ 3.3 จะเห็นว่าปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยของภาคใต้ในคาบ 25 ปี ประมาณ 2,380 มิลลิเมตร ฝนจากอิทธิพลของมรสุมฤดูหนาวหรือลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือมีมากกว่าอิทธิพลจากมรสุมฤดูร้อนหรือลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จึงมีฝนตกชุกในฤดูหนาวมากกว่า ช่วงที่มีฝนตกชุกหนาแน่นจะเริ่มจากเดือนตุลาคมถึงมกราคม แม้ว่าจะมีฝนตกเกือบตลอดปี แต่ยังมีช่วงที่มีฝนน้อยในเดือนกุมภาพันธ์ และมีนาคม เดือนที่มีฝนตกหนักที่สุด คือ พฤศจิกายน จังหวัดระนองมีปริมาณฝนตกมากที่สุดภายในภาคเฉลี่ยตลอดปี 4,275.4 มิลลิเมตร และจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีปริมาณฝนตกน้อยที่สุดเพียง 1,710 มิลลิเมตร ต่อปี

ความชื้นสัมพัทธ์ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศเป็นคาบสมุทร ได้รับอิทธิพลจากทะเลทั้งสองด้าน ทำให้พื้นที่ภาคใต้มีความชื้นอยู่ตลอดเวลา จากตาราง 3.4 จะเห็นว่าความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยในคาบ 30 ปี มีค่าประมาณ 80.5% ทั้งนี้เนื่องจากมวลอากาศอุ่นไต้ฟ้าไอน้ำเข้ามาเป็นปริมาณมากในระหว่างฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ หรือฤดูหนาว ส่วนฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ หรือฤดูร้อนก็มีความชื้นสัมพัทธ์สูงเช่นเดียวกัน แต่จะต่ำกว่าในฤดูหนาว ความชื้นสัมพัทธ์จะผันแปรไปตามปริมาณน้ำฝน ดังนั้นภาคใต้จึงมีความชุ่มชื้นสูง ฝนตกชุก เพราะได้รับมรสุมตลอดปี

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แนวดัง ปริมาณน้ำฝน

ที่มา กรมอุตุนิยมวิทยา

สัญลักษณ์

- เส้นแบ่งเขตประเทศ
- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- ⊙ ที่ตั้งจังหวัด
- เส้นแบ่งเขตอำเภอ

—2400— เส้นไอโซฮิวแรนตปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี (มิลลิเมตร)

จ. ลักษณะทางธรณีวิทยา

จากการพิจารณาลักษณะภูมิประเทศ และการสำรวจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า ลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาของภาคใต้ประกอบด้วย ปวงหินชุดชนิดต่าง ๆ ซึ่งแต่ละชนิดหินจะแตกต่างกันทั้ง การเกิดและคุณสมบัติ เช่น องค์กรประกอบเนื้อหิน ลายแร่ ความแข็งแกร่งทนทาน ต่อสภาวะแวดล้อม ลักษณะภูมิประเทศที่ปรากฏ และทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรแร่ธาตุ ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ที่ปรากฏตามบริเวณที่มีมวลหินต่างชนิดกัน ก็จะแตกต่างกันไปด้วย เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการประกอบอาชีพ และการตั้งถิ่นฐานของประชากรในชุมชน ซึ่งก็จะแตกต่างกันไปตามลักษณะทรัพยากรที่มีอยู่เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นในด้านรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การกระจายตัว อาชีพ รายได้ ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า ลักษณะทางธรณีวิทยามีส่วนสัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพอื่น ๆ อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับทรัพยากรแร่ธาตุ ซึ่งมีอยู่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ของภาคใต้ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ในส่วนนี้จะพิจารณาลักษณะสภาพทางธรณีวิทยาของภาคใต้ ในเรื่ององค์กรประกอบของเนื้อหิน คุณสมบัติ โดยแยกตามประเภทของชนิดหิน และแหล่งที่ปรากฏตามบริเวณต่าง ๆ โดยจัดลำดับชั้นหินเรียงจากชั้นหินที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดลงไปหาชั้นหินที่มีอายุน้อยที่สุด ดังนี้ (แผนที่ 3.4)

1. หินชั้นและหินแปร

ก) หินชุดตะรุเตา เป็นหินในยุคแคมเบรียน จัดว่าอายุเก่าแก่ที่สุดในภาคใต้และประเทศไทย ประกอบด้วยชั้นหินทรายและชั้นหินดินดาน ในชั้นหินเหล่านี้พบซากดึกดำบรรพ์ ลักษณะหินทรายเป็นสีแดงจนถึงสีน้ำตาล และหินทรายควอตซ์ซีก ปรากฏเป็นแนวจากเกาะสังการี ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของภาคมาเลเซีย พุ่งขึ้นไปทางเหนือผ่านเกาะตะรุเตา สิ้นสุดที่บริเวณเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช และไม่พบในเขตภาคอื่นอีก

ข) หินชุดทุ่งสง เป็นหินในยุคออร์โตวิเซียนถึงประมาณยุคไพลีสซีน ประกอบด้วยหินปูนเนื้อแน่นชั้นหนา ๆ สีเทาเข้มแทรกกลัด้วยหินดินดานปนปูน สีเทาเข้มแกมเขียวจนถึงสีเทาดำ และหินดินดานปนทราย หินชุดนี้โผล่เป็นแนวจากเกาะสังการี ในภาคมาเลเซีย ผ่านเกาะตะรุเตา เข้าแหลมไทยที่อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล และมีอีกแนวหนึ่งออกจากจังหวัดสตูล พุ่งเหนือผ่านจังหวัดพัทลุงไปหยุดที่เทือกเขาหลวงในจังหวัดนครศรีธรรมราช หินชุดทุ่งสงมีค่าทาง

เศรษฐกิจในแง่นำมาใช้ เป็นหินทำถนนและทางรถไฟ รวมทั้งทำปูนซีเมนต์

ค) หินชุดตะนาวศรี จัดอยู่ในยุคไชล์เรียนต์โวเนียน ถึงยุคคาร์บอนนิเฟอร์ลี้ แบ่งเป็น หน่วยหินกาญจนบุรี และหน่วยหินแก่งกระจาน หน่วยหินกาญจนบุรี ประกอบด้วย หินดินดานเนื้อทราย หินทราย มีซากดึกดำบรรพ์ของสัตว์ปน ส่วนใหญ่แปรสภาพเป็นหินชนวน ฟิลไลต์ และควอตซ์ไซท์ พบมากที่จังหวัดกาญจนบุรี ภาคใต้พบมากที่เทือกเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช แม้เป็นแนวยาวตามแนวเทือกเขาลงมาผ่านจังหวัดพัทลุง ลงไปถึงจังหวัดสตูลและสงขลา นอกจากนี้ยังพบมากบริเวณเทือกเขาสันกาลาคีรีในจังหวัดยะลา และนราธิวาส ส่วนหน่วยหินแก่งกระจาน ประกอบด้วยหินดินดานสีเทาเข้ม หรือเป็นหินชนวน หรือหินทรายสีจาง ๆ เนื้อปนกรวดของแร่ควอตซ์ พบตั้งแต่เหนือจังหวัดภูเก็ตขึ้นมา ตามแนวเทือกเขาตะนาวศรี ในจังหวัดพังงา ระนอง และชุมพร

ง) หินชุดราชบุรี อยู่ในยุคคาร์บอนนิเฟอร์ลิตอนบนถึงเพอเมียน ประกอบด้วยหินปูนสีเทาอ่อน สลับหินดินดาน หินทราย หินตม หินกรวดมน และทัพพี พบตามแนวภูเขาภาคเหนือ ส่วนภาคใต้ปรากฏเป็นอาณาเขตกว้างขวางหลายแห่ง เริ่มปรากฏเป็นแนวยาวในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี ลงมาถึง กระจบี บางส่วนในจังหวัดพังงา อีกแนวหนึ่งเริ่มจากอำเภอกาญจนดิษฐ์ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ลงมาตามแนวเทือกเขาหลวงถึงจังหวัดตรัง พัทลุง และสงขลา นอกจากนี้ยังพบบางส่วนในจังหวัดยะลา และนราธิวาส

จ) หินชุดลำปาง จัดอยู่ในยุคเปอร์เมียนตอนบนถึงยุคไตรแอสสิก เกิดจากตะกอนของน้ำทะเล แบ่งออกเป็น 3 หน่วย คือ หน่วยหินภูเขาไฟอยู่ชั้นล่างสุด ประกอบด้วยหินกรวด หินปะชอลท์ หินทรายแดง หินดินดานปนหินชนวน หินซากแอมโมไนท์ปน หน่วยหินทะเลอยู่ชั้นกลาง ประกอบด้วยหินปูนเนื้อละเอียด บางส่วนมีหินกรวดปน และหน่วยหินแดงอยู่ชั้นบนสุด ประกอบด้วยหินทราย หินดินดาน และหินกรวดปน ที่เกิดทั้งในน้ำเค็มและไม่ใช่น้ำเค็ม มีสีน้ำตาลปนแดงถึงสีเทา หน่วยหินที่พบในภาคใต้คือ หน่วยหินทะเล พบเป็นหย่อม ๆ ในจังหวัดสงขลา บัตตานี และยะลา

ฉ) หินชุดโคราช จัดอยู่ในยุคไตรแอสสิกตอนบนจนถึงยุคครีเตเชียส แบ่งออกเป็น 3 หน่วย คือ หน่วยหินภูกระดึง ประกอบด้วยหินดินดานเนื้อปนไมก้า สีน้ำตาลแกมเทาและแดง หินกรวดมน หินทรายต่าง และหินตะกอน พบเป็นแนวยาวจากจังหวัดชุมพรลงมาที่

จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ และตรัง บางส่วนในจังหวัดปัตตานี หน่วยหินภูพาน ประกอบด้วยหินทราย มีหินตะกอนแทรก สีเทาแกมเหลืองจนถึงสีชมพูแกมเทา กับหินดินดาน สีน้ำตาลแกมแดงเข้ม เนื้อปนไมก้า ไม่พบในภาคใต้ หน่วยหินเกลือและโคกกรวด ประกอบด้วยหินทราย หินดินดานและทรายแป้ง กับชั้นหินเกลือหนา 800 ฟุต และอิบซิมหนาถึง 50 ฟุต หินซิลิเกตต่าง มีจุดสีม่วง-เทา และสีเทาปนเขียว หินหน่วยนี้เกี่ยวข้องกับแร่망กานีสและเกลือ พบที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีแห่งเดียว

ข) หินชุดกระบี่ สัตอยู่ในยุคเทอร์เชียรี ประกอบด้วยหินที่มีซากดึกดำบรรพ์ของสิ่งมีชีวิตจากน้ำเค็มและน้ำจืด เป็นหินกึ่งแข็งกึ่งร่วน หิน ทราย ดินล่อพอง หินดินดาน มีทิวหินล์ และลิกไนท์ พบมากที่อำเภอแม่เกาะ อำเภอปาง จังหวัดลำปาง ภาคใต้พบที่บ้านภูตา จังหวัดกระบี่ พบเป็นหย่อม ๆ ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตรัง สงขลา และยะลา หินชุดนี้มีคุณค่าทางเศรษฐกิจมาก

ข) ตะกอนหินทราย เกิดจากการทับถมของชั้นหินตะกอนในยุคควอเตอรารี ถึงปัจจุบันเป็นดินตะกอน หินทราย ฯลฯ ที่น้ำพัดพามาทับถมในที่ราบลุ่ม ไหล่เขา หุบเขา กับกรวดทรายในลำน้ำ ในภาคใต้ส่วนใหญ่จะพบอยู่ในเขตที่ราบชายฝั่งทะเล ทั้งด้านตะวันตก และตะวันออก

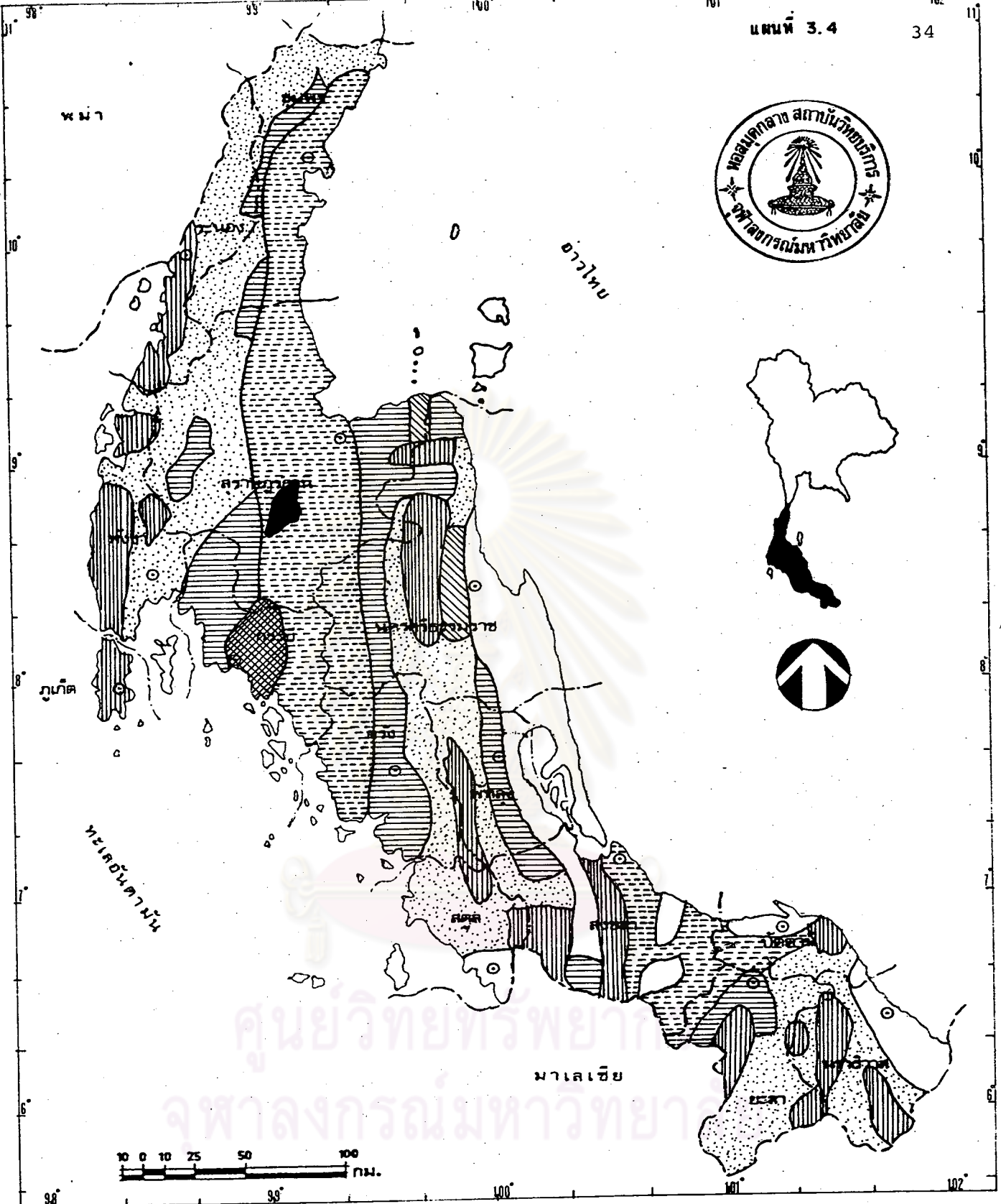
ปวงหินดังที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นโครงสร้างของหินชั้นและหินแปร มีศักยภาพแร่ (Mineral Potential) ไม่มากนัก

2. หินอัคนี ที่พบในภาคใต้ ได้แก่

ก) หินแกรนิตและแกรโนไดออไรท์ เป็นหินอัคนีในยุคคาร์บอนิเฟอรัส ไตรแอสลิก ตรีเตเชียล และเทอร์เชียรี พบที่จังหวัดกระบี่ และนราธิวาส

ข) หินเปอร์ไฟร์ แอนดีไซท์ ไรโอไลท์ และหินทัฟฟ์ เป็นหินอัคนีในยุคปลาย ไตรแอสลิก ถึงเทอร์เชียรี พบวางตัวอยู่ในแนวเหนือใต้ ในจังหวัดระนอง ภูเก็ต บริเวณเทือกเขาหลวงในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดตรัง พัทลุง สตูล และพบเป็นหย่อม ๆ ในจังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

หินอัคนีเป็นโครงสร้างของหินซึ่งมีศักยภาพแร่ (Mineral Potential) สูง มีความสำคัญทางเศรษฐกิจมาก เป็นแหล่งแร่ดีบุก ฟลูออไรท์ หังสะเตน พลอย ทอง แปะไรท์ ทองแดง เหล็ก ตะกั่ว และสังกะสี

ศูนย์วิทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง ลักษณะทางธรณีวิทยา ที่มา: กรมทรัพยากรธรณี

สัญลักษณ์	หินชั้นและหินแปร	หินอัคนี
----- เส้นแบ่งเขตประเทศ	ตะกอนดินทราย	หินชะงอด้
----- เส้นแบ่งเขตจังหวัด	ปวงหินกระบี	หินไนซ์
⊙ ที่ตั้งจังหวัด	ปวงหินทราย	หินแกรนิต
----- เส้นแบ่งเขตอำเภอ	ปวงหินล้าปาง	
	ปวงหินทราย	
	ปวงหินทราย	

๑. ลักษณะดิน

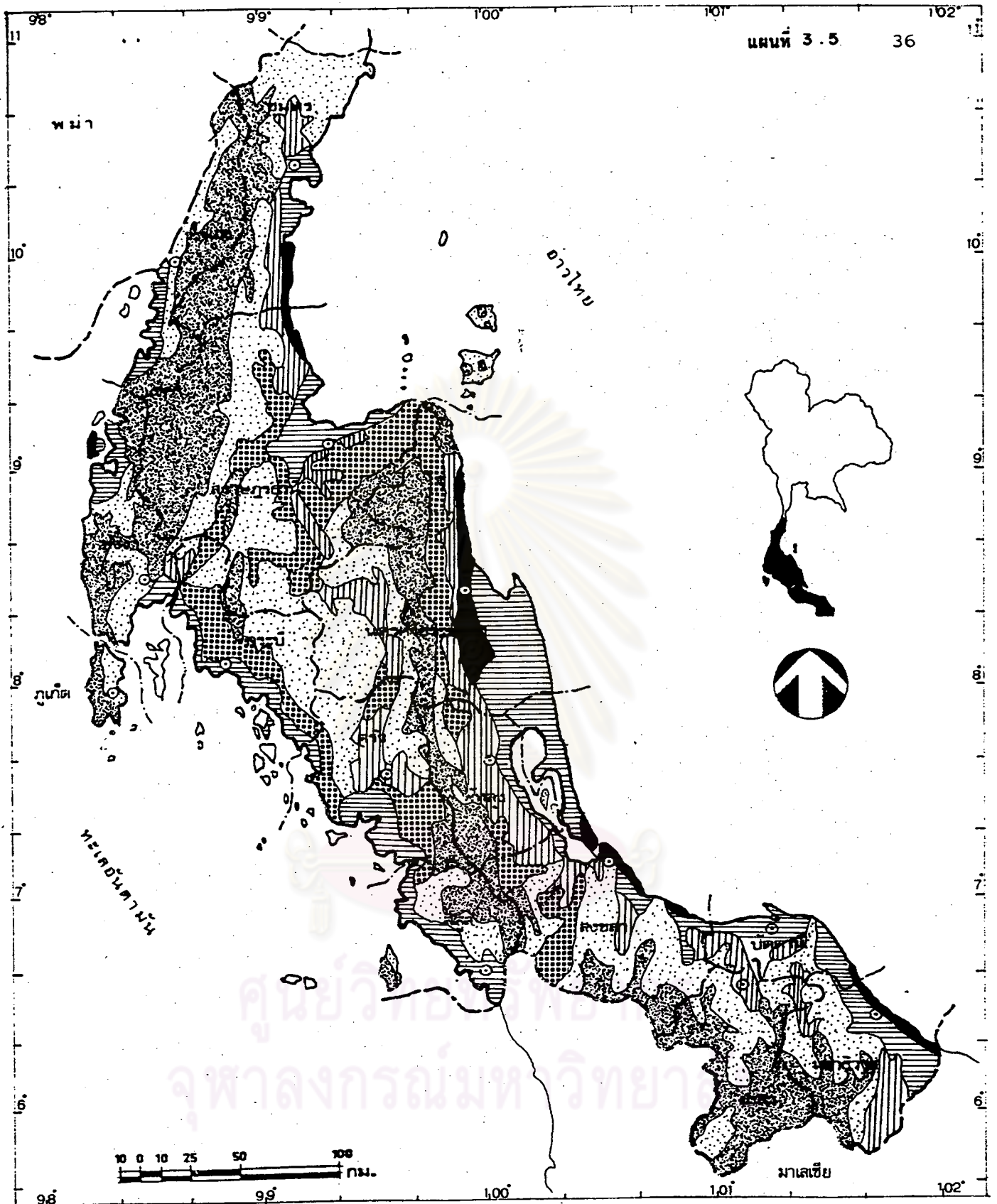
ดินเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญทางการเกษตร ลักษณะดินจะแสดงศักยภาพในการผลิตทางการเกษตร ดินแต่ละแห่งจะแตกต่างกันไปตามลักษณะการเกิดและสิ่งแวดล้อม ลักษณะดินในภาคใต้แบ่งออกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ (แผนที่ 3.5)

1. ดินเรโกซอล (Regosols) เป็นดินบริเวณชายหาดและสันทรายเกิดใหม่ถึงค่อนข้างใหม่ เกิดจากการทับถมของตะกอนที่น้ำพามา มีดินเค็มรวมอยู่ด้วย ลักษณะพื้นทรายเรียบหรือสูง ๆ ต่ำ ๆ เป็นลูกคลื่น การระบายน้ำดีมาก เนื้อดินเป็นดินทรายเกือบตลอดชั้นดิน ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ดินประเภทนี้ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการเพาะปลูก ยังคงสภาพเป็นป่าละเมาะหรือทุ่งหญ้าที่มีทรายโผล่ บริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานจะมีการปลูกพืชสวนครัว มะพร้าว ในที่ลุ่มระหว่างสันหาดบางแห่งใช้ปลูกข้าวได้บ้าง แต่ผลผลิตทางการเกษตรต่ำ พบตามบริเวณชายฝั่งด้านตะวันออก แถบจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และนราธิวาส

2. ดินอัลลูเวียน (Alluvial) หรือดินตะกอน เป็นดินเหนียวที่มีการระบายน้ำเลว ความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูง ส่วนหนึ่งเกิดจากอิทธิพลของน้ำสัดที่พัดมาทับถมตามล่องฝั่งแม่น้ำ มักใช้เป็นที่อยู่อาศัย ปลูกพืชสวนครัวและผลไม้ต่าง ๆ ดินตะกอนอีกส่วนหนึ่งเกิดจากอิทธิพลของน้ำเค็ม ไซ้ประโยชน์ได้เมื่อมีการชะล้างเกลือออกไปแล้ว โดยปลูกข้าวได้ผลผลิตปานกลาง สำหรับดินเค็มตามชายฝั่งทะเลจะมีป่าชายเลนและพืชน้ำเค็มขึ้นอยู่หนาแน่น ดินตะกอนพบมากตามที่ราบชายฝั่งทะเล พบเป็นบริเวณกว้างในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง บัตตานี และนราธิวาส จัดเป็นเขตปลูกข้าวที่สำคัญของภาคใต้

3. ดินโลว์ฮิวมิคเกรย์ (Low humic gray) เป็นดินค่อนข้างใหม่ถึงเก่าที่มีการระบายน้ำเลวมาก เกิดจากการทับถมของตะกอนลำน้ำ พบอยู่ตอนในของชายฝั่งทะเล ต่อจากดินตะกอน หรือบริเวณแอ่งตามแนวยาวระหว่างเทือกเขาและที่ราบขั้นบันไดล่องฝั่งน้ำ ไซ้ประโยชน์ในการปลูกข้าว พบอยู่ตามลุ่มน้ำสำคัญของภาคในจังหวัดชุมพร นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง ยะลา และนราธิวาส

4. ดินเกรย์ พอดโซลิก (Gray podzolic) เป็นดินเก่าที่เกิดจากอิทธิพลของน้ำสัดพัดพาตะกอนมาทับถม มีลักษณะเป็นดินร่วนที่มีการระบายน้ำดีถึงดีมาก ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ พบบริเวณที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ และชายฝั่งทะเลแนวเดียวกับดินโลว์ฮิวมิคเกรย์ ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ ตรัง และสงขลา

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง	ลักษณะดิน	ที่มา	กรมแผนที่ทหาร		
-----	เส้นแบ่งเขตประเทศ	███	สีโกซอล	▣	เกรย์พอคซีดิก
-----	เส้นแบ่งเขตจังหวัด	▨	อัลลูเวียน	▤	เรด-เฮลโลว์พอคซีดิก
○	ที่ตั้งจังหวัด	▩	โลว์ฮิวมิกเกรย์	▥	ดินภูเขา
-----	เส้นแบ่งเขตอำเภอ				

5. ดินเรด-เบลโลว์ พอดโซลิก (Red yellow podzolic) เกิดจากการสลายตัวของดินที่มีลักษณะเป็นกรด มีดินลูกรังปนอยู่มาก การระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เหมาะสำหรับปลูกพืชไร่ พบอยู่เป็นบริเวณกว้างทั่วไปตามเขตที่สูง เชียงเขา แถบจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี กระบี่ ตรัง สงขลา ยะลา และนราธิวาส

6. ดินภูเขา พบตามที่สูงชัน และเขตเทือกเขา ตามแนวเทือกเขาภูเกิด เทือกเขานครศรีธรรมราช และเทือกเขาสันกาลาศรี ประกอบด้วยดินเรด-เบลโลว์ พอดโซลิก และดินเรดดิช บราวน์ แลคตอริติก (Reddish-Brown Lateritic) ใช้ประโยชน์ในการปลูกยางพารา และผลไม้โตบ้างในพื้นที่สูงไม่มากนัก ส่วนเขตภูเขาและที่สูงชันมาก ๆ ควรเก็บรักษาเป็นป่าธรรมชาติเพื่อรักษาดินน้ำลำธาร และป้องกันการพังทลายของดินเนื่องจากฝนตกหนัก

7. ดินอินทรีย์ (Organic Soils) ดินกลุ่มนี้แตกต่างจากกลุ่มดินอื่น ๆ เพราะมีอินทรีย์วัตถุสะสมอยู่ไม่น้อยกว่า 30% หรือประกอบด้วยอินทรีย์วัตถุล้วน ๆ ที่เป็นพวกซากพืช สัตว์ที่เน่าเปื่อยผูกพันกับถมมานาน ซึ่งเรียกว่า Peat และ Mud หรือที่เรียกว่า "พรุ" การระบายน้ำเลว น้ำขังเกือบตลอดปี มีต้นเล็มิตและ ต้นตระกุดขึ้นหนาแน่น ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไรกับดินนี้ เพราะยากลำบากในการปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดประโยชน์สำหรับเกษตรกรรม พบตามบริเวณที่ลุ่มชายฝั่งทั้งด้านตะวันตก และตะวันออก และรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา

ข. สมรรถนะดิน

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ดังนั้นดินจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการประกอบอาชีพ สมรรถนะของดินจะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะอธิบายพื้นฐานทางเศรษฐกิจในพื้นที่และความได้เปรียบในทางศักยภาพ สำหรับภาคใต้จะพิจารณาพื้นที่ในรูปตัดฉากซ้ายไปขวา จะเห็นว่าพื้นที่ภาคใต้มีลักษณะเป็นที่ราบชายฝั่งแคบ ๆ ค่อย ๆ ลาดสูงขึ้น ภูเขาเป็นแกนกลางแล้วค่อย ๆ ลาดต่ำในฝั่งตะวันออก ที่ดินที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตรมีปานกลาง กรมพัฒนาที่ดินได้จำแนกดินตามความเหมาะสมในการใช้เป็นชั้นสมรรถนะดิน (Land Capability Classes) ดังแสดงไว้ในตาราง 3.5 ในภาคผนวก สำหรับสมรรถนะที่ดินในจังหวัดต่าง ๆ มีดังนี้ (ตาราง 3.6 และแผนที่ 3.6)

พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำนา

1. ชั้นสมรรถนะของดินที่มีศักยภาพในการผลิตทางการเกษตรกรรมสูง ลักษณะของดินเป็นดินเหนียว เกิดจากตะกอนลำนํ้าที่ผิวยาวไม่นาน เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการปลูกข้าว

ทั้งภาคมีอยู่ประมาณ 1,995 ตารางกิโลเมตร พบในจังหวัดนครศรีธรรมราช มากที่สุดประมาณ 1,270 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 63.66 บริเวณลุ่มแม่น้ำปากพัง อยู่ในจังหวัดสงขลา 500 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 10.03 บริเวณที่ราบลุ่มรอบทะเลสาบสงขลา อยู่ในจังหวัด สุราษฎร์ธานี 200 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 10.00 บริเวณลุ่มแม่น้ำพุมดวง- ตาปี ไหล มาบรรจบกัน

2. ชั้นสมรรถนะของดินที่มีศักยภาพในการผลิตทางการเกษตรกรรมลุ่มปานกลาง
ลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ซึ่งเกิดจากตะกอนส่น้ำอายุปานกลาง มีการระบายน้ำ เลว เหมาะสำหรับการปลูกข้าว ถ้ามีน้ำเพียงพอสามารถไ้ปลูกพืชได้สองครั้งต่อปี ทั้งภาคมี อยู่ประมาณ 10,077 ตารางกิโลเมตร กระจายอยู่ทั่วไปตามจังหวัดต่าง ๆ ยกเว้นภูเก็ต อยู่ใน จังหวัดนครศรีธรรมราช มากที่สุด ประมาณ 2,462.5 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 24.44

3. ชั้นสมรรถนะของดินที่มีศักยภาพในการผลิตทางการเกษตรกรรมปานกลาง
ลักษณะของดินเป็นดินร่วน ซึ่งเกิดจากตะกอนส่น้ำเก่า การระบายน้ำเลว เหมาะลุ่มปานกลาง ถึงเลวสำหรับการปลูกข้าว พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ลู่จะเหมาะสำหรับการปลูกพืชไร่ พื้นที่ประ เภทนี้ มีอยู่น้อย ทั้งภาคมีอยู่เพียง 237 ตารางกิโลเมตร อยู่ใน 2 จังหวัด คือ ในจังหวัดปัตตานี 200 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 84.39 ในจังหวัดสงขลา 37 ตารางกิโลเมตร หรือ ร้อยละ 15.61

พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชไร่และการทำนา

4. ชั้นสมรรถนะของดินที่มีศักยภาพในการผลิตทางการเกษตรกรรมลุ่มปานกลาง
ลักษณะของดิน เป็นดินร่วน ซึ่งเกิดจากตะกอนส่น้ำอายุปานกลาง การระบายน้ำเลวถึงดี บริเวณที่มีการระบายน้ำเลวเหมาะสำหรับปลูกข้าว บริเวณที่มีการระบายน้ำดีกว่าเหมาะสำหรับ ปลูกพืชไร่ อย่างไรก็ตามภาคใต้ไม่มีพื้นที่ประเภทนี้อยู่เลย

5. ชั้นสมรรถนะของดินที่มีศักยภาพในการผลิตทางการเกษตรปานกลาง ลักษณะ ของดินเป็นดินร่วนหรือดินทราย ซึ่งเกิดจากตะกอนส่น้ำเก่า การระบายน้ำเลวถึงดี บริเวณที่ มีการระบายน้ำเลวเหมาะลุ่มปานกลางสำหรับการปลูกข้าว บริเวณที่มีการระบายน้ำดีกว่า เหมาะลุ่มปานกลางถึงเลวสำหรับการปลูกพืชไร่ ทั้งภาคมีอยู่ประมาณ 1,187.5 ตารางกิโล เมตร อยู่ใน 3 จังหวัด คือ ในจังหวัดกระบี่ 387.50 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 32.63 ในชุมพร 200 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 16.84 ในจังหวัดตรัง 600 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 50.53

พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชไร่

6. ชั้นสัมรรถนะของดินที่มีศักยภาพในการผลิตทางเกษตรลุ่มปานกลาง ลักษณะของดินเป็นดินเหนียว หรือดินร่วน ซึ่งเกิดจากตะกอนส้าน้ำอายุปานกลาง หรือวัสดุตกค้างซึ่งเป็นหินชนิดต่าง การระบายน้ำดี เหมาะสมถึงดีปานกลาง สำหรับการปลูกพืชไร่และไม้ยืนต้นอื่น ๆ ทั้งภาคมีอยู่ 1,536.15 ตารางกิโลเมตร กระจายอยู่มากในจังหวัดทางฝั่งตะวันตก ได้แก่ ระนอง กระบี่ ตรัง สตูล ส่วนทางฝั่งตะวันออกพบในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช

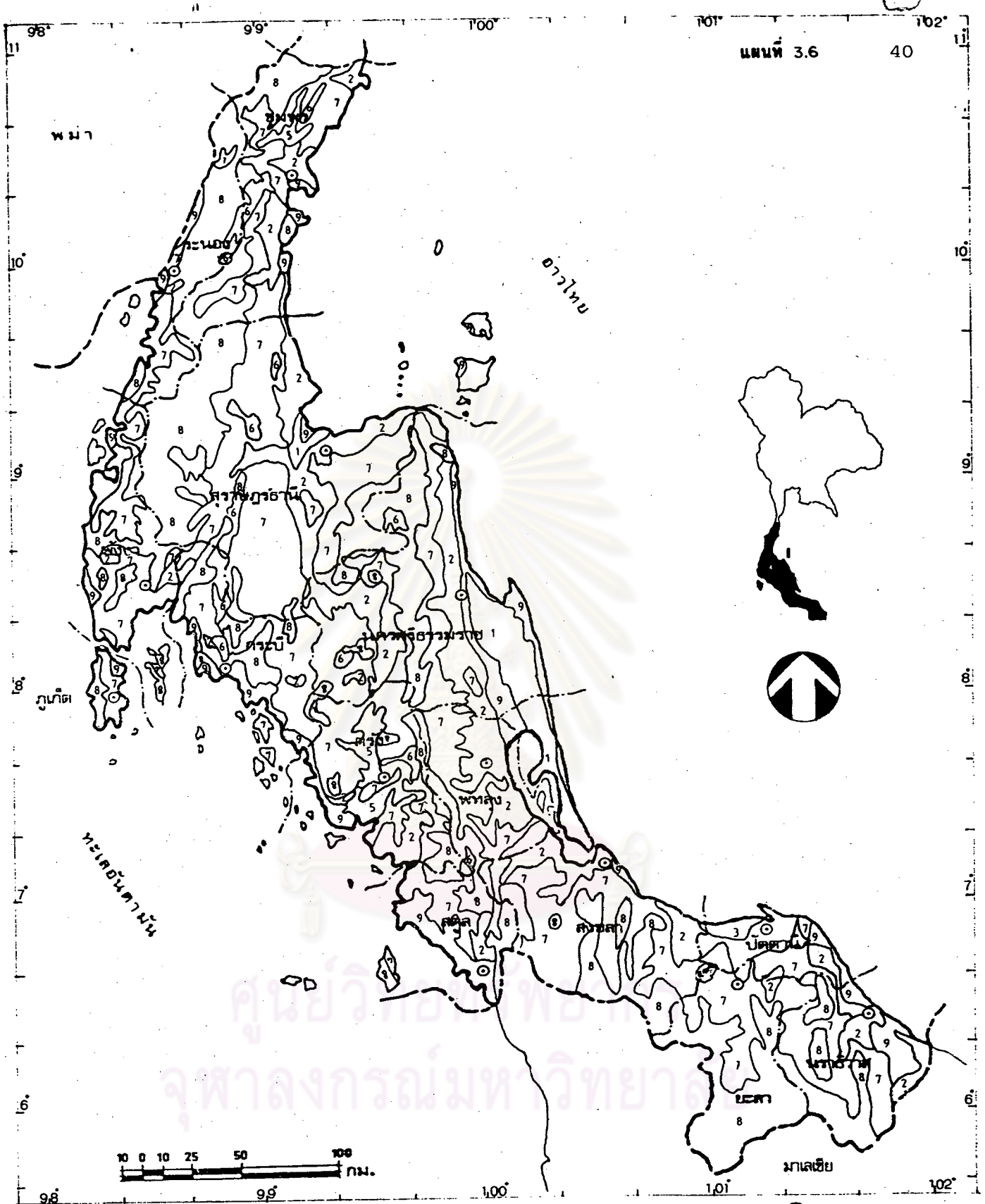
7. ชั้นสัมรรถนะของดินที่มีศักยภาพในการผลิตทางเกษตรปานกลาง ลักษณะของดินเป็นดินทรายปนดินเหนียว ซึ่งเกิดจากตะกอนส้าน้ำเก่าหรืออายุปานกลาง และวัสดุตกค้างซึ่งเป็นหินชนิดกรวด การระบายน้ำดี เหมาะสมดีปานกลางถึง เลว สำหรับการปลูกพืชไร่และไม้ยืนต้น เป็นดินที่มีอยู่มากที่สุดในภาคใต้ 27,122.5 ตารางกิโลเมตร และมีอยู่ในทุกจังหวัดบริเวณที่ราบเชิงเขา เนินเขามีอยู่มากที่สุดในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 6,550 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 24.15

พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกพืช

8. ชั้นสัมรรถนะของดินที่มีศักยภาพในการผลิตต่ำ ลักษณะของดินเป็นดินลึกผิวดินหลาย ๆ ชนิดปะปนกัน รวมทั้งบริเวณที่เป็นดินลูกรัง ใกล้เคียงดิน ไม่เหมาะสมสำหรับการเกษตรกรรม ยกเว้นบางบริเวณที่มีภูมิอากาศเหมาะสม สามารถปลูกยางพาราได้ดี เป็นดินภูเขาที่มีอยู่ทุกจังหวัดในภาคใต้ ประมาณ 21,655 ตารางกิโลเมตร พบมากที่สุดในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 4,600 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 21.24

9. ชั้นสัมรรถนะของดินที่มีศักยภาพในการผลิตทางเกษตรกรรมต่ำ ลักษณะของดินเป็นดินชายหาด เนินทราย ดินตะกอนน้ำกร่อย เลน โคลน ตม บริเวณที่เป็นหนองบึง ไม่เหมาะสมสำหรับทำการเกษตรกรรม เป็นดินที่มีอยู่ตามชายฝั่งทะเลในทุกจังหวัด ยกเว้นจังหวัดยะลา ซึ่งไม่มีพื้นที่ติดทะเล ทั้งภาคมีอยู่ 5,262.5 ตารางกิโลเมตร มีมากที่สุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชายฝั่งทะเลยาวที่สุด มีเนื้อที่ประมาณ 887.5 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 16.87

จากชั้นสัมรรถนะดินที่ปรากฏในจังหวัดต่าง ๆ จะเห็นว่าภาคใต้มีดินที่มีศักยภาพในการผลิตปานกลางถึงค่อนข้างสูงถึง 42,154.5 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 61.03 ของพื้นที่ทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงดินที่มีความเหมาะสมต่อการเกษตรกรรมมีอยู่ค่อนข้างมาก ถ้าหากมีการพัฒนาใช้ประโยชน์ในดินอย่าง เต็มที่ จะเป็นการเพิ่มรายได้แก่ประชากรภายในภาค

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แนวดัง		ลุ่มรณะดิน		ที่มา		กรมพัฒนาที่ดิน	
หน่วย	ชั้นลุ่มรณะดิน	ศักยภาพการเพิ่มผลผลิตทางเกษตร	หน่วย	ชั้นลุ่มรณะดิน	ศักยภาพการเพิ่มผลผลิตทางเกษตร	หน่วย	ชั้นลุ่มรณะดิน
1	P-I	สูง	6	U-II/III	สูงปานกลาง		
2	P-II	สูงปานกลาง	7	U-III/IV	ปานกลาง		
3	P-III	ปานกลาง	8	U-VII	ต่ำ		
4	P-II	สูงปานกลาง	9	U-V	ต่ำ		
5	U-II			P-V			
	P-III						
	U-III/IV	ปานกลาง					

ข. การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

กรมพัฒนาที่ดิน จำแนกประเภทการใช้ที่ดินของภาคใต้ พ.ศ.2523 ออกเป็น พื้นที่เกษตรกรรม ร้อยละ 41.15 ทุ่งหญ้าและที่รกร้างว่างเปล่า ร้อยละ 18.79 พื้นที่น้ำ ร้อยละ 1.45 ที่ลุ่มร้อยละ 0.47 พื้นที่ซึ่งไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ ร้อยละ 0.23 พื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 37.23 และเขตชุมชน ร้อยละ 0.68 (ดูตาราง 3.7 ในภาคผนวกและแผนที่ 3.7 ประกอบ)

การใช้ที่ดินที่สำคัญต่อสภาพเศรษฐกิจของภาค คือ พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ แหล่งอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ โดยมีการกระจายตัวดังนี้ (สำนักผังเมือง 2526:9-12)

1. พื้นที่เกษตรกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่เกษตรกรรมกับพื้นที่จังหวัด ลาก สามะโนเกษตร พ.ศ.2521 พบว่าโดยทั่วไปจังหวัดต่าง ๆ มีพื้นที่เกษตรกรรมอยู่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่จังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดแถบชายฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งมีภูมิประเทศเป็นที่ราบอยู่น้อย มีพื้นที่เกษตรกรรมโดยเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 25 ของพื้นที่จังหวัด อาทิ พังงา ภูเก็ต สตูล เป็นต้น แหล่งเกษตรกรรมหลักจึงอยู่แถบชายฝั่งตะวันออก ซึ่งมีที่ราบกว้างขวางกว่า อย่างไรก็ตาม จากการพิจารณาประเภทการใช้ที่ดินพบว่า พื้นที่เกษตรกว่าครึ่ง (ร้อยละ 59.3) ใช้ปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก คือ ยางพารา ปาล์มมัน ไม้ผล และมะพร้าว โดยมีรายละเอียดการใช้ที่ดิน ดังนี้

ก) ยางพารา จัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของภาคใต้ และมีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดประมาณ 13,546.528 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 46.55 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด การปลูกยางมีอยู่ในทุกจังหวัดของภาคใต้ แต่จังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดแก่ จังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช ตรัง ยะลา สุราษฎร์ธานี นราธิวาส และกระบี่ โดยปลูกตามเนินเขา และที่สูงของภูเขา นครศรีธรรมราช และสันกาลาศรี

ข) นาข้าว และนาข้าวในเขตชลประทาน เนื่องจากปลูกข้าวของภาคใต้ มีประมาณ 11,436.557 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 39.3 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด พื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา สุราษฎร์ธานี และปัตตานี นับว่าเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของภาค นอกนั้นจะเป็นการปลูกกระจัดกระจายทั่วไปในจังหวัดต่าง ๆ

ค) ไม้ผลและไม้ยืนต้น มีพื้นที่ประมาณ 1,427.528 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 4.90 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด ไม้ผลที่สำคัญ ได้แก่ เงาะ มังคุด ลำไย ขนุน มะม่วงหิมพานต์ กาแฟ สะตอ เป็นต้น ปลูกมากในจังหวัดกระบี่ ชุมพร นครศรีธรรมราช ปัตตานี สุราษฎร์ธานี นราธิวาส และยะลา

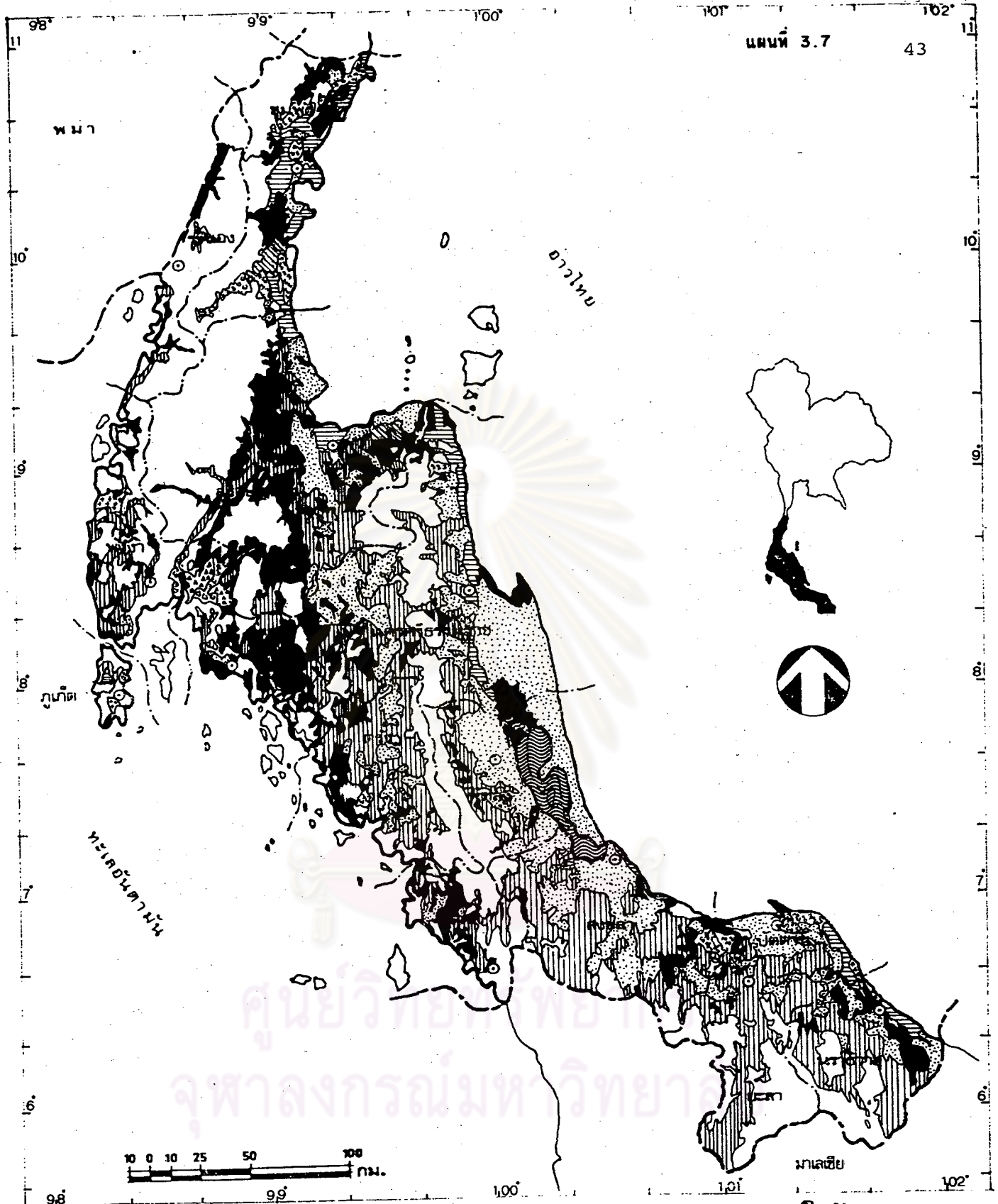
ง) มะพร้าว มีปลูกมากตามชายฝั่งทะเลแถบจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา นราธิวาส คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 1,880.762 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 6.46 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด นับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่นำรายได้มาสู่ภาคใต้อีกประเภทหนึ่ง

จ) ปาล์มน้ำมัน เป็นพืชที่เพิ่งจะมีการส่งเสริมให้เพาะปลูกเพื่อเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร ยังใช้เนื้อที่เพาะปลูกน้อย ประมาณ 392.048 ตารางกิโลเมตร ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด หรือร้อยละ 1.35 มีปลูกในบางจังหวัด เช่น กระบี่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี ปัตตานี นราธิวาส สตูล และตรัง

ฉ) พืชไร่ ภาคใต้มีพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่เพียง 415.939 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 1.43 ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ซึ่งเป็นที่เนินสูง ๆ ต่ำ ๆ มีการระบายน้ำดี มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการปลูกพืชไร่ ทางภาคใต้ซึ่งมีฝนตกชุกได้ใช้พื้นที่เหล่านี้สำหรับปลูกยางพารา พืชไร่มีปลูกในบางจังหวัด ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี ตรัง สงขลา สตูล

2. ป่าไม้ ป่าไม้ในภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบ (Tropical evergreen forest) ไม้ยืนต้นเป็นไม้ขนาดใหญ่ ไม้ผลัดใบ ส่วนใหญ่อยู่ในตระกูลยาง ส่วนไม้ชั้นล่างเป็นไม้ตระกูลไม้ไผ่ ปาล์ม ขึ้นอยู่หนาแน่น ตามแถบชายฝั่งมีป่าชายเลน (Mangrove forest) อยู่มากและอยู่ในสภาพสมบูรณ์ โดยเฉพาะตามฝั่งตะวันตก ตั้งแต่ชายแดนสหภาพพม่าถึงเขตแดนประเทศมาเลเซีย จากการสำรวจด้วยดาวเทียมของกรมป่าไม้ ใน พ.ศ. 2525 พื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่เพียงร้อยละ 23.25 ของพื้นที่ทั้งหมดมีอยู่มากในจังหวัดระนอง พังงา สุราษฎร์ธานี และสตูล ในอัตราส่วนร้อยละ 30-45 ของพื้นที่จังหวัด และมีอยู่น้อยใน จังหวัดปัตตานี ภูเก็ต กระบี่ สงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ในอัตราส่วนต่ำกว่าร้อยละ 15 (กรมป่าไม้ 2526:6)

ในระหว่าง พ.ศ. 2521-2525 มีเนื้อที่ป่าลดลงร้อยละ 1.65 ต่อปี คิดเป็นเนื้อที่ 1,161 ตารางกิโลเมตร ลดลงมากในเขตจังหวัดระนอง ชุมพร สุราษฎร์ธานี พังงา ยะลา และนครศรีธรรมราช

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง การใช้ที่ดิน พ.ศ. 2523		ที่มา	กรมพัฒนาที่ดิน	
สัญลักษณ์		ไม้ผลและไม้ยืนต้น		ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์
-----		มะพร้าว		พื้นที่น้ำ
-----		ยางพารา		เมืองแร่
⊙		นาข้าว		ตัวเมือง ที่จกร้างว่างเปล่า
-----		ปาล์มน้ำมัน		พื้นที่อื่นๆ

3. แหล่งอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ ส่วนใหญ่เป็นแหล่งแร่ ซึ่งภาคใต้มีกำลังผลิตสูง เป็นอันดับที่ 1 ของประเทศ แร่ธาตุที่สำคัญ คือ ดีบุก ลิกไนท์ หินปูน หินดินดาน อปเชียม แบโรท์ ฟลูออไรท์ ดินขาว เฟลสปาร์ พลวง และทังสเตน (กรมทรัพยากรธรณี 2524:5-7) มีแหล่งผลิตอยู่ในเขตจังหวัดพังงา ภูเก็ต ระนอง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และกระบี่ มีท่ากันทั้งชายฝั่งและในทะเลในลักษณะเหมืองเรือขุด เหมืองเรือขุด และบนบกในลักษณะเหมืองฉัดและเหมืองแล่น

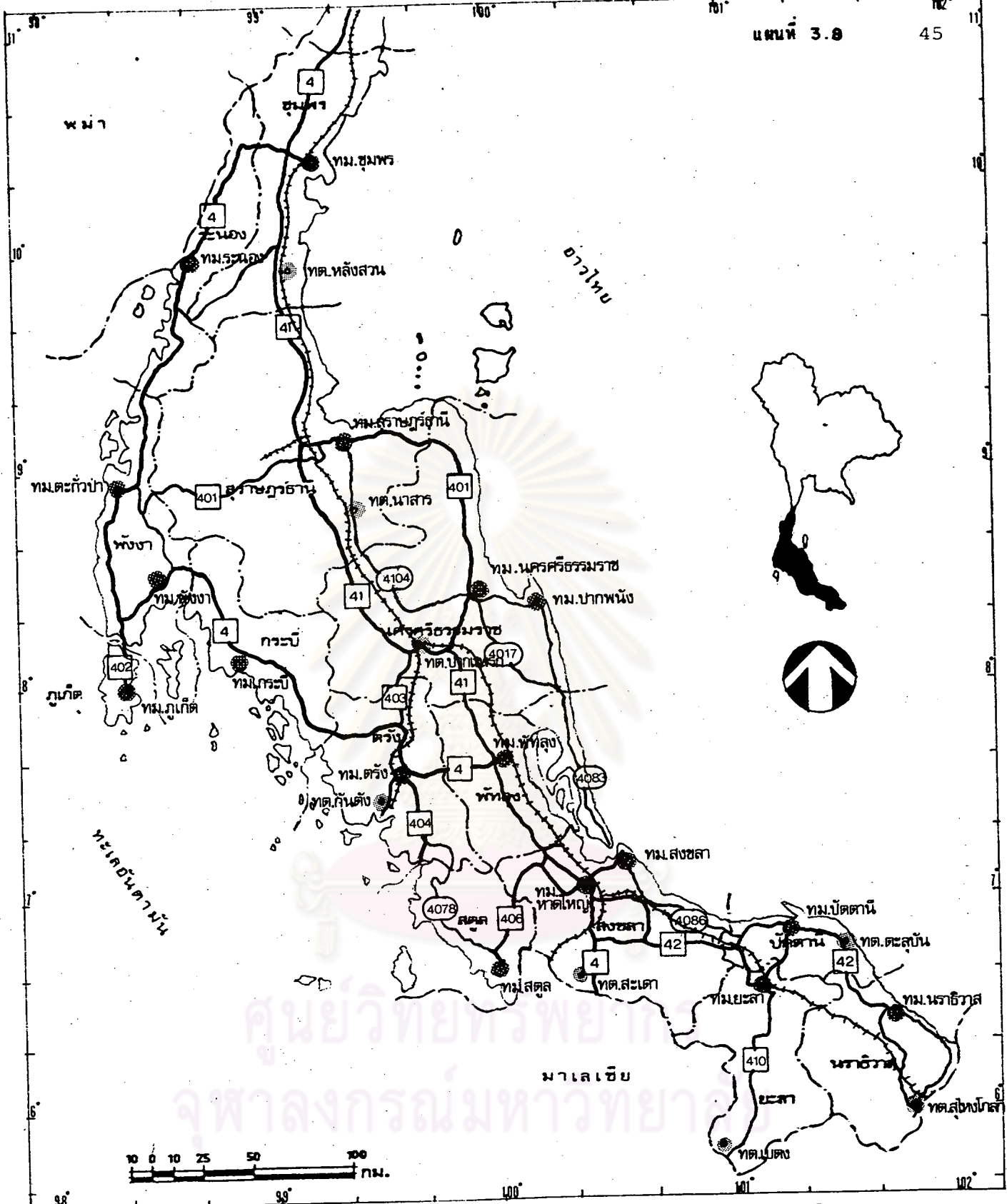
ฉ. ระบบคมนาคม

การคมนาคมของภาคใต้อาจติดต่อกันได้ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ เส้นทางสำคัญซึ่งใช้มากที่สุด คือ เส้นทางบก ไม่ว่าจะเป็นทางถนนหรือทางรถไฟ เพราะสามารถเชื่อมต่อระหว่างชุมชนได้ทุกแห่งในพื้นที่ เส้นทางคมนาคมสำคัญได้แก่

1. เส้นทางถนน เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของภาคใต้มีลักษณะแคบและยาวจากเหนือลงมาใต้ ดังนั้นเส้นทางถนนจึงมีลักษณะที่ทอดยาวเป็นแนวจากเหนือลงมาใต้ เช่นเดียวกัน โดยทางฝั่งตะวันออกมีความหนาแน่นของถนนมากกว่าฝั่งตะวันตก เส้นทางถนนที่ลงสู่ภาคใต้จะเริ่มแยกออกเป็น 2 แนว คือ แนวليبฝั่งตะวันออก และليبฝั่งตะวันตก ตั้งแต่บริเวณเทศบาลเมืองชุมพรลงมา และจะมีถนนเชื่อมต่อระหว่างแนวทั้งสองเป็นระยะไปจนถึงแนวชายแดนประเทศมาเลเซีย ทางหลวงแผ่นดินเป็นถนนที่มีมาตรฐานดีที่สุดในตอนชุมพรเมืองระดับเทศบาลเกือบทุกแห่ง เส้นทางหลวงที่สำคัญ ได้แก่ (แผนที่ 3.8)

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) เป็นเส้นทางสายหลักที่เปิดประตูเข้าสู่ภาคใต้และเป็นทางหลวงแผ่นดินสายแรกของภาคใต้ โดยมีจุดเริ่มต้นจากกรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดนครปฐม ราชบุรี แล้วليبชายฝั่งด้านตะวันออกจากเพชรบุรี ผ่านประจวบคีรีขันธ์ ไปจนถึงชุมพร จากชุมพรจะวกออกมาลิปฝั่งตะวันตกผ่านระนอง พังงา แยกเข้าภูเก็ต กระบี่ และตรัง จากนั้นจึงวกกลับไปทางชายฝั่งตะวันออกอีกครั้งหนึ่ง ผ่านพัทลุง สงขลา และไปเชื่อมต่อกับแนวถนนของมาเลเซียที่อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา ปัจจุบันมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (สายธนบุรี-ปากท่อ) เป็นเส้นทางที่ย่นระยะทางจากกรุงเทพฯ ไปสู่ภาคใต้ เริ่มต้นที่เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดสมุทรสงคราม สมุทรสาคร สิ้นสุดทางที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 เป็นถนนลิปฝั่งทะเลด้านตะวันออกตอนใน เริ่มต้นจากชุมพร ผ่านสุราษฎร์ธานี อำเภอบ้านนาสาร อำเภอเวียงสระ อำเภอกงหรา แล้ว

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง โครงข่ายการคมนาคมขนส่งทางถนน ทางหลวง รถไฟ ที่มา: กรมทางหลวงแผ่นดิน

สัญลักษณ์

- เส้นแบ่งเขตประเทศ
- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- ⊙ ที่ตั้งจังหวัด
- เส้นแบ่งเขตอำเภอ
- ทางหลวงแผ่นดิน
- ทางหลวงจังหวัด
- +— ทางรถไฟ

เชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ที่พัทลุง

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 401 เป็นทางหลวงแผ่นดินสายที่ 2 ของภาค
เชื่อมต่อระหว่างชุมชนตำบลฝั่งตะ วันออกตอนนอก จากสุราษฎร์ธานี ผ่านนครศรีธรรมราช แล้ว
ไปเชื่อมต่อกับทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4013 4017 และ 4083 ไปสู่จังหวัดสงขลา ต่อกับ
ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 ถึงอำเภอหาดใหญ่

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 42 เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดชายแดนภาคใต้
เริ่มต้นจากบ้านคลองแงะ (อำเภอสะเตาะ) ผ่านอำเภอนาทวี อำเภอโคกโพธิ์ ปัตตานี อำเภอ
สายบุรี นราธิวาส และไปเชื่อมต่อกับทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1084 ผ่านอำเภอตากใบ สาย
4057 เข้าอำเภอสุไหงโกลก และเชื่อมต่อกับแนวถนนของประเทศมาเลเซีย ที่อำเภอแว้ง

นอกจากนี้ยังมีทางหลวงสายสำคัญอื่น ๆ เช่น

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 402 เชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4
ที่บ้านโคกกลอย จังหวัดพังงา ไปสิ้นสุดที่ จังหวัดภูเก็ต

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 403 และ 404 เชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดิน
หมายเลข 4 ที่จังหวัดตรัง ไปสิ้นสุดที่อำเภอกันตัง และอำเภอปะเหลียน ตามลำดับ

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 406 แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41
ที่อำเภอรัตภูมิ สิ้นสุดที่จังหวัดสตูล

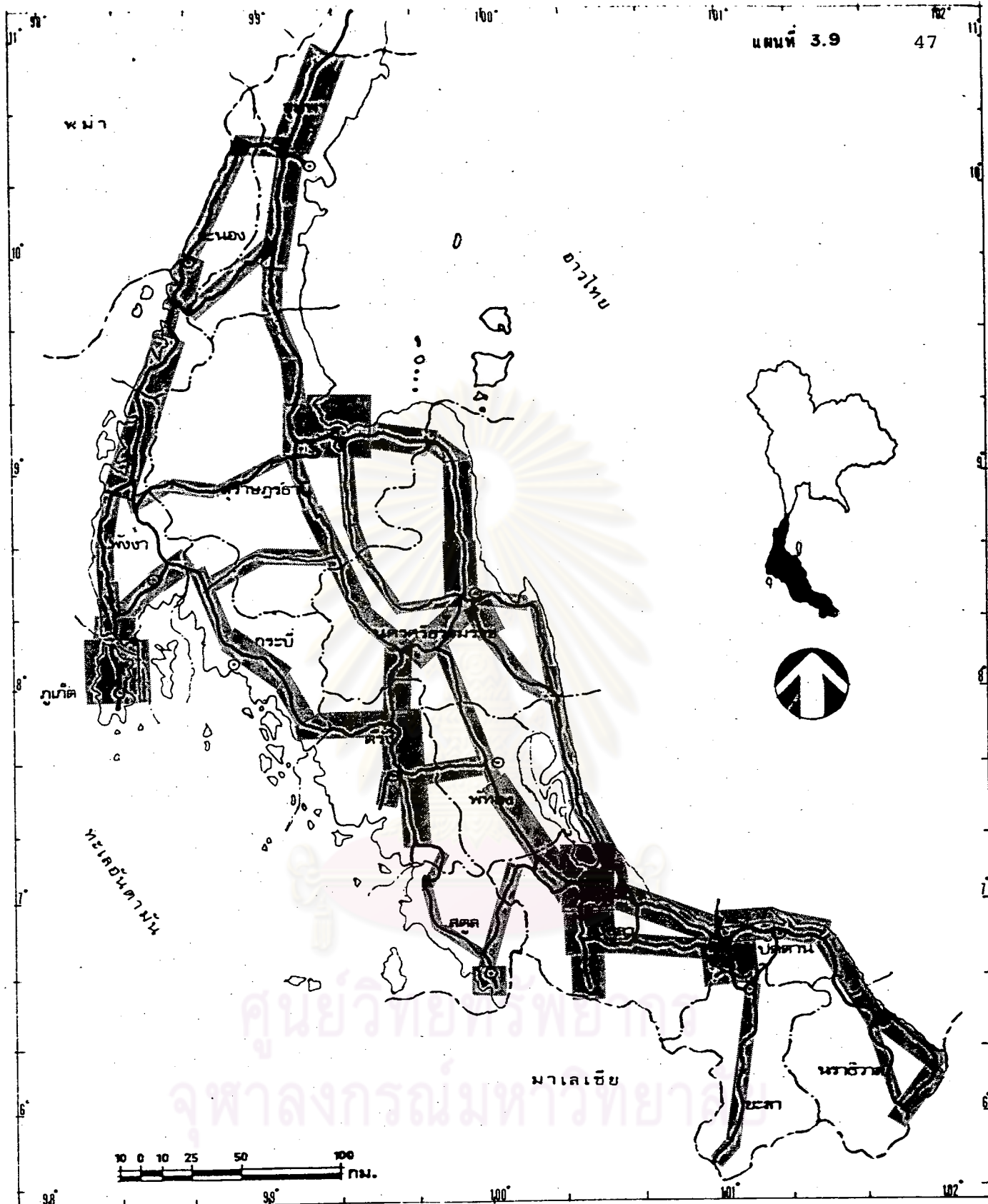
ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 43 ต่อจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41-ที่
อำเภอรัตภูมิ ผ่านอำเภอหาดใหญ่ ถึงอำเภอจะนะ

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 เริ่มต้นที่จังหวัดสงขลา ไปสิ้นสุดที่อำเภอ
นาทวี

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409 เชื่อมระหว่างจังหวัดปัตตานี และจังหวัด
ยะลา

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 เชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข
42 ที่จังหวัดปัตตานี ผ่านยะลา ไปสิ้นสุดที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

เมื่อพิจารณาจากปริมาณการจราจรบนถนนเฉลี่ยต่อวัน พ.ศ. 2525 พบว่า
บริเวณที่เป็นชุมชนสำคัญของภาค จะมีปริมาณการจราจรสูง โดยมีปริมาณการจราจรสูงถึงประมาณ

ศูนย์วิทยุเพื่อการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง ปริมาณการจราจรปี 2525 ที่มา: กรมทางหลวงแผ่นดิน

สัญลักษณ์

- เส้นแบ่งเขตประเทศ
- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- ◎ ที่ตั้งจังหวัด
- เส้นแบ่งเขตอำเภอ

5000 4500 3500 2500 1500 500 (คัน / วัน)

(แผนที่ 3.9) 5,530 คันต่อวัน ในทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 ระหว่างอำเภอเมืองสงขลา และอำเภอหาดใหญ่ และต่อเนื่องกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ถึง อำเภอสะเตาะ อันเป็น อำเภอชายแดนไทย-มาเลเซีย ที่มีเส้นทางติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ที่สะพานที่ลุด และเป็น ศูนย์กลางการค้าชายแดนที่สำคัญของภาค เส้นทางที่มีปริมาณการจราจรสูงอื่น ๆ คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 เข้าสู่เทศบาลเมืองภูเก็ต (5,547 คันต่อวัน) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 401 ซึ่งแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 ที่อำเภอพุนพิน เข้าสู่เทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409 ระหว่างจังหวัดยะลา และปัตตานี

นอกจากนี้ในระหว่างชุมชนต่าง ๆ มีการติดต่อกันโดยรถโดยสารประจำทาง ที่วิ่งระหว่างอำเภอ-อำเภอ, อำเภอ-จังหวัด, จังหวัด-จังหวัด และจังหวัด-กรุงเทพมหานคร โดยมีจำนวนเส้นทางมากน้อยตามความสำคัญของชุมชน เช่นเดียวกับปริมาณการจราจร

2. เส้นทางรถไฟ เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญของภาคใต้มาตั้งแต่ในอดีต เนื่องจากเส้นทางถนนยังไม่มีการพัฒนาให้อยู่ในสภาพดี และไม่ปลอดภัยจากปัญหาผู้ก่อการร้ายดังปัจจุบัน เส้นทางรถไฟภาคใต้นับว่าเป็นเส้นทางรถไฟที่ยาวที่สุดของประเทศไทย เริ่มจากกรุงเทพมหานคร ผ่านนครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เริ่มเข้าสู่ภาคใต้ที่จังหวัดชุมพร ผ่านสุราษฎร์ธานี มีทางแยกจากอำเภอพุนพิน ไปอำเภอคีรีรัฐนิคม ทั้งสองจากชุมทาง ทั้งสองมีทางแยกออกเป็น 3 สาย สายที่หนึ่งขึ้นไปอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช สายที่สองแยกไปอำเภอห้วยยอด อำเภอเมืองตรัง อำเภอกันตัง และสายที่ 3 แยกไปพัทลุง อำเภอหาดใหญ่ จากหาดใหญ่แยกออกเป็นอีก 2 สาย สายหนึ่งไปอำเภอสะเตาะ ปาดังเบซาร์ และมีเส้นทางต่อเข้าไปในประเทศมาเลเซียได้จนถึงปัตเตอร์เวท อีกสายหนึ่งลงไปยะลา สิ้นสุดที่อำเภอสุไหงโกลก และต่อเข้าประเทศมาเลเซีย ไปกัวลาโกร

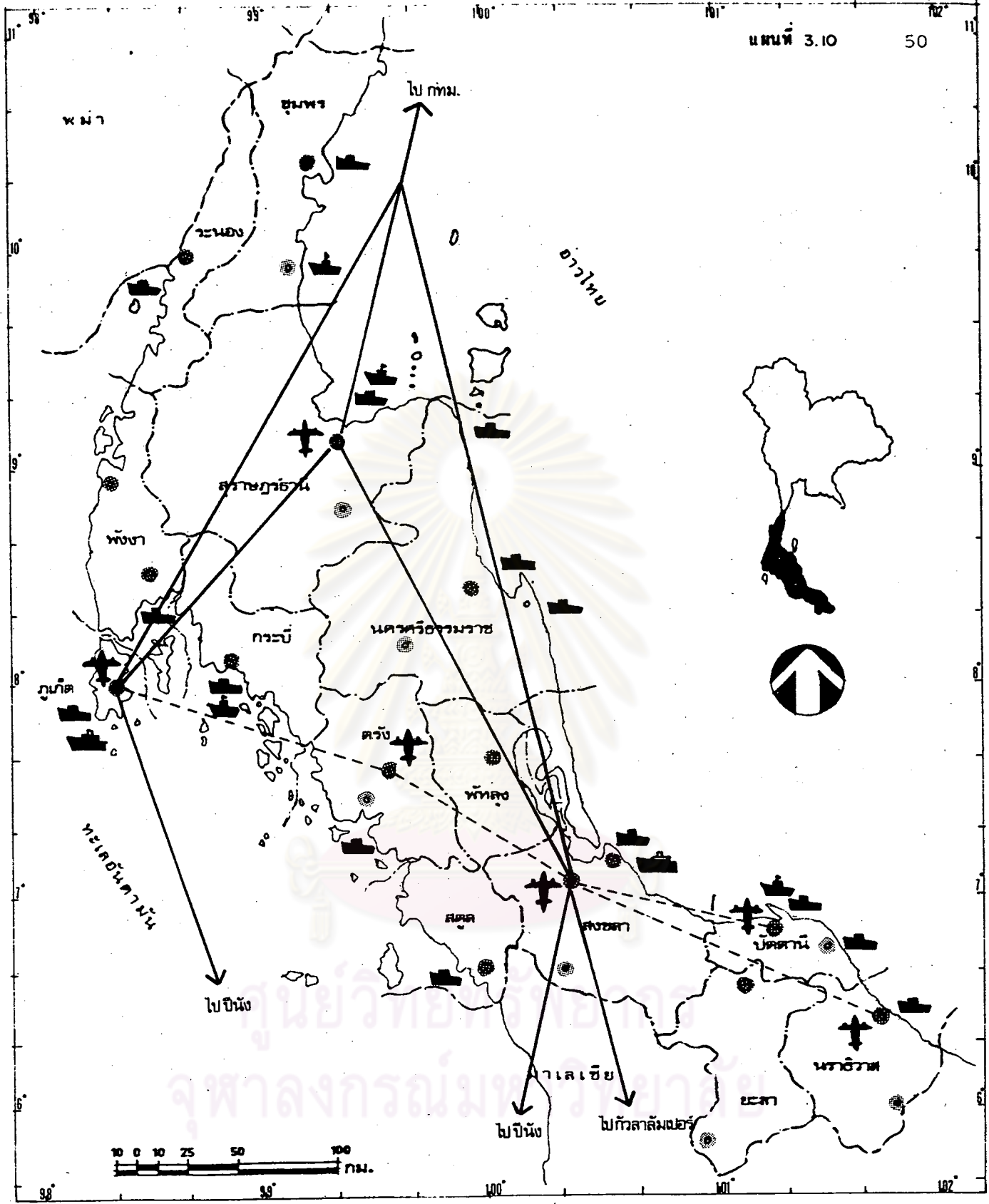
เมื่อพิจารณารายได้จากค่าโดยสารและปริมาณสินค้าที่บรรทุกทางรถไฟ พ.ศ. 2524 (ตาราง 3.8 ในภาคผนวก) พบว่า สถานีที่มีรายได้สูงมีปริมาณการขึ้น-ลงของสินค้ามากจะเป็นสถานีซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนระดับอำเภอเมือง และชุมชนที่เป็นชุมทางรถไฟ เช่น อำเภอทุ่งสง อำเภอหาดใหญ่ รวมทั้งชุมชนชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย เช่น อำเภอสะเตาะ อำเภอสุไหงโกลก รายได้ส่วนใหญ่มาจากค่าโดยสาร ยกเว้น เทศบาลตำบลกันตัง และเทศบาลตำบลสุไหงโกลก ที่รายได้จากการบรรทุกสินค้ามากกว่ารายได้จากค่าโดยสาร

ภาคใต้มีเทศบาล 13 แห่ง ที่มีทางรถไฟผ่าน ได้แก่ เทศบาลเมืองชุมพร เทศบาลเมืองหลังสวน เทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เทศบาลตำบล

ปากแพรง เทศบาลเมืองตรัง เทศบาลตำบลกันตัง เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลเมืองหาดใหญ่ เทศบาลเมืองสงขลา เทศบาลตำบลละเตา เทศบาลเมืองยะลา เทศบาลตำบลคูหาโลก เนื่องจากเส้นทางรถไฟมีข้อจำกัดในการใช้ เพราะไม่สามารถตัดผ่านได้ทุกชุมชน ทำให้ชุมชนระดับเทศบาลเหล่านี้ได้เปรียบในการคมนาคมกว่าเทศบาลอื่น ๆ ซึ่งมีเส้นทางถนนใช้เพียงอย่างเดียว

3. ทางอากาศ เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของภาคใต้ที่แคบยาว อยู่ห่างไกลจากภาคอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร ทำให้ภาคใต้เป็นภาคที่มีโครงข่ายการคมนาคมทางอากาศที่ด้อยที่สุดของประเทศ โดยมีสนามบินพาณิชย์กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ถึง 6 แห่ง ตั้งอยู่ที่ สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต หาดใหญ่ ตรัง ปัตตานี และนราธิวาส ในจำนวนเหล่านี้ สนามบินที่สำคัญซึ่งทำหน้าที่เป็นจุดแวะสำหรับการเดินทางระหว่างภาค ซึ่งเชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานคร ภาคใต้และประเทศมาเลเซีย ได้แก่ สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และหาดใหญ่ โดยเฉพาะหาดใหญ่ นับเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางอากาศที่สำคัญที่สุดของภาคใต้ โดยมีเส้นทางการบินติดต่อไปยังทิศทางต่าง ๆ รวมกันถึง 8 ทิศทางด้วยกัน รองลงมาได้แก่ ภูเก็ต 5 ทิศทาง สุราษฎร์ธานี 3 ทิศทาง (แผนที่ 3.10)

4. ทางเรือ เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมที่ได้รู้จักใช้กันมานาน ทั้งนี้เพราะเกือบทุกจังหวัดในภาคใต้มีพื้นที่ติดกับทะเล ยกเว้นจังหวัดยะลา แม้ว่าการคมนาคมขนส่งทางเรือจะมีข้อจำกัดมากกว่าถนนและทางรถไฟ แต่การขนส่งสินค้าโดยทางเรือนับว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของภาคใต้อย่างมาก ในปัจจุบันภาคใต้มีท่าเทียบเรือชายฝั่งและท่าเทียบเรือประมงอยู่ในทุกจังหวัดที่ติดทะเล (แผนที่ 3.10) รวมกันเป็นจำนวนถึง 14 แห่ง คือ ชุมพร หลังสวน บ้านดอน ดอนสัก ปากพัง สงขลา ปัตตานี ลำยบุรี นราธิวาส ระนอง พังงา คลองท่าจีน (ภูเก็ต) กันตัง และสตูล ท่าเทียบเรือเหล่านี้ใช้ประโยชน์ในการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารระหว่างจังหวัดภายในภาค กับกรุงเทพมหานคร และกับต่างประเทศ สินค้าที่นำเข้ามากคือน้ำมันเชื้อเพลิง เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และเครื่องไฟฟ้าและอาหารแห้งต่าง ๆ ส่วนสินค้าที่ส่งออกมากคือ สินแร่ ผลิตภัณฑ์จากไม้ ยาง และผลิตภัณฑ์จากยางพารา เป็นต้น ท่าเทียบเรือที่มีความสำคัญ โดยมีปริมาณสินค้าขึ้น-ลงมาก (ตาราง 3.9 ในภาคผนวก) ได้แก่ สงขลา ภูเก็ต (มีโครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทั้ง 2 แห่ง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5) บ้านดอน ปากพัง ปัตตานี และกันตัง ปัจจุบันท่าเรือปัตตานี และกันตังมีบทบาทสำคัญมากต่อการส่งยางพาราออกไปยังต่างประเทศ ส่วนท่าเทียบเรือภูเก็ตนั้นทำหน้าที่ส่งออกตึกไปยังมาเลเซีย อย่างไรก็ตาม สินค้าขึ้น-ลงที่ทำเรือของภาคใต้ส่วนใหญ่คือ น้ำมัน ซึ่งส่งมาจากกรุงเทพมหานคร และศรีราชา อีกส่วนหนึ่งจากสิงคโปร์

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แนบคง โครงข่ายการคมนาคมทางอากาศและท่าเทียบเรือ ที่มา: กรมเจ้าท่า และ บ.ค.ท.

- สัญลักษณ์**
- เส้นแบ่งเขตประเทศ
 - เส้นแบ่งเขตจังหวัด
 - ⊙ ที่ตั้งจังหวัด
 - เส้นแบ่งเขตอำเภอ
 - ✈ ลนามบิน
 - เส้นทางการบินภายในภาค
 - เส้นทางการบินระหว่างภาค
 - ท่าเทียบเรือชายฝั่ง
 - ✈ โครงข่ายท่าเทียบเรือชายฝั่ง
 - ท่าเทียบเรือน้ำลึก

ญ. ทรัพยากรธรรมชาติ

1. แหล่งน้ำและการชลประทาน (แผนที่ 3.11)

แหล่งน้ำ ภาคใต้มีแม่น้ำสายสำคัญ ได้แก่

1. แม่น้ำชุมพร (คลองท่าตะเภา) ไหลลงสู่ทะเลที่ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร มีความยาวประมาณ 33 กิโลเมตร
2. แม่น้ำตะโก (คลองตะโก) ไหลลงสู่ทะเลที่ ตำบลปากตะโก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร มีความยาวประมาณ 120 กิโลเมตร
3. แม่น้ำตาปี-พุมดวง ไหลลงสู่ทะเลที่ ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความยาวประมาณ 232 กิโลเมตร
4. แม่น้ำปากพูน ไหลลงสู่ทะเลที่ ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความยาวประมาณ 32 กิโลเมตร
5. แม่น้ำปากพนัง ไหลลงสู่ทะเลที่ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความยาวประมาณ 63 กิโลเมตร
6. แม่น้ำสะกอม ไหลลงสู่ทะเลที่ ตำบลสะกอม อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา มีความยาวประมาณ 70 กิโลเมตร
7. แม่น้ำกระบือ ไหลลงสู่ทะเลที่ แหลมวิกตอเรีย อำเภอกระบือ จังหวัดระนอง มีความยาวประมาณ 125 กิโลเมตร
8. แม่น้ำตรัง ไหลลงสู่ทะเลที่ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มีความยาวประมาณ 175 กิโลเมตร
9. แม่น้ำปัตตานี ไหลลงสู่ทะเลที่ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีความยาวประมาณ 190 กิโลเมตร
10. แม่น้ำสายบุรี ไหลลงสู่ทะเลที่ ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีความยาวประมาณ 170 กิโลเมตร

11. แม่น้ำบางนรา ไหลลงสู่ทะเลที่ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มีความยาวประมาณ 55 กิโลเมตร

12. แม่น้ำลุโหวง โกล-ลก ไหลลงสู่ทะเลที่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีความยาวประมาณ 80 กิโลเมตร

นอกจากนี้ภาคใต้ยังมีแม่น้ำสาคลองสายเล็ก ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ได้แก่ คลองละแมในชุมพร คลองพุมเรียง คลองไชยา คลองท่าฉาง คลองพุนพิน ในสุราษฎร์ธานี คลองท่าทอง คลองลิขล ในนครศรีธรรมราช เป็นต้น

แหล่งน้ำที่สำคัญอีกแห่งของภาคใต้ คือ ทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีลักษณะเป็นทะเลภายใน เพราะช่องน้ำติดต่อกับทะเลในอ่าวไทยได้ ทะเลสาบสงขลาแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนนอกเรียกว่า ทะเลสาบสงขลา ตอนในเรียกว่า ทะเลหลวง

การชลประทาน ภาคใต้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับด้านชลประทาน 2 แห่ง คือ สำนักงานชลประทานที่ 11 นครศรีธรรมราช รับผิดชอบพื้นที่ภาคใต้ตอนบน อันได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระนอง พังงา ภูเก็ต และสำนักงานชลประทานที่ 12 สงขลา รับผิดชอบพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง อันได้แก่ จังหวัดพัทลุง สงขลา นราธิวาส ยะลา บัตตานี ตรัง สตูล โครงการส่วนใหญ่เป็นโครงการเอนกประสงค์ คือ จะประกอบไปด้วยประเภทของการดำเนินงานหลายอย่างควบคู่กันไป เช่น การกักเก็บน้ำ (S) การส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก (I) และการป้องกันน้ำท่วม (F) โดยเป้าหมายรวมได้เน้นการพัฒนาทรัพยากรน้ำเพื่อการเพาะปลูกเป็นหลักสำคัญ ผลพลอยได้ที่ตามมาจะอยู่ในโครงการหลัก เช่น ผลิตรະและไฟฟ้า อุปโภค บริโภค ฯลฯ เป็นต้น นับตั้งแต่มีการดำเนินการด้านชลประทานจนถึงปี 2524 ภาคใต้มีโครงการชลประทานรวมทั้งหมด 155 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทานทั้งสิ้น 2,192,110 ไร่ โดยแยกเป็นโครงการชลประทานในจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

ชุมพร มีจำนวน 7 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 49,500 ไร่

สุราษฎร์ธานี มีจำนวน 16 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 100,800 ไร่

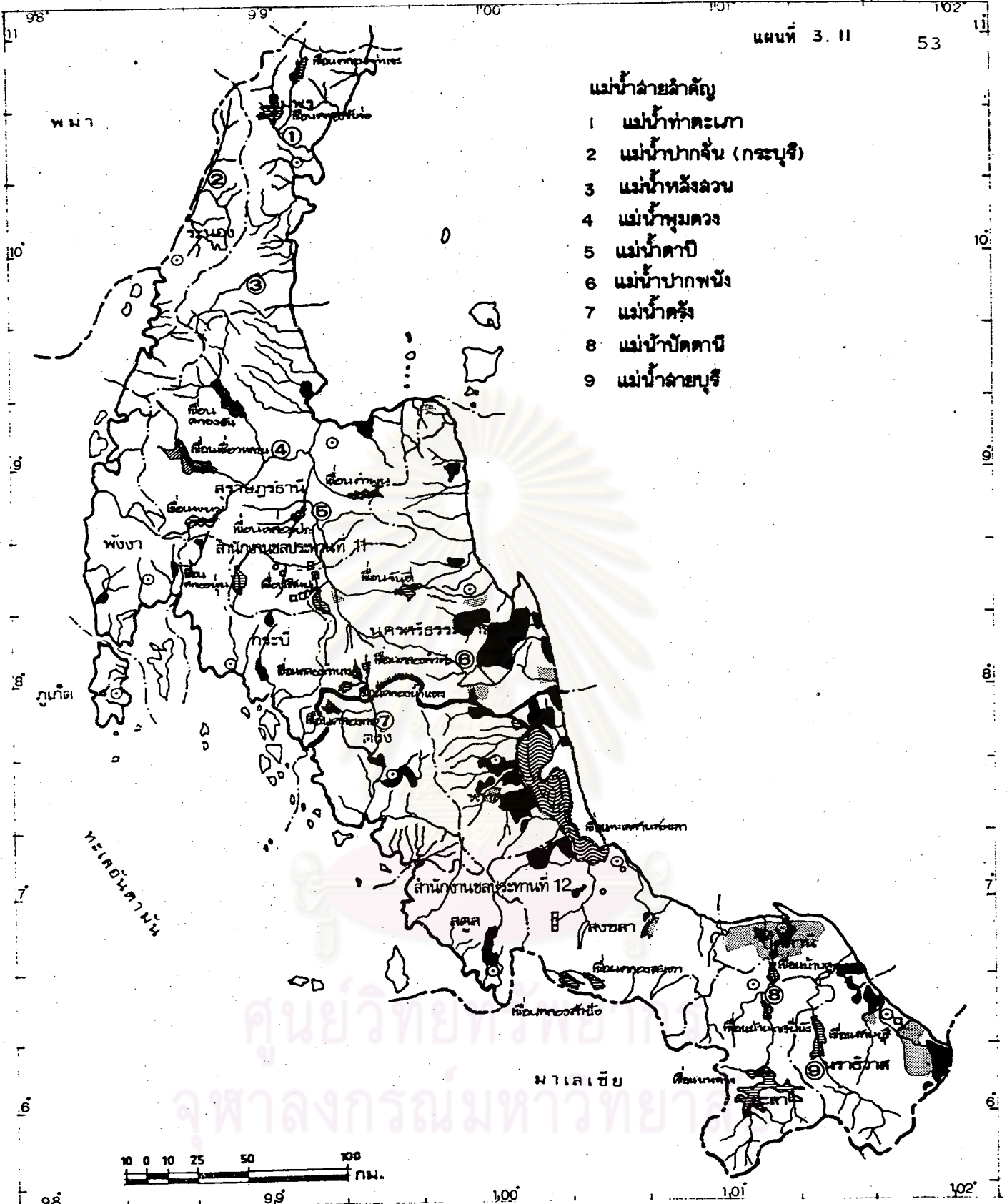
นครศรีธรรมราช มีจำนวน 38 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 585,950 ไร่

ระนอง มีจำนวน 1 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 2,000 ไร่

พังงา มีจำนวน 4 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 12,200 ไร่

แม่น้ำสายสำคัญ

- 1 แม่น้ำท่าตะเภา
- 2 แม่น้ำปากจั่น (กระบุรี)
- 3 แม่น้ำหลังลอน
- 4 แม่น้ำหุมดวง
- 5 แม่น้ำตาปี
- 6 แม่น้ำปากพัง
- 7 แม่น้ำศรี
- 8 แม่น้ำปัตตานี
- 9 แม่น้ำสายบุรี

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง	แหล่งน้ำและการชลประทาน	ที่มา	กรมชลประทาน
สัญลักษณ์	<ul style="list-style-type: none"> ○ อ่างเก็บน้ำที่สร้างเสร็จแล้วถึงสิ้นปีงบประมาณ 2525 ◐ อ่างเก็บน้ำที่กำลังก่อสร้างและจะสร้างต่อไป ◑ เขื่อนเก็บน้ำที่กำลังก่อสร้างและจะสร้างต่อไป ◒ เขื่อนที่ชลประทานที่กำลังก่อสร้างและจะสร้างต่อไป 	<ul style="list-style-type: none"> ----- เส้นแบ่งเขตประเทศ ----- เส้นแบ่งเขตจังหวัด ○ ที่ตั้งจังหวัด ----- เส้นแบ่งเขตอำเภอ 	

กระบี่ มีจำนวน 5 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 18,400 ไร่
 ภูเก็ต มีจำนวน 5 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 9,600 ไร่
 พัทลุง มีจำนวน 15 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 278,700 ไร่
 สงขลา มีจำนวน 14 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 232,800 ไร่
 นราธิวาส มีจำนวน 34 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 631,600 ไร่
 ยะลา มีจำนวน 2 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 301,000 ไร่
 ปัตตานี มีจำนวน 7 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 104,500 ไร่
 ตรัง มีจำนวน 4 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 403,000 ไร่
 สตูล มีจำนวน 3 โครงการ มีเนื้อที่ชลประทาน 78,900 ไร่

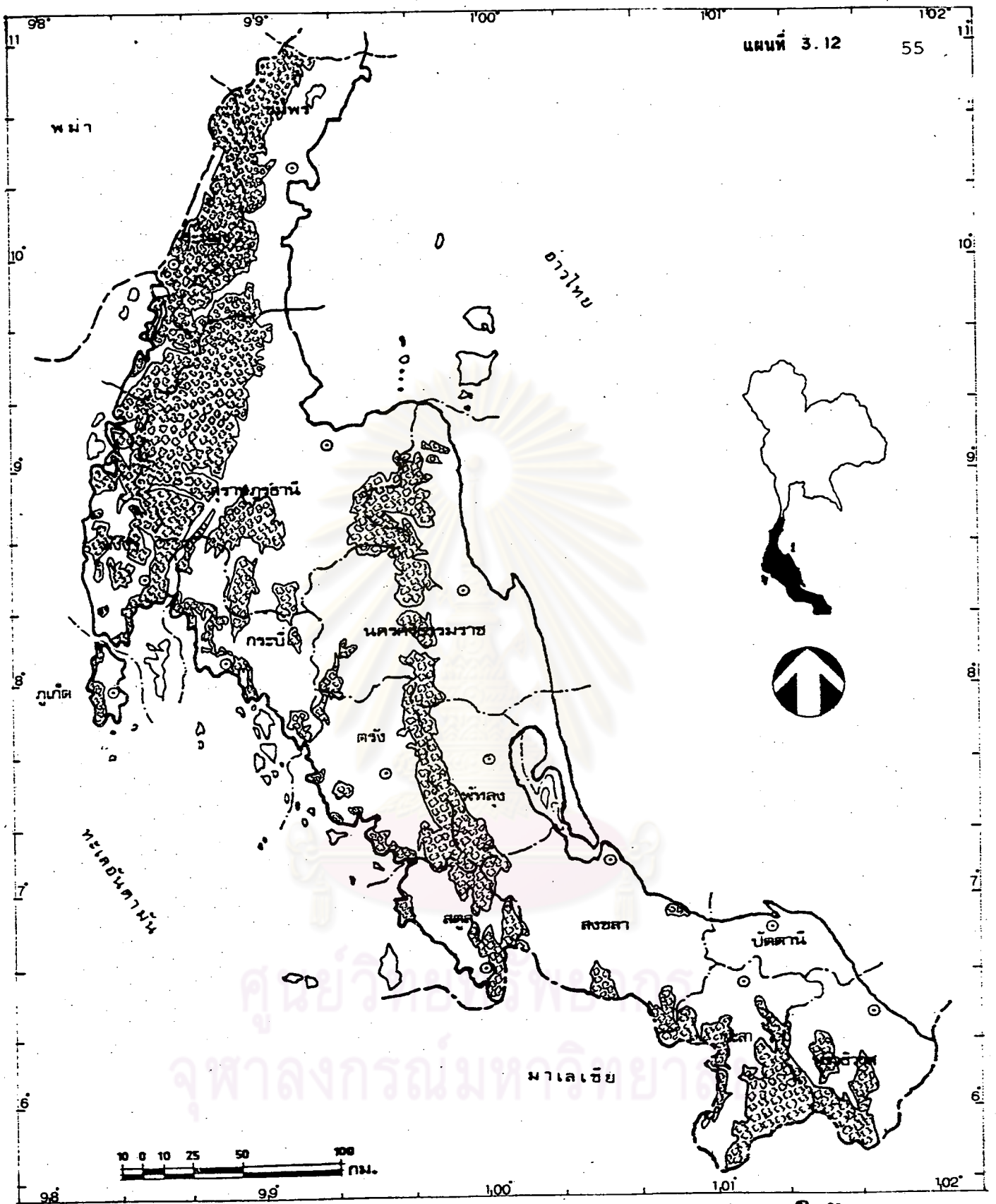
เมื่อพิจารณา โครงการชลประทานในพื้นที่ภาคใต้แล้ว พบว่า โครงการชลประทาน
 ส่วนใหญ่อยู่ในภาคใต้ตอนล่างมากกว่าภาคใต้ตอนบน (แผนที่ 3.11) จังหวัดที่มีเนื้อที่ชลประทาน
 มากที่สุด คือ จังหวัดนราธิวาส รองลงมาได้แก่ นครศรีธรรมราช จังหวัดที่มีเนื้อที่ชลประทาน
 น้อยที่สุด คือ จังหวัดระนอง

2. ป่าไม้

ป่าไม้ในภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้กึ่งใบ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะ
 ภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่มีฝนตกตลอดปี พื้นที่บริเวณป่าไม้มีอยู่ทั้งบนเขาและพื้นที่ราบของภาค
 ใต้ ป่าไม้กึ่งใบโดยทั่วไปในภาคใต้ ได้แก่ ป่าดงดิบ (Tropical evergreen forest)
 ป่าเสมน้ำเค็ม (Mangrove forest) และมีพืชพรรณที่พบในพรุ สามารถจำแนกลักษณะบริเวณ
 ที่พบได้ดังนี้ (ตาราง 3.10)

ก) ป่าดิบ (Tropical evergreen forest) เป็นป่าไม้ที่มีเรือนยอด
 สูงต่ำแตกต่างกันมาก และใต้ต้นไม้ขึ้นบนจะพบไม้เล็ก ๆ เช่น ไม้จำพวกปาล์ม เกววัลย์ ไม้พุ่ม
 ไม้ไผ่ และไม้ที่เกาะต้นไม้อื่นด้วย ซึ่งพบอยู่ทั่วไปทุกจังหวัดภาคใต้ ลักษณะป่าดงดิบของภาคใต้
 มีอยู่ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ ป่าชื้นเขตร้อน ป่าดิบแล้ง และป่าดิบเขา

1) ป่าดิบประเภทป่าชื้นเขตร้อน ที่มีต้นไม้หลายชนิด มีอยู่ทั่วไป
 ตั้งแต่เขตจังหวัดชุมพรลงมาจนถึงจังหวัดภาคใต้ ไม้สูงต่ำแตกต่างกันมาก และใต้ต้นไม้เหล่านี้
 จะมีไม้เล็ก เช่น จำพวกปาล์ม เกววัลย์ ไม้พุ่ม ไม้ไผ่ และไม้ที่เกาะอาศัยไม้อื่นอีกด้วย ตัวอย่าง

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง **ป่าไผ่** ที่มา กองจัดการป่าไม้ กรมป่าไม้

- สัญลักษณ์
- เส้นแบ่งเขตประเทศ
 - เส้นแบ่งเขตจังหวัด
 - ⊙ ที่ตั้งจังหวัด
 - เส้นแบ่งเขตอำเภอ
 - พื้นที่ป่าไผ่

ไม้ในป่าชั้นเขตร้อนในภาคใต้ ได้แก่ ไม้ยาง (ไม้ยางขาว ไม้ยางเสียน ไม้ยางbung ไม้ยางร้อง ไม้ยางหนู) ไม้ตะเคียน ไม้เคี่ยม ไม้ทูลมพอ ไม้กันเกรา ไม้มะหาด ไม้ขนุน ฯลฯ ในจังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีพันธุ์ไม้ซึ่งพบแต่ในภาคใต้ ไม่พบในภาคอื่น เช่น ไม้ตะเคียน ชันตาแมว ไม้ต้นเปิดแดง และไม้สะระยา เป็นต้น ป่าชั้นในภาคใต้ไม่ค่อยมีไม้ไผ่ แต่จะมีไม้ จำพวกปาล์ม เฟิร์น ต้นเตย และหวาย ชนิดต่าง ๆ ขึ้นอยู่หนาแน่นตามริมห้วยและธารน้ำ หวาย มีราคาแพงใช้ทำเครื่องเรือนได้สวยงาม คือ หวายตะคังทอง ซึ่งมีมากในจังหวัดนราธิวาส

2) ป่าดงดิบแล้ง เป็นป่าที่อยู่ในเขตตอนบนของจังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นเขตติดต่อระหว่างภาคใต้กับภาคตะวันตก

3) ป่าดิบเขา เป็นป่าในเขตภูเขา จะมีอยู่ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามบริเวณระหว่างรอยต่อของอำเภอบ้านนาสาร กับจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีความน้อยมาก พันธุ์ไม้จะเป็นพวกสกุลไม้ห่อ ไม้จำปีป่า และอื่น ๆ ปัจจุบันไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจเท่าใดนัก

ข) ป่าเสม้าน้ำเค็ม หรือป่าโกงกาง ป่าเสม้าน้ำเค็ม พบบริเวณแถบชายฝั่งทะเลตามบริเวณปากแม่น้ำหรือบริเวณน้ำเค็มท่วมถึง ภาคใต้จะพบทั้งทางด้านตะวันออกและตะวันตก แต่จะพบทางทะเลอันดามันมากกว่าทางด้านอ่าวไทย พบตั้งแต่จังหวัดระนองลงไปจนถึงจังหวัดสตูล มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 955,246.50 ไร่ หรือร้อยละ 85.5 ของเนื้อที่ป่าชายเลนทั้งหมดของภาค ส่วนที่เหลืออีก 170,986 ไร่ หรือร้อยละ 14.5 เป็นพื้นที่ป่าชายเลนทางฝั่งตะวันออก ซึ่งกระจายเป็นหย่อม ๆ ตามแนวจากจังหวัดชุมพรถึงนราธิวาส ประเภทไม้ชายเลน ได้แก่ ไม้โกงกาง แล่ม การบูร ลำพู ลำแพนผาด หลุมพอทะเล ต้นเปิดทะเล ตาตุ่มทะเล และต้นจากซึ่งขึ้นอยู่ตามชายคลองหรือปากแม่น้ำ ป่าชายเลนนับว่ามีคุณค่าทางเศรษฐกิจมาก เนื่องจากเป็นพันธุ์ไม้ประเภทโตเร็ว มีรอบตัดฟันเพียง 10 ปี สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เร็ว การใช้ประโยชน์ไม้จากป่าชายเลนที่นิยมมากที่สุด คือ การเผาถ่าน ซึ่งได้ถ่านที่มีคุณภาพดีที่สุด นอกจากนี้ยังสามารถใช้ทำรางเหมืองแร่ เล้าเข็ม เยื่อกระดาษ เชฟวีงบอร์ด ไฟเบอร์บอร์ด และนำมากลั่นได้ผลิตภัณฑ์เคมีอีกหลายอย่าง นอกจากประโยชน์โดยตรงแล้ว ประโยชน์ทางอ้อมคือ เป็นแนวป้องกันลมพายุที่พัดเข้าสู่ฝั่ง และเป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำนานาชนิดในวัยอ่อน (สถาปนวิชัย วิชา คำ สตรี และ เทคโนโลยี แห่ง ประเทศไทย 2523:52-59)

ค) ป่าพรุ ป่าพรุ เป็นป่าไม้ที่ไม่มีค่าทาง เศรษฐกิจและมีพื้นที่ไม่มากนัก แยก
ได้เป็น

1) ป่าพรุน้ำลึก คือป่าไม้ในเขตพื้นที่ลุ่มที่เป็นดินโคลน และมีน้ำลึกยัง
อยู่ ซึ่งในฤดูฝนอาจมีน้ำลึกถึง 1 เมตร หรือลึกกว่านั้น ในภาคใต้บางแห่ง จะมีไม้ก้นเกราอยู่
บ้าง ไม้ก้นเกราเป็นไม้แข็งแรงแต่มีปริมาณน้อย ไม้เหียง ไข่ทำท่อน และไข่รากทำลูกหวด เพราะ
เป็นไม้เบาพอ ๆ กับไม้คอร์ก บางแห่งมีหญ้าและกก จะพบในจังหวัดสงขลา บัตตานี ยะลา ตรัง
และนราธิวาส

2) ป่าพรุน้ำกร่อย พบในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำขัง ที่มีดินเป็นดินปนทรายใกล้ทะเล
ในพื้นที่ประเภทนี้จะไม่มีเสม็ด ซึ่งเป็นต้นไม้ขนาดกลาง ลำต้นคดงอใช้ทำฟืน ทำถ่าน และเปลือก
ใช้ทำไม้ไผ่ ใบเสม็ดนำมาลวกเป็น "น้ำมันเหียง" ใช้ทาแก้ฟกช้ำ หรือใช้เป็นยารับประทานแก้
ท้องขึ้น จุกเสียดได้ นอกจากนี้มีเตยชนิดต่าง ๆ เป็นหย่อม ๆ ป่าพรุน้ำกร่อยนี้พบตามจังหวัด
สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา

3) ป่าชายหาด บนฝั่งทะเลบางแห่ง มีป่าชายหาดซึ่งเป็นป่าโปร่ง
มีไม้พุ่ม ผักบุ้งทะเล หญ้า มีทั้งไม้กึ่งใบ และไม้ไม่กึ่งใบ ต้นไม้ที่ป่าชายหาดได้แก่ สันททะเล
กระดังงา ไม้หยีน้ำ ลิกทะเล บ่อทะเล และไม้เกด พื้นที่ชายหาดหลายแห่ง เช่น ที่จังหวัดสงขลา
ป่าชายหาด ทำให้มีกิวทัศน์สวยงามเหมาะแก่การเป็นสถานที่ตากอากาศ

อย่างไรก็ตามเนื้อที่ป่า ไม้ของภาคใต้มีแนวโน้มที่ลดลง ดังเห็นได้จากช่วง
ปี พ.ศ. 2521-2525 เนื้อที่ป่าลดลงร้อยละ 1.65 ต่อปี คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 1,161 ตาราง
กิโลเมตร บริเวณที่ป่าลดลงมากได้แก่ จังหวัดชุมพร นครศรีธรรมราช พังงา ยะลา และสุราษฎร์
ธานี

3. แร่ธาตุ (แผนที่ 3.13)

จากลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะธรณีวิทยาของภาคใต้ ทำให้มีแหล่งทรัพยากรแร่ธาตุต่าง ๆ มากมายกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ จากลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกัน อีกทั้งประวัติการเกิดลักษณะธรณีวิทยาที่แตกต่างกันชัดเจน ระหว่างฝั่งทะเลด้านตะวันตก และฝั่งทะเลด้านตะวันออก ทำให้มีผลต่อเนื่องมาถึงความแตกต่างระหว่างทรัพยากรแร่ของทั้ง 2 ฝั่ง และจะส่งผลถึงประเภทของกิจกรรมของประชากรของพื้นที่ทั้ง 2 บริเวณ ซึ่งแตกต่างกัน กล่าวคือ ฝั่งทะเลด้านตะวันตกของคาบสมุทรภาคใต้ เกิดจากการจมตัวของชายฝั่งบริเวณนี้ มักจะปรากฏหินแกรนิตซึ่งเป็นหินอัคนีประเภทหนึ่ง ประกอบด้วยแร่ธาตุมากกว่าหินประเภทหินชั้นหรือหินตะกอน (Sedimentary rocks) และหินแปร (Metamorphic Rocks) เพราะเป็นหินที่เกิดจากการหลอมเหลวภายในโลก ซึ่งปรากฏขึ้นมาบนผิวโลกในลักษณะหรือรูปแบบต่าง ๆ กัน ประกอบกับการพัฒนามาทับถมของกระแสน้ำทะเล และน้ำทะเลกัดเซาะบรรดาหินเหล่านี้ทำให้เปิดให้เห็นสายแร่ ทั้งบนแผ่นดินบริเวณชายทะเลและในบริเวณท้องน้ำทะเลทางด้านตะวันตกของคาบสมุทรจะปรากฏแหล่งแร่ เหมืองแร่ และประชากรประกอบอาชีพเกี่ยวกับแร่ธาตุมากกว่า ฝั่งตะวันออก สำหรับฝั่งทะเลด้านตะวันออกของคาบสมุทรภาคใต้ เป็นลักษณะของชายฝั่งที่เกิดจากการยกตัวของฝั่งทะเลซึ่งมีการตกตะกอนทับถมของซากสิ่งต่าง ๆ ทั้งอินทรีย์และอนินทรีย์วัตถุ เมื่อเกิดปรากฏการณ์ของโลกยกตัวขึ้นประกอบกับปฏิกิริยาของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เช่น ความร้อน ความกดดัน ทำให้สิ่งที่เกิดจากการทับถมของอินทรีย์และอนินทรีย์ สำหรับฟอสซิล (fossil) ต่าง ๆ แปรเปลี่ยนไปกลายเป็นน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ถ่านหิน กักเก็บอยู่ในชั้นหินของหินชั้น นอกจากนี้บริเวณฝั่งทะเลตะวันออกยังเป็นแหล่งอาหาร และมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย เหมาะแก่การดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในท้องทะเล ทำให้ประชากรในแถบนี้ประกอบอาชีพการประมงทั้งประมงธรรมชาติ และประมงเพาะเลี้ยงชายฝั่งมากกว่าด้านฝั่งทะเลตะวันตก

จากลักษณะดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ภาคใต้ปรากฏแร่ธาตุมากมายหลายชนิด ซึ่งล้วนแต่เป็นแร่ธาตุที่สำคัญ โดยมีแหล่งแร่ที่สำคัญคือ (ลวาท เล่นาณรงค์ 2525:261-262)

- แร่ดีบุก เป็นแร่ที่ผลิตได้มากที่สุดของภาคใต้ และสามารถผลิตได้เป็นร้อยละ 80 ของผลผลิตแร่ดีบุกทั่วประเทศ แหล่งแร่อยู่ในเขตจังหวัดชุมพร ระนอง พังงา ภูเก็ต

สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

- แร่ฟลูออไรท์ เป็นแร่ที่ผลิตได้มากในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเกาะลุมพุก
- แร่สังกะสี พบที่จังหวัดชุมพร สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส
- แร่สังกะสี เชน แหล่งแร่พบที่จังหวัดภูเก็ต นครศรีธรรมราช สงขลา

เกาะลุมพุก (สุราษฎร์ธานี)

- แร่โครไมท์ แหล่งแร่พบที่จังหวัดนราธิวาส แต่เพียงแห่งเดียว
- แร่เหล็ก แหล่งแร่พบที่ เกาะลุมพุก จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอท่าศาลา

จังหวัดนครศรีธรรมราช เกาะม่วงและเกาะเหล็ก จังหวัดกระบี่ ตรัง

- ทราบแก้ว แหล่งแร่พบที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง สงขลา ปัตตานี
- ตะกั่ว แหล่งแร่พบที่ จังหวัดนราธิวาส
- ถ่านหิน แหล่งแร่พบที่ จังหวัดกระบี่ ตรัง ยะลา
- ดินขาว พบที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช
- แร่แก้วแกลบ หรือหินแก้ว พบที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช
- แร่แบไรท์ แหล่งแร่พบมากที่จังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช
- ฟอสเฟต แหล่งที่พบมาก ตามแนวภูเขาหินปูน ซึ่งเป็นแหล่งสะสมของ

มูลค่างคาว พบที่อำเภอรัตตภูมิ จังหวัดสงขลา

- ดินปูน พบมากที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นที่ตั้งของ

โรงงานปูนซีเมนต์

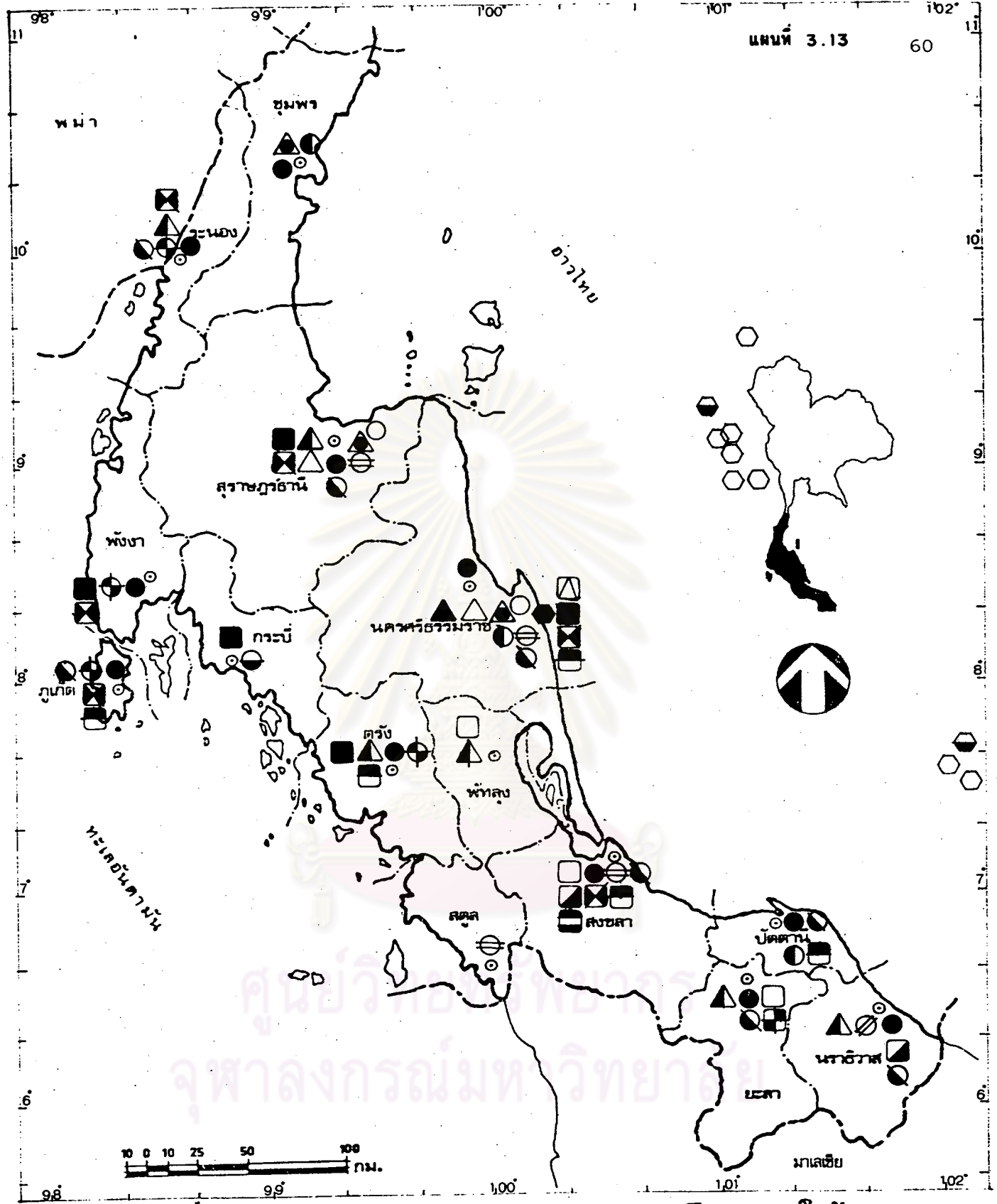
- แร่เอื้อเพลิงธรรมชาติ ดินน้ำมันและลิกไนท์ พบที่อำเภอเมือง จังหวัด

กระบี่

เหมืองแร่ในภาคใต้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

2523 :ไม่ปรากฏ เลขหน้า)

ในภาคใต้มีการทำเหมืองแร่ต่าง ๆ อยู่ทั้งสิ้นประมาณ 361 เหมือง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 39.32 ของจำนวนเหมืองแร่ทั้งประเทศ เหมืองแร่ดังกล่าวประกอบกิจการในสัมปทานบัตรทั้งสิ้นประมาณ 93,299 ไร่ หรือร้อยละ 41.16 ของเนื้อที่สัมปทานทั้งประเทศ โดยมีในฝั่งตะวันตกของคาบสมุทร คือตั้งแต่จังหวัดระนองลงมาจนถึงจังหวัดสตูล มีจำนวนเหมือง และเนื้อที่ประทานบัตรมากที่สุด คือ 243 เหมือง เนื้อที่ประทานบัตรประมาณ 72,481 ไร่ คิด

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง	ทรัพยากรแร่ธาตุ	ที่มา	กรมทรัพยากรธรณี
สัญลักษณ์	<ul style="list-style-type: none"> แบริไรท์ โครไมท์ โคล์มไบท์ ฟลูออไรท์ บ่อแก๊ส แกรไฟท์ ยิปซั่ม 	<ul style="list-style-type: none"> เกล็ด ดินขาว ตะกั่ว ลิกไนต์ มังกานีส โมโนไซด์ บ่อน้ำมันและแก๊ส 	<ul style="list-style-type: none"> พอสเฟต ทราายแก้ว ไมก้า ทองแดง
<ul style="list-style-type: none"> พลวง ดินบุก ดินเหนียวกลม เฟลด์สปาร์ ทุ่งเลน 			

คิดเป็นสัดส่วนในเขตภาคใต้ประมาณร้อยละ 67.31 และร้อยละ 77.69 ตามลำดับ

ส่วนบริเวณฝั่งตะวันออกของคาบสมุทรภาคใต้ บริเวณตั้งแต่จังหวัดชุมพร ลงมาถึงจังหวัดนราธิวาส จะประกอบด้วยเหมืองแร่จำนวน 118 เหมือง คิดเป็นร้อยละ 32.69 ของจำนวนเหมืองในภาคใต้และมีเนื้อที่ประมาณบัตรทั้งสิ้น 20,818 ไร่ หรือร้อยละ 22.31 ของเนื้อที่สัมปทานบัตรเหมืองในภาคใต้

จากตาราง 3.11 จะเห็นได้ว่า แร่ดีบุก และ วุลแฟรม เป็นแร่ที่มีการทำเหมืองแร่มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝั่งตะวันตกตั้งแต่จังหวัดระนองลงไป และฝั่งตะวันออก ตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานีลงไป โดยเนื้อที่ประมาณบัตรของ 2 ฝั่งรวมแล้วมีประมาณมากกว่า ร้อยละ 85 และร้อยละ 90 ตามลำดับ แสดงว่าภาคใต้มีแร่ดีบุก และแร่ วุลแฟรมสำคัญที่สุด อย่างไรก็ตาม การทำเหมืองแร่ดีบุกของจังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต ในฝั่งตะวันตกนั้นมีเหมืองแร่ที่ได้รับสัมปทานบัตรพื้นที่ในทะเลอยู่ 4 เหมือง คิดเป็นเนื้อที่สัมปทานบัตรประมาณ 31,331 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 33.58 ของพื้นที่ภาคใต้ และคิดเป็นร้อยละ 13.82 ของเนื้อที่สัมปทานบัตรทั้งประเทศ

สำหรับผลผลิตแร่ต่าง ๆ ในบริเวณพื้นที่ภาคใต้นั้น ไม่สามารถจำแนกข้อมูลเฉพาะอำเภอได้ มีแค่ข้อมูลที่เป็นผลผลิตรวมของทั้งจังหวัดรวมทั้งสิ้นประมาณ 1,353,617 ตัน หรือประมาณร้อยละ 27.80 ของผลผลิตแร่รวมทั้งประเทศจากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่าแร่ 3 ชนิด คือ โครไมท์ ทราวยแก้ว และ เซอร์คอน ที่มีผลผลิตในบริเวณภาคใต้ ส่วนแร่เศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น ดีบุก และ วุลแฟรม มีการผลิตในภาคใต้คิดเป็นพื้นที่ถึงร้อยละ 87.39 และร้อยละ 79.90 ของผลผลิตทั่วประเทศตามลำดับ

4. แหล่งประมง

การทำประมงในภาคใต้มีทั้งประมงน้ำจืด ประมงทะเล และประมงชายฝั่ง แต่การทำประมงทะเลมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากภาคใต้มีฝั่งทะเลเป็นแนวยาวทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก การทำประมงทะเลจึงมีในทุกจังหวัด ยกเว้นจังหวัดยะลา ซึ่งไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล จำนวนเรือประมงจดทะเบียนในภาคใต้ มีประมาณ 10,000 ลำ หรือประมาณร้อยละ 60 ของจำนวนเรือประมงจดทะเบียนทั้งประเทศ (ตาราง 3.12 ในภาคผนวก) จังหวัดที่ทำการประมงมากทางฝั่งตะวันออกได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และปัตตานี ส่วนทางฝั่งตะวันตก ได้แก่ ระนอง กระบี่ ภูเก็ต ตรัง และสตูล

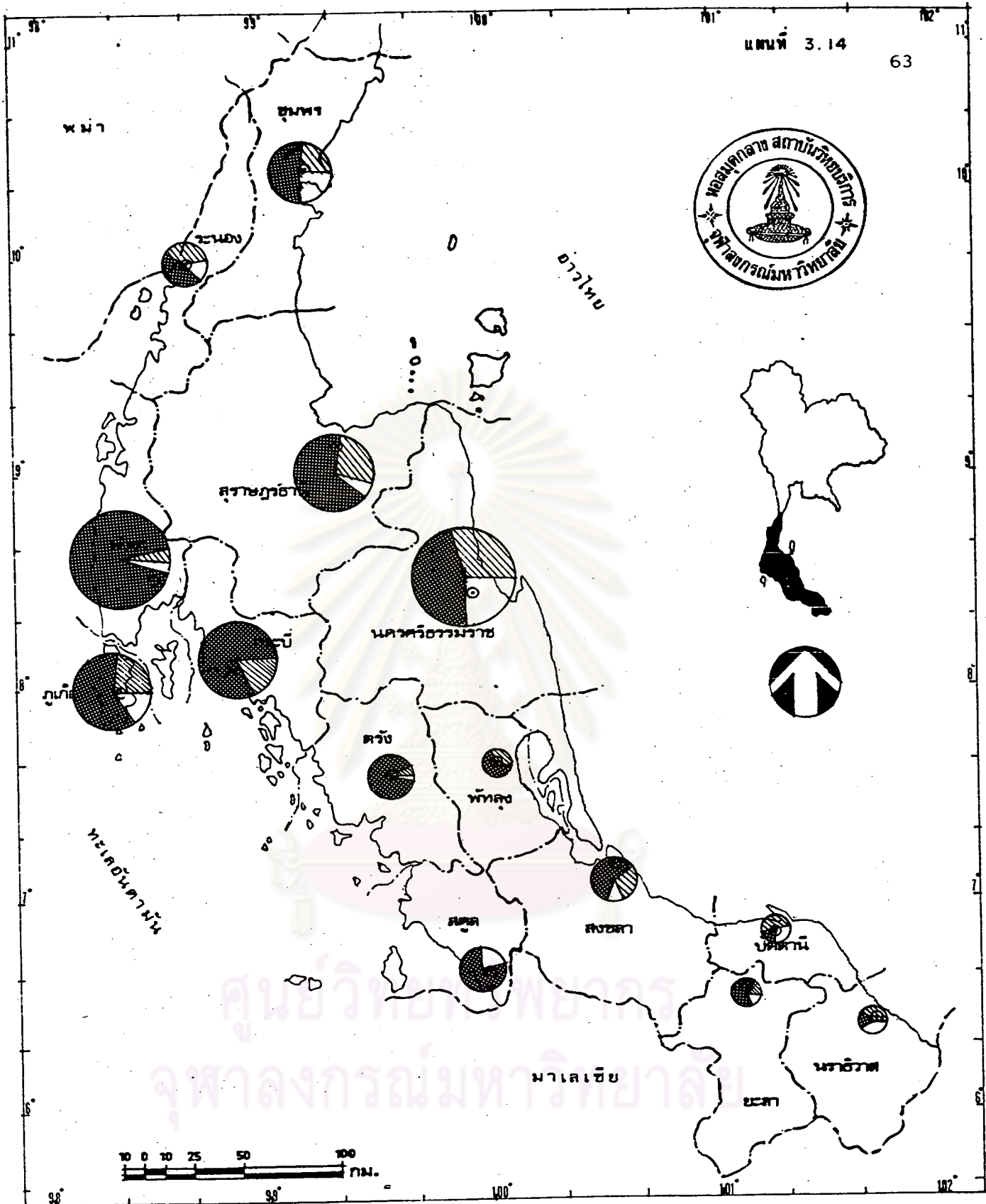
สัตว์น้ำที่จับได้ใต้น้ำภาคใต้ทั้งทางฝั่งตะวันออกหรือฝั่งอ่าวไทย และ ฝั่งตะวันตกหรือฝั่งมหาสมุทรอินเดีย กว่าร้อยละ 50 เป็นปลาเล็กปลาน้อย หรือที่เรียกว่าปลาเปิด ผลผลิตเหล่านี้จะถูกส่งเข้า โรงงานปลาป่น ซึ่งมีอยู่ประมาณ 50 โรง ในภาคใต้ ผลผลิตนอกเหนือ จากนี้ เป็นสัตว์น้ำที่ใช้บริโภค เช่น กุ้ง ปลาหมึก ปู ปลาทุ ปลาสัง ปลาอินทรี ปลากระพง ปลา ตำโต ปลาเก๋า ปลาทูรายแดง ปลาจวด และปลาสิกุล เป็นต้น

ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้มีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่ชาวประมงได้พัฒนา เครื่องมือประมงให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย สามารถ ออกไปจับสัตว์น้ำได้ไกล ๆ สำหรับปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ และนำมาขึ้นที่ท่าเทียบเรือประมงที่สำคัญ ของทางการในภาคใต้ มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 40 ของปริมาณสัตว์น้ำทั้งหมดที่จับได้ บริเวณที่ มีการทำการประมงมากที่สุด คือ ล่งขลา บัตตานิ และสุราษฎร์ธานี ตามลำดับ (ตาราง 3.13 ในภาคผนวก) ส่วนมูลค่าสัตว์น้ำมีลักษณะที่แปรผันตามปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้

5. แหล่งท่องเที่ยว

ภาคใต้มีความได้เปรียบในเรื่องทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศอยู่มาก เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวมาแล้ว การที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล ในเกือบทุกจังหวัด ทำให้ภาคใต้มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาทิ ชายหาด เกาะที่สวยงาม สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี จากรายงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พอสรุป ได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวใน 14 จังหวัดภาคใต้มีประมาณ 310 แห่ง สามารถแยกประเภทได้เป็น 3 ประเภท (ตาราง 3.14 ในภาคผนวก) ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ 70 แห่ง หรือร้อยละ 22.58 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 202 แห่ง หรือร้อยละ 65.16 และ แหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ 38 แห่ง หรือร้อยละ 12.26 (แผนที่ 3.14)

จังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์สูง ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และพังงา คือประมาณ 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 14.52 จากจำนวนแหล่งท่องเที่ยว 310 แห่ง จังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์มากที่สุด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช 14 แห่ง จังหวัดพังงา มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด คือ 42 แห่ง หรือร้อยละ 93.33 ของ แหล่งท่องเที่ยวในภาคใต้ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราชมีมาก เป็นอันดับ 1 ของภาค คือ 11 แห่ง หรือร้อยละ 24.45 ของแหล่งท่องเที่ยวรวมของจังหวัด

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

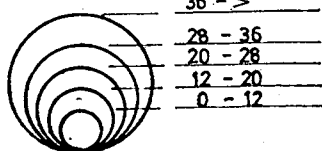
แผนที่แสดง **ลำดับความเหล่งท้องที่ในระดับภาค**

ที่มา: ตาราง 3.4

สัญลักษณ์

- เส้นแบ่งเขตประเทศ
- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- ◎ ที่ตั้งจังหวัด

(หน่วย - แห่ง)

ประเภท

- วัฒนธรรม ๗
- ประวัติศาสตร์
- ธรรมชาติ

การลำดับพื้นที่ด้านกายภาพในระดับจังหวัด

จากการศึกษาลักษณะทางด้านกายภาพของจังหวัดในภาคใต้ในทุก ๆ ด้านที่กล่าวมาแล้ว เพื่อให้ภาพรวมของพื้นที่เด่นชัดมากขึ้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบสภาพกายภาพของจังหวัดต่าง ๆ โดยนำเอาตัวชี้ (index) ทางกายภาพ ได้แก่ ขนาดของพื้นที่ สัมประณณดินเพื่อการเกษตร เนื้อที่ชลประทาน แหล่งแร่ธาตุ ป่าไม้ แหล่งท่องเที่ยว และปริมาณการจราจร นำมาเปรียบเทียบกัน ตัวชี้เหล่านี้จะบอกถึงความได้เปรียบ-เสียเปรียบที่แตกต่างกันตามลักษณะสภาพภูมิประเทศ และที่ตั้งของจังหวัดนั้น ๆ ผลสรุปจะทำให้ทราบถึงความสามารถในการรองรับการพัฒนาในพื้นที่อันเนื่องมาจากความพร้อมทางสภาพกายภาพมากกว่า

จากตาราง 3.16 ในภาคผนวก เป็นการศึกษาเปรียบเทียบ โดยการนำข้อมูลตัวชี้ทั้งหลายมาปรับฐานและจัดอันดับ สามารถแบ่งกลุ่มพื้นที่ตามความพร้อมของสภาพทางกายภาพโดยใช้แนวทางของ Dr Huntsburger (แนวทางจากการศึกษาวิชาปฏิบัติการวางแผน 3) จากสูตร $K = 1 + 3.3 \log N$ ได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 มีความพร้อมทางด้านสภาพกายภาพสูง ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และ สุราษฎร์ธานี
- กลุ่มที่ 2 มีความพร้อมทางด้านสภาพกายภาพค่อนข้างสูง ได้แก่ จังหวัดสงขลา นราธิวาส และ ตรัง
- กลุ่มที่ 3 มีความพร้อมทางด้านสภาพกายภาพปานกลาง ได้แก่ จังหวัดชุมพร พังงา ยะลา พัทลุง และ กระบี่
- กลุ่มที่ 4 มีความพร้อมทางด้านสภาพกายภาพต่ำ ได้แก่ จังหวัดระนอง ภูเก็ต ปัตตานี และ สตูล

อย่างไรก็ตาม ความพร้อมของพื้นที่ทางกายภาพนี้ จะต้องนำไปพิจารณารวมกับสภาพเศรษฐกิจ ประชากร และสังคม ของพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง จึงจะเห็นความสำคัญในพื้นที่อย่างแท้จริง

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

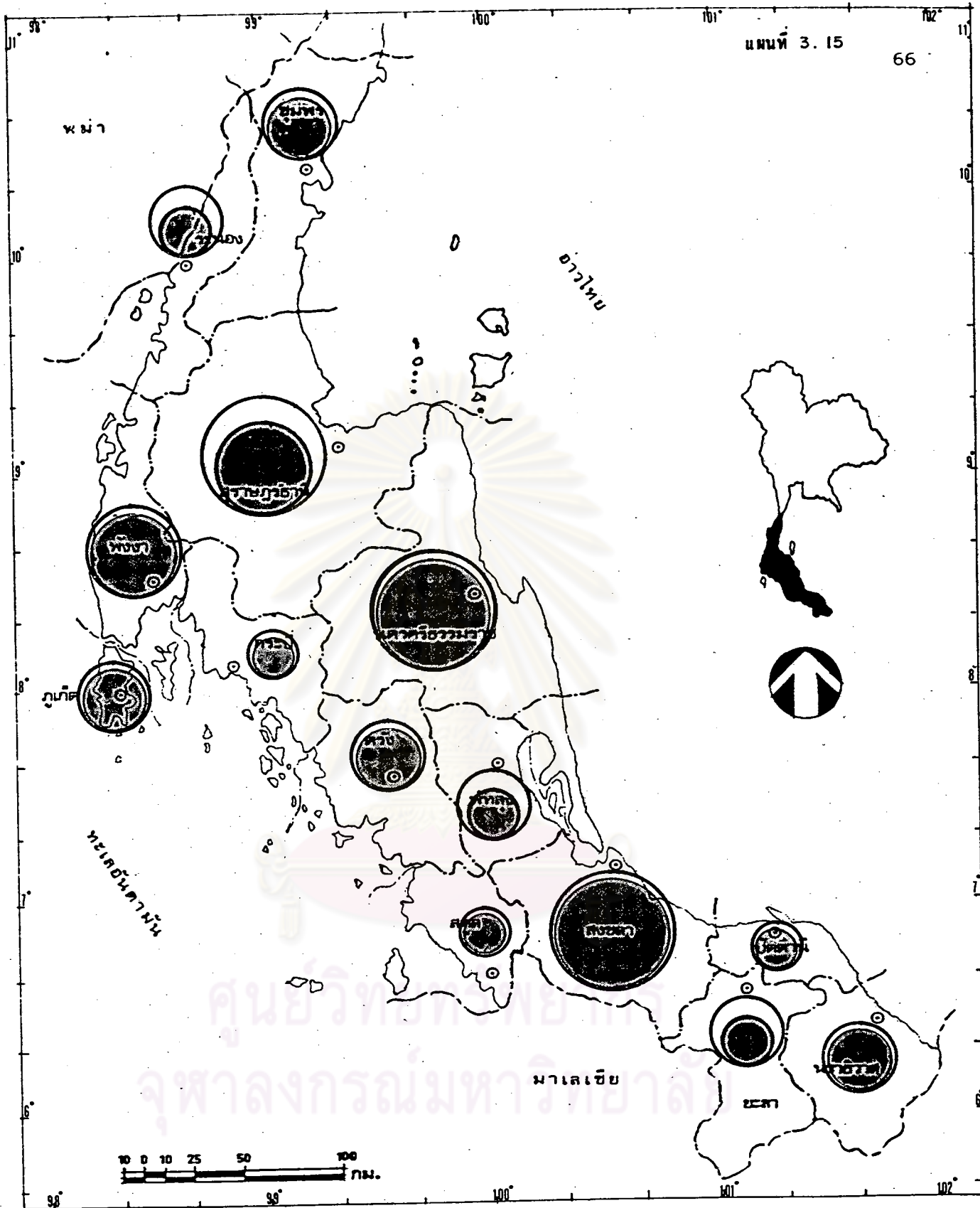
ก. โครงสร้างทางเศรษฐกิจของภาคใต้

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคใต้ (Gross Regional Product GRP)

ในปี 2525 ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมตามค่าคงที่ปี 2515 เป็นจำนวน 32,721.9 ล้านบาท* คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.38 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเท่ากับ 5,383 บาท ซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของทั้งประเทศ และเป็นภาคที่มีรายได้สูงเป็นอันดับที่ 5 จากจำนวนทั้งหมด 7 ภาค โดยมีอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ในช่วงปี 2521-2525 เท่ากับร้อยละ 2.08 ต่อปี (ดูตาราง 3.16 ในภาคผนวกประกอบ)

จากตารางที่ 3.17 ในภาคผนวก เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคใต้ในช่วงระยะเวลา 5 ปี พบว่า อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคใต้เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ลดลง ภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญที่สุดในภาคใต้ได้แก่ ภาคการบริการ รองลงไปได้แก่ ภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ตามลำดับ แต่ถ้าพิจารณาสาขาการผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้สูงที่สุดในภาค จะได้แก่ สาขาการบริการ ซึ่งมีสัดส่วนในการผลิตสูงถึงร้อยละ 21.86 ของผลิตภัณฑ์ภาค ทั้งนี้เนื่องจากภาคใต้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจหลักที่ก่อให้เกิดมูลค่าสูง อาทิเช่น ยางพารา กาแฟ ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว เป็นต้น สำหรับสาขาการผลิตที่มีความสำคัญรองลงไปได้แก่ การค้าส่ง - ค้าปลีก การบริการ และการประมง ตามลำดับ ซึ่งสาขาการค้าส่ง - ค้าปลีก มีบทบาทและขยายตัวเติบโตเร็วกว่าผลผลิตด้านอื่น อาจกล่าวได้ว่า มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของภาคเป็นอันดับหนึ่งของมูลค่าการผลิตในสาขาการผลิตนอกเกษตรกรรม ส่วนการบริการ มูลค่าส่วนใหญ่มาจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นหลัก เช่น โรงแรม ภัตตาคาร ไนท์คลับ และการบริการประเภทอื่น ๆ สำหรับผลผลิตด้านประมง ซึ่งทำรายได้ให้แก่ภาคใต้อีกสาขาหนึ่งนั้น จะเห็นได้ว่า แนวโน้มของการผลิตค่อนข้างดี ถ้าหากมีการปรับปรุงประสิทธิภาพของการผลิต คาดว่าสาขาการผลิตด้านนี้จะมีส่วนสนับสนุนให้ภาวะเศรษฐกิจของภาคใต้ดีขึ้นอย่างแน่นอน

* ตัวเลขล่าสุด คือ ปี 2526 ยังเป็นตัวเลขคาดประมาณ

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด ปี 2521 และ 2525

ที่มา: ตาราง 3.18

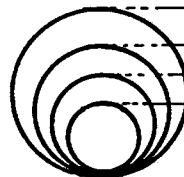
สัญลักษณ์

- เส้นแบ่งเขตประเทศ
- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- ที่ตั้งจังหวัด

ปี 2521

ปี 2525

(หน่วย - ล้านบาท)

3500 ->

2500 - 3500

1500 - 2500

<- 1500

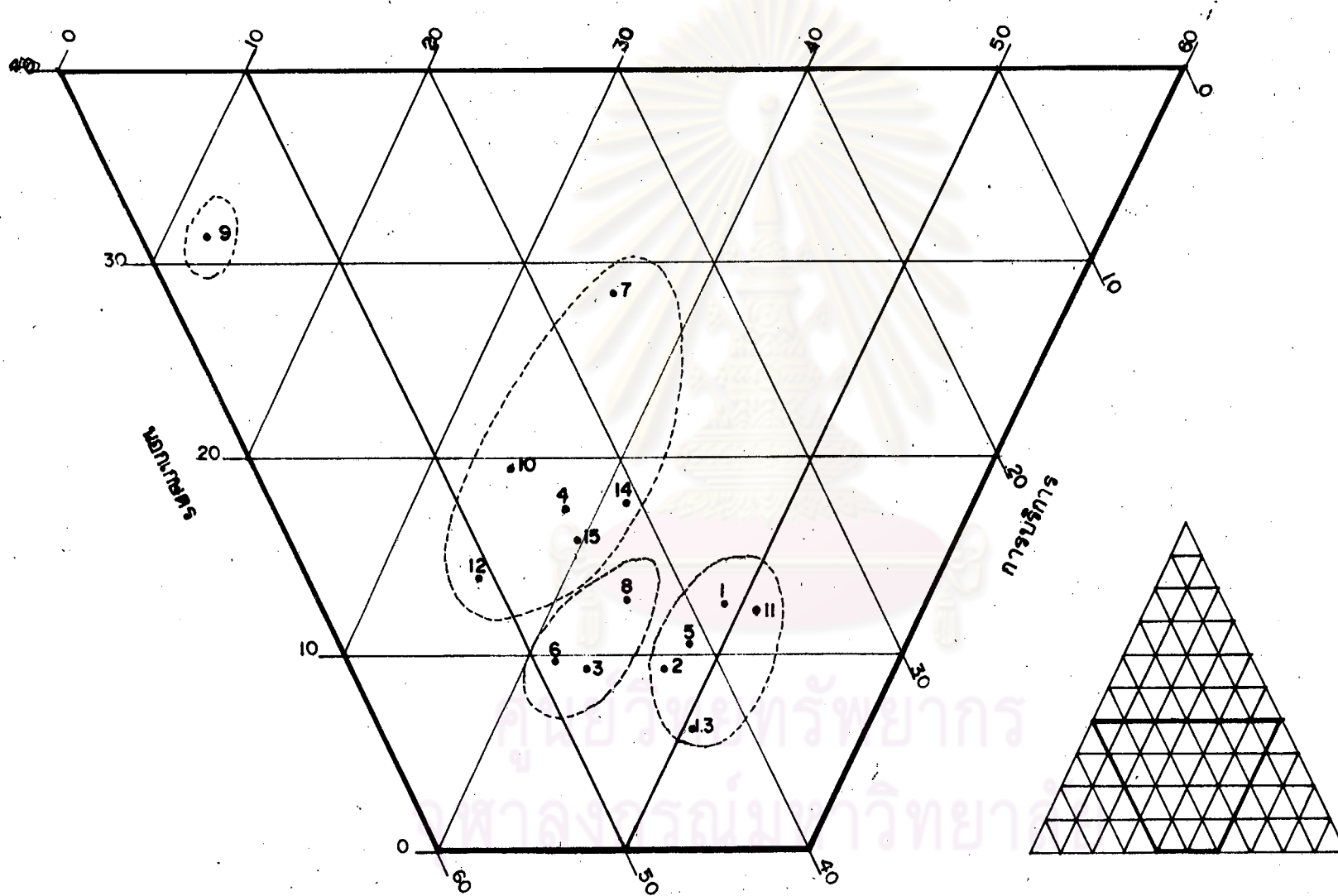
2. โครงสร้างการผลิต

จากตารางที่ 3.18, 3.19 ในภาคผนวก และแผนภูมิที่ 3.2 ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงโครงสร้างการผลิตของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้โดยวิธี Triangular Diagrams พบว่าในปี 2521 ภาคใต้มีโครงสร้างการผลิตในภาคเกษตรกรรม (Primary Sector) ภาคอุตสาหกรรม (Secondary Sector) และภาคบริการ (Tertiary Sector) เป็นสัดส่วนร้อยละ 40.36, 16.84 และ 42.80 ตามลำดับ และในปี 2525 มีสัดส่วนโครงสร้างเป็นร้อยละ 39.75, 15.80 และ 44.44 การที่ภาคเกษตรกรรมมีความสำคัญลดลง โดยไปเพิ่มในภาคบริการและอุตสาหกรรมนั้น อาจเนื่องมาจากพืชผลการเกษตรและประมง รวมทั้งป่าไม้และเหมืองแร่ มีอัตราการขยายตัวที่ลดลง เป็นผลให้รายได้ในภาคเกษตรกรรมลดลงด้วย เกษตรกรจึงอพยพจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีอัตราการเพิ่มที่ลดลงก็ตาม การเกษตรกรรมก็ยังคงเป็นภาคการผลิตที่เป็นสาขาเศรษฐกิจสำคัญของภาคใต้ สำหรับจังหวัดที่มีโครงสร้างการผลิตแตกต่างจากระดับเฉลี่ยดังกล่าวข้างต้น คือ จังหวัดภูเก็ต และพังงา โดยมีสัดส่วนโครงสร้างการผลิตในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และภาคบริการร้อยละ 15:30:55 และ 35:30:50 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดทั้งสองมีบทบาทเป็นเมืองอุตสาหกรรมเหมืองแร่ โดยเฉพาะภูเก็ต ซึ่งเป็นทั้งเมืองท่องเที่ยวและศูนย์กลางการคมนาคม จึงมีความได้เปรียบที่เด่นชัดกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในแง่ของการเติบโตทางภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ และมีแนวโน้มของการขยายตัวในภาคเศรษฐกิจทั้งสองมากขึ้นไปอีก และก่อให้เกิดรายได้แก่จังหวัดสูงกว่าภาคเกษตรกรรม รวมทั้งทำให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรของจังหวัดสูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ ด้วย

เมื่อพิจารณาโครงสร้างผลิตภณฑ์ในแต่ละจังหวัดในปี 2525 (ตาราง 3.19 ในภาคผนวก, แผนภูมิที่ 3.2 พบว่า) จังหวัดส่วนใหญ่ยังพึ่งพาการผลิตภาคเกษตรกรรมอยู่มาก สามารถแบ่งกลุ่มจังหวัดตามโครงสร้างที่มีสัดส่วนการผลิตสาขาเกษตรกรรมได้ดังนี้

- 1) พึ่งพาการผลิตภาคเกษตรกรรมมากกว่าร้อยละ 50 ได้แก่ จังหวัดระนอง และสตูล โดยที่จังหวัดระนอง รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากสาขาประมง
- 2) พึ่งพาการผลิตภาคเกษตรกรรมระหว่างร้อยละ 40-50 ได้แก่ จังหวัดตรัง ชุมพร นราธิวาส กระบี่ ปัตตานี พัทลุง และสุราษฎร์ธานี โดยที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีสัดส่วนการผลิตซึ่งไม่ใช่เกษตรกรรมสูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ

แผนภูมิ 3.2 โครงสร้างผลิตภัณฑ์จังหวัด พ.ศ. 2525 การเกษตร

ที่มา ตาราง 3.19

- กลีกรรรม เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุดของภาคใต้ พืชที่ปลูกในภาคใต้ อย่างแพร่หลายมาช้านานจนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของภาค คือ ยางพารา นอกจากนี้ ก็มีข้าว มะพร้าว กาแฟ ปาล์มน้ำมัน และไม้ผลต่าง ๆ จังหวัดที่มีมูลค่าในด้านการเพาะปลูกพืชผลต่าง ๆ มากที่สุด คือ นครศรีธรรมราช รองลงมาได้แก่ สุราษฎร์ธานี นราธิวาส และสงขลา โดยมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ 16.13, 15.8, 11.8 และ 11.1 ของมูลค่าสาขาการกลีกรรรม ทั้งภาค ตามลำดับ สำหรับจังหวัดที่มีมูลค่าในด้านนี้น้อยมาก ได้แก่ ภูเก็ต ระนอง และสตูล เป็นต้น อัตราการเพิ่มเฉลี่ยของการผลิตในสาขาการกลีกรรรมของภาคเท่ากับร้อยละ 0.61 ต่อปี

- ปศุสัตว์ ในช่วงที่ผ่านมา มีความสำคัญเศรษฐกิจภาคไม่มากนัก โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 3.7 ของการผลิตรวมทั้งภาค และขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 2.26 ต่อปี ในปี 2525 ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงปศุสัตว์เพื่อใช้งาน แต่ก็มี การเลี้ยงปศุสัตว์เชิงการค้าในบางชนิด เช่น โค กระบือ และสุกร จังหวัดที่มีมูลค่าด้านปศุสัตว์มากที่สุด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช เท่ากับร้อยละ 24.5 ของมูลค่าสาขาปศุสัตว์ทั้งหมด เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุด และส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ประกอบกับมีพื้นที่ทำนามากที่สุด ทำให้มีการเลี้ยงโค กระบือ เพื่อใช้งานกันมาก รวมทั้งมีการเลี้ยง สุกร เป็ด และไก่ เป็นอาชีพเสริมด้วย ส่วนจังหวัดที่มีมูลค่าการลงไป คือ สงขลา พัทลุง และสุราษฎร์ธานี สำหรับจังหวัดที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ระนอง ภูเก็ต และพังงา เป็นต้น

- ประมง นับเป็นอาชีพหลักที่สำคัญและมีผลต่อความเป็นอยู่ของประชากร ส่วนใหญ่ในภาคใต้อีกสาขาหนึ่ง และมีบทบาทสำคัญต่อการประมงของประเทศอีกด้วย กล่าวคือ มีมูลค่าถึงร้อยละ 46.7 ของมูลค่าสาขาประมงทั้งประเทศ (งานสถิติกรมประมง) การทำประมงในภาคใต้มีทั้งประมงน้ำจืด ประมงทะเล และประมงชายฝั่ง แต่การทำประมงทะเลมีความสำคัญมาก เนื่องจากภาคใต้มีฝั่งทะเลเป็นแนวยาวทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก การทำประมงทะเล จึงมีในทุกจังหวัด ยกเว้นจังหวัดยะลา ซึ่งไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล จากสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยดังกล่าว จึงทำให้ภาคใต้มีมูลค่าจากการทำประมง เป็นอันดับ 4 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาต่าง ๆ รองจาก การค้าสิ่ง-ค้าปลีก และการบริการ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมูลค่าการผลิตด้านประมงมีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาวิธีการจับปลาด้วยเครื่องมือทันสมัย ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำบริเวณใกล้ชายฝั่งทะเลลดลง การประกาศเขตน่านน้ำของประเทศเพื่อบ้าน และราคาน้ำมันที่สูงขึ้น จังหวัดที่มีมูลค่าการผลิตด้านนี้มากที่สุด ได้แก่ สงขลา รองลงมาได้แก่

ตรัง ปัตตานี และสุราษฎร์ธานี โดยมีสัดส่วนร้อยละ 25.2, 12.9, 11.3 และ 9.9 ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีมูลค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ยะลา นั้นเอง คือ มีเพียงร้อยละ 0.1 เท่านั้น

- ป่าไม้ ในด้านป่าไม้ภาคใต้ก็มีมูลค่าของป่าไม้มากกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศเช่นเดียวกัน คือ มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 52.3 ของมูลค่าป่าไม้ทั้งหมดภายในประเทศ (กองจัดการป่าไม้ กรมป่าไม้) แต่เมื่อเทียบกับสาขาการผลิตอื่น ๆ ของภาคใต้แล้วมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 4.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเท่านั้น จังหวัดที่มีมูลค่าป่าไม้มากที่สุด ได้แก่ พังงา ระนอง และตรัง ตามลำดับ โดยมีสัดส่วนรวมกันสูงถึงร้อยละ 84.6 ของมูลค่าป่าไม้ทั้งภาค ส่วนจังหวัดที่มีมูลค่าน้อยที่สุด โดยไม่มีมูลค่าในสาขานี้เลย ได้แก่ สัตตล ภูเก็ต และกระบี่

แม้ว่าแนวโน้มการผลิตในสาขาเกษตรกรรมของภาคจะมีการขยายตัวค่อนข้างต่ำ แต่ความสำคัญของสาขานี้ก็ยังคงเป็นสาขาเศรษฐกิจหลักอันดับสองของภาคใต้ ซึ่งหากได้มีการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและระบบเกษตรกรรม การขนส่ง การตลาด ฯลฯ และปรับโครงสร้างการผลิตสาขาเกษตรกรรม โดยเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร คาดว่า เศรษฐกิจของภาคใต้จะมีฐานที่มั่นคงยิ่งขึ้น

2) สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน มูลค่าการผลิตของสาขานี้ในภาคใต้มีมากกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศเช่นเดียวกัน คือ มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 31.8 ของมูลค่าสาขานี้ทั้งประเทศ (สำนักงานทรัพยากรธรณี เขต 1 และเขต 2) โดยเฉพาะแร่ดีบุก ซึ่งเป็นทรัพยากรแร่ธาตุที่ทำรายได้ให้ประเทศมากที่สุดตลอดมา แต่ปัจจุบันมีมูลค่าที่ลดลง เช่นเดียวกับสาขาประมง ในปี 2521 ภาคใต้มีรายได้จากการทำเหมืองแร่ถึงร้อยละ 44 ของมูลค่าเหมืองแร่ทั้งประเทศ ปัจจุบันได้ลดความสำคัญลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งแร่ลดลง และราคาจำหน่ายที่ตกต่ำลงตามภาวะตลาดโลก สำหรับจังหวัดที่ก่อให้เกิดมูลค่าในสาขานี้มากที่สุดในภาคใต้ ได้แก่ พังงา โดยมีสัดส่วนของมูลค่าเกือบครึ่งหนึ่งของภาค คือ ร้อยละ 45.6 รองลงมาได้แก่ สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต โดยมีสัดส่วนเมื่อเทียบกับพังงาแล้ว มีมูลค่าไม่มากนัก คือ ร้อยละ 10.3 และ 9.9 ตามลำดับ จังหวัดที่มีมูลค่าน้อย ได้แก่ สัตตล ปัตตานี และนราธิวาส เป็นต้น (ดูตาราง 3.20 ในภาคผนวกประกอบ)

3) สาขาอุตสาหกรรม ภาคใต้เป็นภาคที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าหลายชนิด เช่น แร่ธาตุต่าง ๆ ก๊าซธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์ยางพารา และผลิตภัณฑ์ประมง นอกจากนี้ยังมีพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น กาแฟ ปาล์ม น้ำมัน และมะพร้าว เหล่านี้ล้วนแล้วแต่

เป็นวัตถุดิบป้อนให้แก่โรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้นอุตสาหกรรมหลักของภาคใต้ จึง เป็นอุตสาหกรรม ที่อาศัยวัตถุดิบในภาค เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ประมง การถลุงแร่ การแปรรูปยางพารา และอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งเป็นที่มาของรายได้ส่วนใหญ่ของภาค และเป็น การผลิตเพื่อการส่งออกตามความต้องการของตลาดต่างประเทศ อย่างไรก็ตามมูลค่าการผลิตของ สาขาในภาคใต้อาจมีน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ ของประเทศ คือ มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 2.4 ของมูลค่าทั้งหมดในสาขาทั้งหมดทั่วประเทศ (กองควบคุมโรงงาน กรมโรงงานอุตสาหกรรม) ทั้งนี้ เนื่องจากอุตสาหกรรมในภาคใต้เป็นอุตสาหกรรมประเภทอาหาร และอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ การเกษตร ไม่ค่อยมีอุตสาหกรรมหนักหรือขนาดใหญ่เท่าใดนัก สำหรับมูลค่าสาขาในภาคใต้แล้ว มีความสำคัญเป็นอันดับ 6 เมื่อเทียบกับสาขาอื่น คือ มีสัดส่วนร้อยละ 5.23 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม ภาค ส่วนจังหวัดที่มีมูลค่าในสาขามากที่สุด ได้แก่ นครศรีธรรมราช โดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 21.6 ของมูลค่าอุตสาหกรรมทั้งหมด รองลงมาได้แก่ ภูเก็ต สงขลา และสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 19.2, 16.2 และ 11.6 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่า จังหวัดดังกล่าวมีมูลค่ารวมกันเกือบร้อยละ 70 ของสาขาทั้งหมด จึงทำให้จังหวัดเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมต่อภาคใต้ เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในอนาคต นโยบายของรัฐบาลได้เร่งรัดให้มีการขยายตัวของ อุตสาหกรรม ในจังหวัดดังกล่าวอีกด้วย โดยมีการลงทุนในโครงการที่จะเอื้อประโยชน์ต่อกิจการอุตสาหกรรม อาทิเช่น ท่าเรือน้ำลึก นิคมอุตสาหกรรม บริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ไม่ค่อยมีความสำคัญในขั้นนี้เท่าใดนัก (ดูตาราง 3.20 และ 3.21 ในภาคผนวกประกอบ)

4) สาขาการค้าส่งและค้าปลีก เป็นสาขาที่มีความสำคัญต่อสภาพเศรษฐกิจ ของภาคใต้เป็นอย่างมาก โดยมีมูลค่าเท่ากับ 17.36 ของผลิตภัณฑ์ภาค นับว่ามากเป็นอันดับสอง รองจากกิจกรรมในเกือบทุกจังหวัด และมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับสาขาเกษตรกรรม เหมืองแร่ และอุตสาหกรรม กล่าวคือ ถ้าสาขาเหล่านี้มีการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น ก็จะส่งผลให้การค้าขยายตัว ตามไปด้วย ในทางตรงข้ามถ้าสาขาดังกล่าวไม่มีการขยายตัวหรือลดลง ก็จะมีผลต่อการค้าด้วย เช่นกัน สินค้าที่สำคัญส่วนใหญ่ ได้แก่ สินค้าอุปโภค บริโภค พืชผลการเกษตร น้ำมันเชื้อเพลิง และวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น โดยอยู่ในรูปของการค้าขายติดต่อทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งจังหวัดที่มีมูลค่าในสาขามากที่สุด คือ สงขลา โดยมีสัดส่วนร้อยละ 14.6 ของมูลค่าสาขาทั้งหมดในภาค และที่รองลงไป ได้แก่ นครศรีธรรมราช พังงา และสุราษฎร์ธานี ส่วนจังหวัดที่มี มูลค่าน้อย ได้แก่ สตูล ยะลา เป็นต้น (ตาราง 3.20 ในภาคผนวก)

5) สาขาการธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ สาขานี้นับว่า มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้กิจกรรมต่าง ๆ ในภาคเศรษฐกิจสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ในด้านการเร่งระดมเงินฝากและการให้เงินกู้เพื่อพัฒนาสาขาการผลิตต่าง ๆ เป็นพลังผลักดันให้กิจกรรมต่าง ๆ ขยายตัวได้ ถึงแม้ว่าผลผลิตที่คิดเป็นมูลค่าจะมีค่าน้อยกว่าภาคการผลิตอื่น ๆ โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมก็ตาม สำหรับจังหวัดที่มีมูลค่าในสาขานี้มากที่สุด คือ สงขลา โดยมีสัดส่วนเกือบร้อยละ 30 ของมูลค่าสาขานี้ทั้งหมด รองลงไปได้แก่ ภูเก็ต นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีมูลค่าน้อยได้แก่ สตูล กระบี่ และพัทลุง (ตารางที่ 3.20 ในภาคผนวก)

6) สาขาการบริการ การบริการมีลุ่มน้ำสำคัญต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดและภาคเป็นอย่างมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะมีมูลค่ามากเป็นอันดับสามของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งหมด รองจากการกลั่นกรองและการค้าสิ่งค้าปลีก นอกจากนี้จังหวัดบางแห่งที่มีโครงสร้างการผลิตที่แตกต่างกันออกไป เช่น ภูเก็ต และสงขลา ซึ่งมีมูลค่าในสาขาบริการสูงมาก สำหรับสาขาการบริการนั้น ส่วนใหญ่จะมีมูลค่ามาจากด้านกิจการโรงแรม ภัตตาคาร ไนท์คลับ และบริการด้านอื่น ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะได้รับผลโดยตรงจากการท่องเที่ยวเป็นหลัก ดังนั้นถ้าจังหวัดใดมีสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้มากแล้ว ก็จะส่งผลให้กิจกรรมบริการดังกล่าวมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นไปด้วย ซึ่งจังหวัดที่มีมูลค่าสาขาบริการมากที่สุด คือ สงขลา รองลงไป ได้แก่ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต โดยมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ 23.8, 12.0, 10.6 และ 10.0 ของมูลค่าสาขานี้ทั้งหมด ส่วนจังหวัดที่มีมูลค่าน้อย ได้แก่ สตูล กระบี่ และระนอง เป็นต้น (ตาราง 3.20 ในภาคผนวก)

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด โดยลุ่มน้ำรวมแล้ว จังหวัดที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ภาคได้มากที่สุด ได้แก่ สงขลา นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่ก่อให้เกิดรายได้น้อยที่สุด ได้แก่ สตูล นอกจากนี้จังหวัดที่มีมูลค่าน้อยเช่นเดียวกันก็คือ กระบี่ พัทลุง และยะลา เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดดังกล่าว มีพื้นที่และประชากรน้อย ประกอบกับพื้นที่ไม่ค่อยมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรมากนัก จึงทำให้มีกำลังการผลิตน้อยกว่าจังหวัดอื่นในภาคเดียวกัน

4. การเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดของ ภาคใต้ ปี 2521-2525

ก) การเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดในช่วงปี 2521-2525 โดยคิดจากจำนวนการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค (Assolute Change) สามารถแบ่งกลุ่มการเปลี่ยนแปลงได้ 4 กลุ่ม ดังนี้ (ตาราง 3.22 ในภาคผนวก แผนที่ 3.16)

กลุ่มที่ 1 การเปลี่ยนแปลงมากกว่าร้อยละ 20 ของการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งหมด ได้แก่ จังหวัดสงขลา เป็นจังหวัดเดียวที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงที่สุดถึงร้อยละ 43.35 ด้วยอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 6.11 ต่อปี อันเนื่องมาจากการขยายตัวทางด้านการค้า การบริการ การประมง และการกลไกกรรม เป็นส่วนใหญ่

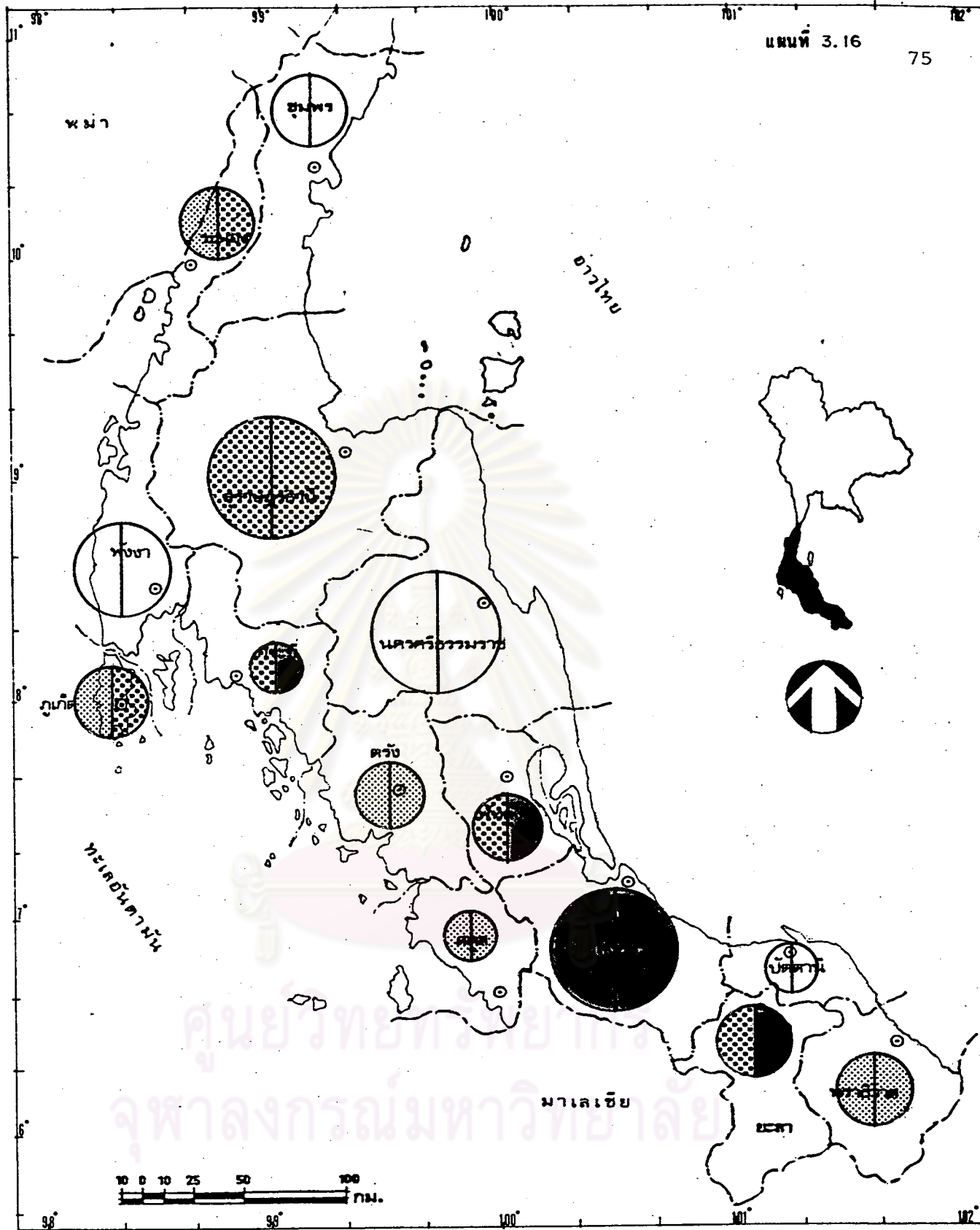
กลุ่มที่ 2 การเปลี่ยนแปลงระหว่างร้อยละ 10-20 ของการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งหมด ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พัทลุง กระบี่ และยะลา โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูง เท่ากับร้อยละ 17.70, 12.65, 9.82 และ 9.02 ตามลำดับ

กลุ่มที่ 3 การเปลี่ยนแปลงระหว่างร้อยละ 0-10 ของการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งภาค ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต ระนอง นราธิวาส ตรัง และสตูล จังหวัดในกลุ่มนี้มีอัตราการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับร้อยละ 6.83, 5.71, 5.02, 1.97 และ 0.36 ตามลำดับ

กลุ่มที่ 4 การเปลี่ยนแปลงลดลงร้อยละ 0 ถึง -5.13 ได้แก่ จังหวัดปัตตานี นครศรีธรรมราช พังงา โดยลดลงในอัตราร้อยละ -5.13, -5.03 และ -2.28 ตามลำดับ โดยที่จังหวัดชุมพรมีอัตราการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเท่ากับร้อยละ 0

ข) การเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดในปี 2521-2525 โดยคิดจากการเปลี่ยนแปลงจากปี 2521 (Relative Change) ภาคใต้มีการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์ภาคในปี 2525 จำนวน 3,036.4 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 10.38 ของผลิตภัณฑ์ภาคปี 2521 เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดของภาคใต้ในช่วงปี 2521-2525 สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงได้ 4 กลุ่ม ดังนี้ (ตาราง 3.22 ในภาคผนวก และแผนที่ 3.16)

กลุ่มที่ 1 การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 20 ได้แก่ จังหวัด พัทลุง สงขลา กระบี่ และยะลา มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 30.81, 30.56, 27.32

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง การเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด ที่มา: ตาราง 3.22

สัญลักษณ์		(หน่วย -ร้อยละ)	
-----	เส้นแบ่งเขตประเทศ	1. อัตราการเปลี่ยนแปลงคิดการ	< 0
-----	เส้นแบ่งเขตจังหวัด	เพิ่มขึ้น จาก พ.ศ. 2521	0 - 10
⊙	ที่ตั้งจังหวัด	2. อัตราการเปลี่ยนแปลงคิดการ	10 - 20
		เพิ่มจากจำนวนที่เพิ่มทั้งหมด	> 20

และ 22.33 ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจในกลุ่มนี้ที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่น่าพอใจ

กลุ่มที่ 2 การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 10-20 ได้แก่
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และระนอง มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.87, 13.53
12.31 ตามลำดับ

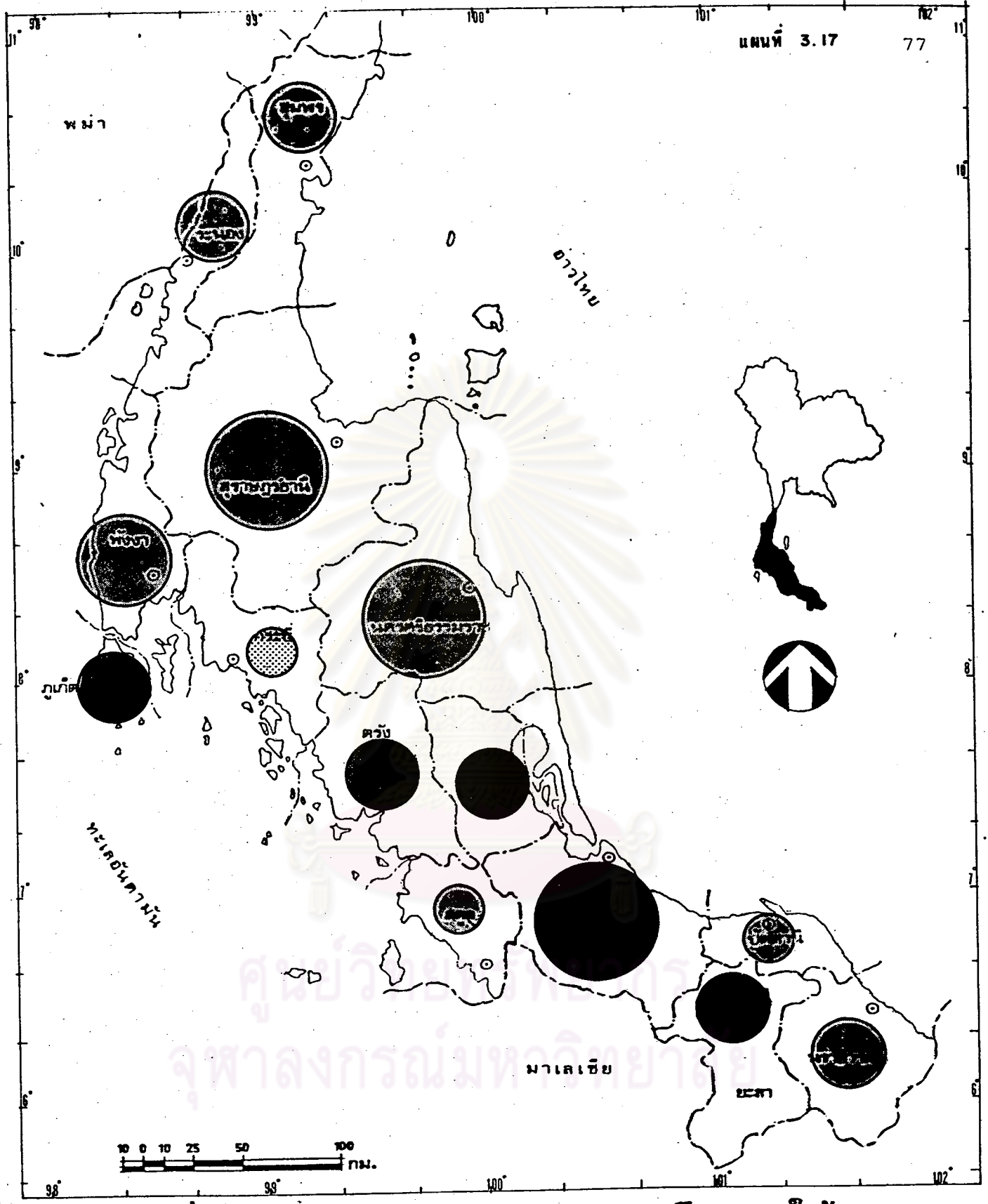
กลุ่มที่ 3 การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 0-10 ได้แก่
จังหวัดนราธิวาส ตรัง และสตูล มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.58, 2.93 และ
1.27 ตามลำดับ

กลุ่มที่ 4 การเปลี่ยนแปลงลดลงระหว่างร้อยละ 0 ถึง -10.47
ได้แก่ จังหวัดปัตตานี นครศรีธรรมราช และพังงา มีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงร้อยละ -10.47,
-3.43 และ -2.59 โดยที่จังหวัดชุมพรมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเท่ากับร้อยละ 0

5. อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดและสาขาการผลิต

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2521-2525) ภาคใต้มีอัตราการขยายตัวของ
มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อปีเพียงร้อยละ 2.08 เท่านั้น ซึ่งนับว่าต่ำมาก ในขณะที่ระดับประเทศ
ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร
มีอัตราการขยายตัวเท่ากับร้อยละ 3.85, 5.22, 5.08, 3.83, 8.27 และ 7.58
ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่ภาคใต้มีพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญเกือบทุกชนิดขึ้นอยู่กับตลาด
ต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ อาทิเช่น ยางพารา กาแฟ ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น หรือแม้แต่สาขาการผลิต
อื่น เช่น การประมง เหมืองแร่ และอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นใน
ช่วงที่ผ่านมา เมื่อภาวะเศรษฐกิจทั่วโลกซบเซาลง จึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจภาคใต้
เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจของจังหวัดต่าง ๆ พบว่าจังหวัด
ที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยสูงกว่าภาคมีอยู่ 8 จังหวัด ส่วนที่เหลือก็มีอัตราการเติบโตใกล้เคียงกับภาค
ซึ่งชี้ให้เห็นถึงฐานะเศรษฐกิจของภาคใต้อยู่ในสภาพค่อนข้างดีสามารถแบ่งกลุ่มการพิจารณาได้เป็น
3 กลุ่ม ดังนี้ (ตาราง 3.23 ในภาคผนวก และแผนที่ 3.17)

กลุ่มที่ 1 อัตราการเพิ่มเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 3 ต่อปี ได้แก่ จังหวัดพัทลุง
สงขลา กระบี่ ยะลา และสุราษฎร์ธานี โดยมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 6.16, 6.11, 5.46
4.47 และ 3.37 ตามลำดับ

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์จังหวัด ที่มา: ตาราง 3.23

สัญลักษณ์		หน่วยร้อยละ	
-----	เส้นแบ่งเขตประเทศ		มากกว่า 3
- - - - -	เส้นแบ่งเขตจังหวัด		ระหว่าง 0-3
○	ที่ตั้งจังหวัด		ลดลง - 0.69

กลุ่มที่ 2 อัตราการเพิ่มเฉลี่ยระหว่างร้อยละ 0-3 ต่อปี ได้แก่ จังหวัด
ภูเก็ต ระนอง ปัตตานี นราธิวาส ตรัง และสตูล โดยมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 2.71, 2.46
2.09, 1.72, 0.59 และ 0.25 ตามลำดับ

กลุ่มที่ 3 อัตราลดลง เฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 0 ถึง -0.69 ต่อปี ได้แก่
จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอัตราลดลงเฉลี่ย -0.69 ต่อปี จังหวัดพังงา มีอัตราลดลงเฉลี่ย -0.52
ต่อปี โดยที่จังหวัดชุมพร มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยเท่ากับ 0

ในด้านสาขาการผลิต สาขาที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีสูงที่สุด คือ ไฟฟ้า
และประปา โดยมีอัตราสูงถึงร้อยละ 28.72 ทั้งนี้เนื่องจากมีการสร้างโรงไฟฟ้าขึ้นหลายแห่งใน
ภาคใต้ เช่น โรงไฟฟ้าพลังไอน้ำที่ขนอม นครศรีธรรมราช โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนบางลาง-จังหวัด
ยะลา เป็นต้น รองลงไป ได้แก่ การธนาคาร การคมนาคม-ขนส่ง การบริหารราชการ และ
การบริการ เป็นต้น และสาขาที่มีอัตราการขยายตัวลดลง ได้แก่ อุตสาหกรรม และการค้าส่ง-
ค้าปลีก

สำหรับภาคเกษตรกรรม จังหวัดที่มีการขยายตัวมากที่สุด คือ จังหวัดยะลา
โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 14.66 โดยขยายตัวในด้านประมง รองลงไปได้แก่ จังหวัด
สุราษฎร์ธานี พังงา และระนอง เป็นต้น ส่วนจังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวลดลงหรือน้อยมาก
ได้แก่ ปัตตานี ตรัง ชุมพร นครศรีธรรมราช นราธิวาส และสตูล เป็นต้น

ภาคอุตสาหกรรม จังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวมากที่สุด คือ พัทลุง กระบี่ นรา-
ธิวาส และยะลา เป็นต้น ส่วนจังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวลดลงหรือน้อยมาก ได้แก่ สตูล พังงา
นครศรีธรรมราช ชุมพร ระนอง และปัตตานี เป็นต้น โดยมีการขยายตัวในด้านไฟฟ้า และประปา
เป็นส่วนใหญ่

ภาคบริการ จังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวสูงที่สุด คือ สงขลา โดยมีอัตรา
เพิ่มร้อยละ 8.04 รองลงมาได้แก่ พัทลุง สุราษฎร์ธานี พัทลุง และยะลา เป็นต้น ส่วนจังหวัดที่
มีการขยายตัวลดลง ได้แก่ ปัตตานี ระนอง และนครศรีธรรมราช

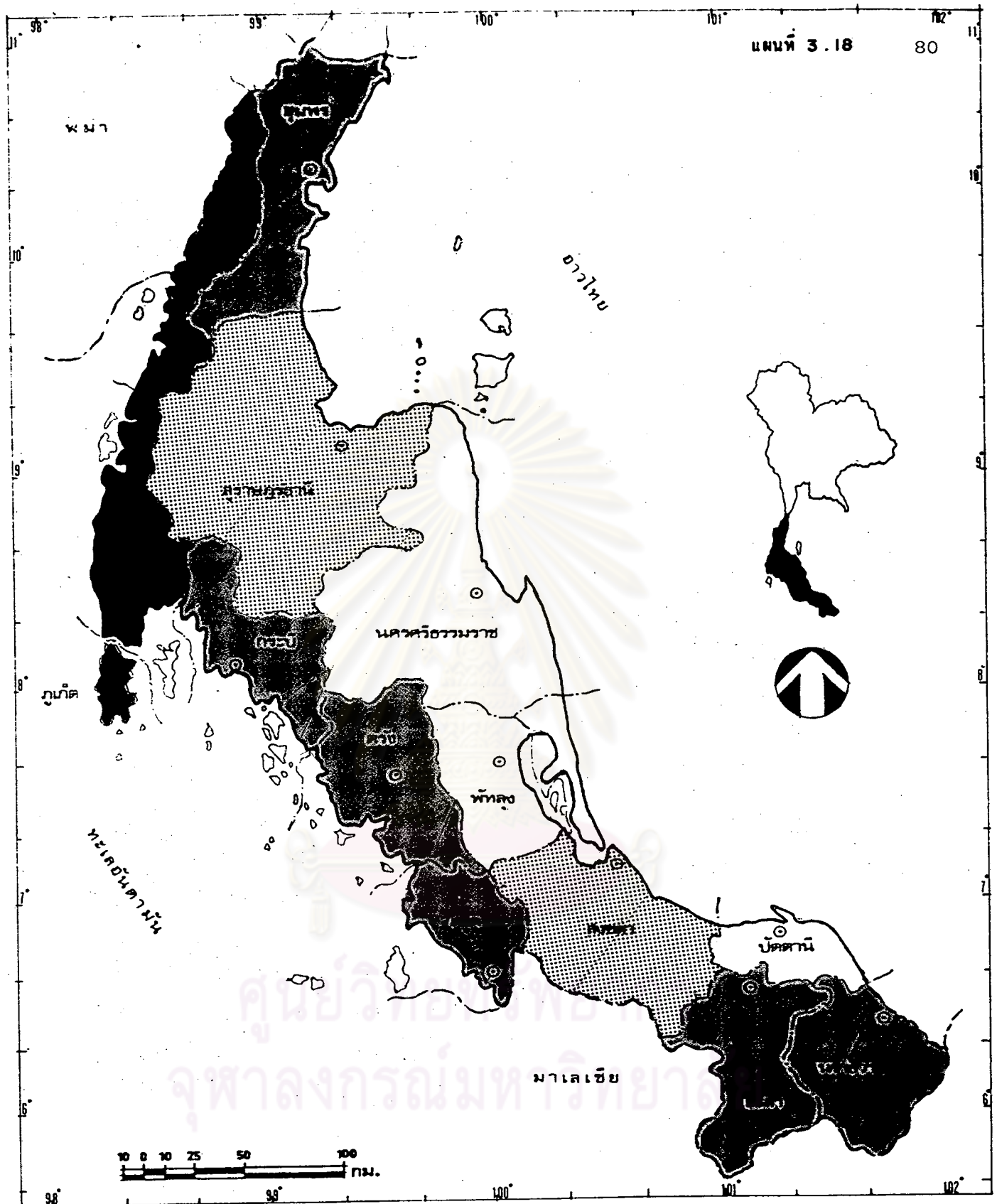
จากการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด และอัตราการขยาย
ตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดในช่วงปี 2521-2525 สามารถประเมินสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของ
ภาคใต้ได้ว่า พื้นที่เด่นที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงกว่าพื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ จังหวัดสงขลา รอง
ลงมาคือ สุราษฎร์ธานี พัทลุง ยะลา และกระบี่ ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ได้แก่ ชุมพร ระนอง พังงา
นราธิวาส ปัตตานี ภูเก็ต ตรัง และนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ซึ่งมีระดับการเจริญเติบโตทาง
เศรษฐกิจในระดับปานกลาง สำหรับพื้นที่ที่มีลักษณะด้อยในเชิงเศรษฐกิจ คือ จังหวัดสตูล

ข. รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากร (Per Capita Income)

การเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจหรือความเจริญของจังหวัด สามารถพิจารณาได้อีกรูปหนึ่ง และเป็นตัวชี้ที่สำคัญก็คือ รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรของจังหวัด ซึ่งถ้าจังหวัดไหนมีรายได้เฉลี่ยสูง แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของประชากร โดยส่วนรวมของจังหวัดนั้นดีกว่าจังหวัดที่มีรายได้น้อยกว่า นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดการขยายตัวด้านการลงทุนในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากมีปริมาณเงินหมุนเวียนในท้องตลาดมากนั่นเอง สำหรับภาคใต้นั้นมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศและภาคอื่น ๆ ยกเว้น ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้นที่ภาคใต้มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า โดยในปี 2525 ภาคใต้มีรายได้เฉลี่ย 5,383 บาทต่อคน เทียบกับประเทศซึ่งมี 6,682 บาทต่อคน และภาคอื่น ๆ ยกเว้นภาคดังกล่าวมีรายได้สูงกว่า 6,000 บาทต่อคนขึ้นไป

จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยสูงมากในภาคใต้ ได้แก่ ระนอง พังงา และภูเก็ต โดยมีรายได้ 18,082 14,333 และ 12,632 บาท ตามลำดับ (ตาราง 3.24 ในภาคผนวก) โดยเฉพาะพังงา และระนองนั้นมีรายได้มากเป็นอันดับ 2 และ 3 ของประเทศ รองจากสมุทรปราการ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ตั้งอยู่มากที่สุดของประเทศ สำหรับพังงา และระนองนั้นมีทรัพยากรแร่ธาตุที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจอยู่มาก ประกอบกับมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์กว่าจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ ตลอดจนมีจำนวนประชากรไม่มากนัก จึงเป็นผลให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรมีอัตราที่สูงมากและประชากรส่วนใหญ่มีฐานะดี ส่วนจังหวัดที่มีรายได้น้อย คือ น้อยกว่า 5,000 บาท นั้นได้แก่ ตรัง นราธิวาส พัทลุง นครศรีธรรมราช และปัตตานี จังหวัดเหล่านี้มีพื้นที่ไม่ใหญ่มาก และมีจำนวนประชากรมาก ทำให้ประชาชนในจังหวัดส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างจะยากจนกว่าจังหวัดอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้แล้วจะพบว่าจังหวัดที่อยู่ทางฝั่งตะวันตกของภาค คือ ระนอง พังงา และภูเก็ต จะมีรายได้เฉลี่ยที่สูงกว่าจังหวัดทางฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ (แผนที่ 3.18) ทั้งนี้จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าฝั่งตะวันตกอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และแร่ธาตุมากกว่า ส่วนฝั่งตะวันออกเฉียงใต้นั้นส่วนใหญ่มีพื้นที่เหมาะแก่การเกษตรมาก ซึ่งผลผลิตทางการเกษตร เมื่อเทียบกับทรัพยากรแร่ธาตุแล้วมีมูลค่าที่น้อยกว่ามาก

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากร

ที่มา: ตาราง 3.24

สัญลักษณ์

หน่วย: บาท

- เส้นแบ่งเขตประเทศ
- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- ⊙ ที่ตั้งจังหวัด
- เส้นแบ่งเขตอำเภอ

	2,000 - 4,000
	4,000 - 6,000
	6,000 - 8,000
	7,800

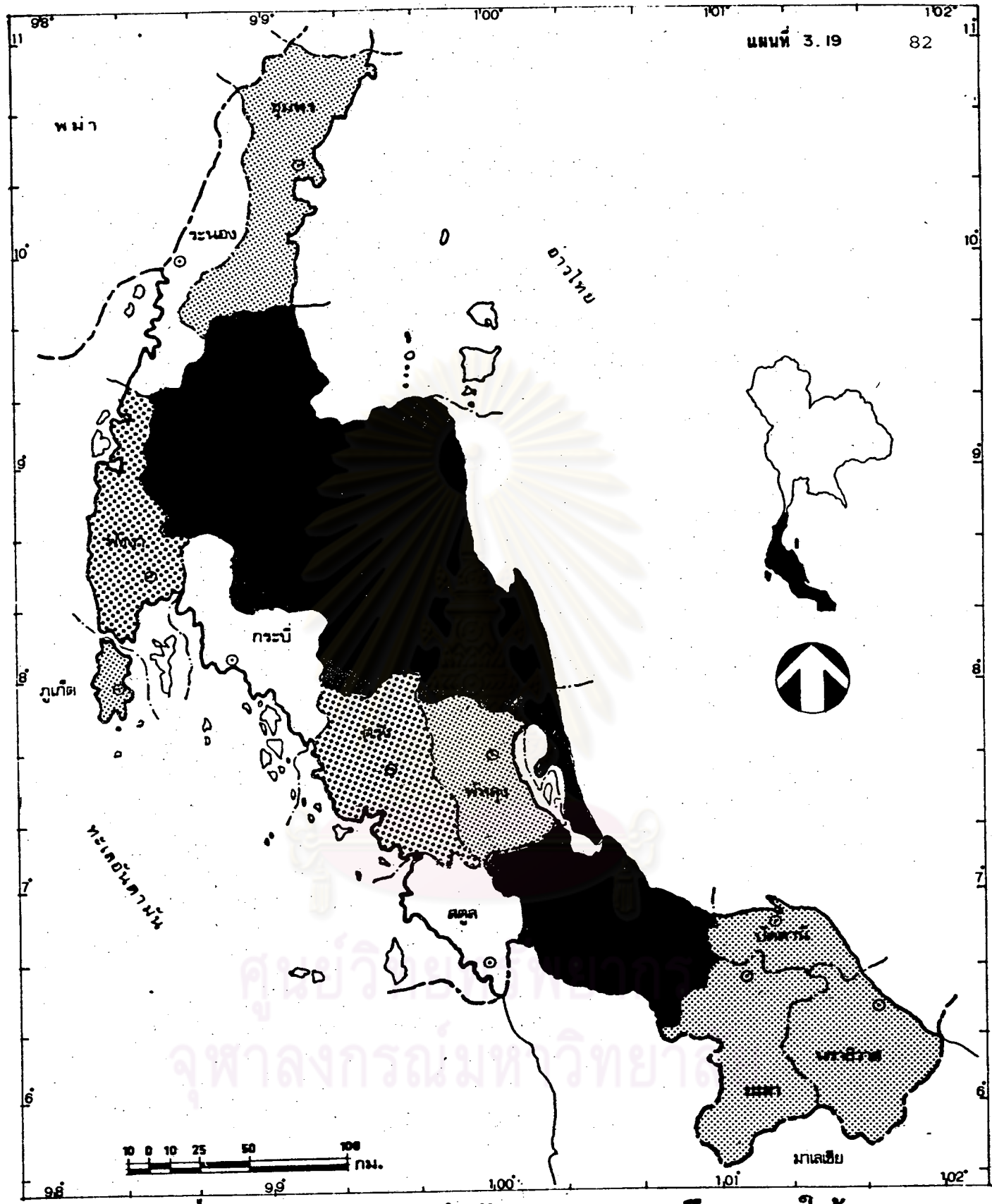
ค. การเงิน การธนาคาร

สถาบันการเงิน มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้กิจกรรมต่าง ๆ ในภาคเศรษฐกิจสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ในด้านการเร่งระดมเงินฝากและการให้เงินกู้เพื่อการลงทุน เพื่อพัฒนาสาขาการผลิตต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2525 ภาคนี้มีส่วนรวมสถาบันการเงินรวมทั้งสิ้น 287 แห่ง (ตาราง 3.25 ในภาคผนวก และแผนที่ 3.19) โดยมีธนาคารพาณิชย์มากถึง 204 แห่ง จังหวัดที่มีสาขาหรือสำนักงานของสถาบันการเงินสูงสุดได้แก่ จังหวัดสงขลา มีจำนวน 52 แห่ง รองลงมาได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ตรัง ชุมพร ยะลา และภูเก็ต โดยมีจำนวน 42, 34, 22, 19 18 และ 16 แห่ง ตามลำดับ ส่วนจังหวัดอื่นนอกเหนือจากนี้มีจำนวนระหว่าง 5-11 แห่ง จะเห็นได้ว่าจำนวนสถาบันการเงินร้อยละ 33 ตั้งอยู่ในจังหวัดสงขลาและนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแหล่งศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจและการเงินของภาค นอกจากนี้สถาบันการเงินที่ตั้งเพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะไปเปิดดำเนินการในจังหวัดสงขลา และนครศรีธรรมราช เป็นต้น ซึ่งชี้ให้เห็นถึงบทบาทความเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจการเงินของพื้นที่ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

สถาบันการเงินที่สำคัญ ๆ ได้แก่

- ธนาคารพาณิชย์ ในปี พ.ศ. 2525 ธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบในภาคใต้มียอดเงินฝาก รวมทั้งสิ้น 21,165 ล้านบาท (ตาราง 3.26 ในภาคผนวก) โดยเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2521 ประมาณ 10,299.5 ล้านบาท หรือร้อยละ 48.7 ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวของเงินฝากที่เพิ่มค่อนข้างสูง เงินฝากของทุกจังหวัดมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ถ้าเปรียบเทียบอัตราการเพิ่มจากยอดเงินฝากที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด โดยที่จังหวัดสงขลา มีอัตราการเพิ่มสูงสุดถึงร้อยละ 23.9 รองลงมาได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และจังหวัดตรัง โดยมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.9, 10.8, 7.5 และ 7.2 ของยอดเงินฝาก ที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนจังหวัดอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้มีอัตราการเพิ่มขึ้นในอัตราระหว่างร้อยละ 2.8-5.3 ของยอดเงินฝากที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด

ด้านการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ ในภาคใต้ในปี พ.ศ. 2525 เพิ่มขึ้นประมาณ 7,790.5 ล้านบาท หรือร้อยละ 109.9 จากเดิม อัตราการขยายตัวของการให้สินเชื่อมีแนวโน้มสูงขึ้น ถ้าเปรียบเทียบอัตราการเพิ่มจากยอดเงินสินเชื่อที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด พบว่าจังหวัดสงขลา มีอัตราเพิ่มสูงสุด ถึงร้อยละ 42.1 รองลงมาได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พังงา

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง จำนวนสถาบันการเงิน ที่มา ธนาคารแห่งประเทศไทย

สัญลักษณ์			
-----	เส้นแบ่งเขตประเทศ		0 - 10 แห่ง
-----	เส้นแบ่งเขตจังหวัด		10 - 20 "
○	ที่ตั้งจังหวัด		20 - 30 "
			> 30 "

นครศรีธรรมราช และภูเก็ต มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.8, 7.2, 6.9 และ 6.6 ของยอดเงิน
 สินเชื่อที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนจังหวัดอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้มีอัตราการเพิ่มขึ้นในอัตรา
 ระหว่างร้อยละ 1-6 ของปริมาณสินเชื่อที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด

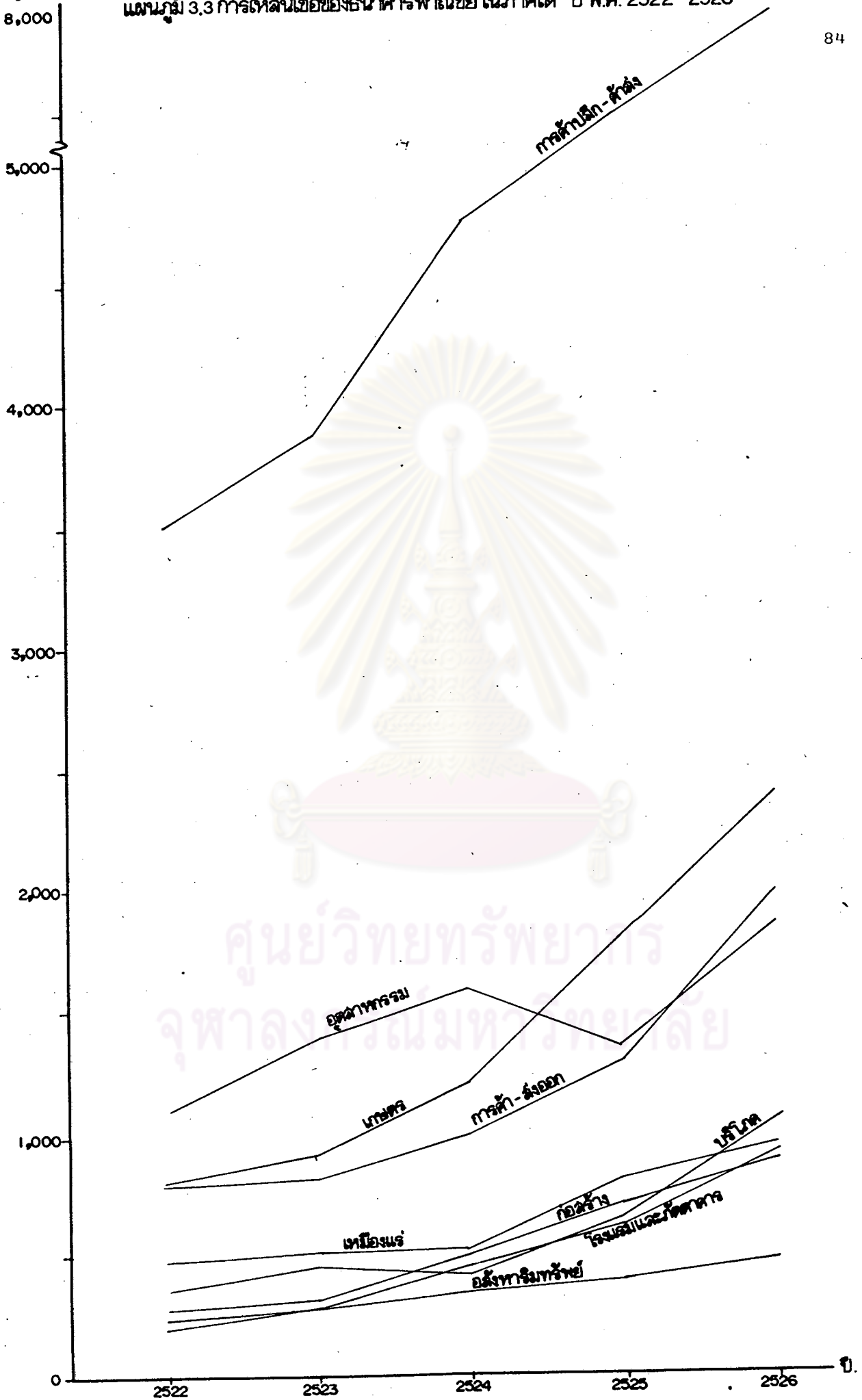
เมื่อพิจารณาสัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก พบว่า ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา
 การปล่อยสินเชื่อได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าการเพิ่มขึ้นของเงินฝาก สัดส่วนสินเชื่อต่อเงินฝากมี
 แนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 65.23 ในปี พ.ศ.2521 เป็นร้อยละ 70.29 ในปี พ.ศ.2525 ซึ่ง
 แสดงให้เห็นว่า ได้มีการนำเงินฝากที่ได้รับมาให้กู้แก่ธุรกิจและอุตสาหกรรมในท้องถิ่นมากขึ้น ใน
 ปี 2525 พบว่า จังหวัดสงขลามีสัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝากสูงที่สุดถึงร้อยละ 106.51 รองลง
 มาได้แก่จังหวัดพัทลุง ภูเก็ต และปัตตานี โดยมีสัดส่วนเงินสินเชื่อต่อเงินฝากเท่ากับร้อยละ 75.52
 74.90 และ 69.55 ตามลำดับ ในขณะที่จังหวัดอื่น ๆ ที่เหลือจะมีสัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก
 อยู่ระหว่างร้อยละ 50-60 ยกเว้นยะลา ซึ่งมีสัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝากต่ำสุดเท่ากับร้อยละ
 40.37

หากพิจารณาในด้านโครงสร้างของสินเชื่อที่ธนาคารพาณิชย์ปล่อยให้กู้ในแต่ละ
 ระยะเวลา พบว่าในปี พ.ศ.2521 มีการให้กู้เพื่อกิจการค้าส่งและค้าปลีกถึงร้อยละ 38 ของสินเชื่อทั้งหมด
 รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมร้อยละ 13 และการเกษตรกรรมร้อยละ 9 สินเชื่อเพื่อการบริโภค
 ส่วนบุคคลร้อยละ 5 และสินเชื่ออื่น ๆ อีกร้อยละ 23 นอกจากนี้สภาพโครงสร้างการปล่อยสินเชื่อ
 เชื้อเพื่อการเกษตร การค้าส่งออก และกิจการโรงแรมภัตตาคารเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่
 สินเชื่อเพื่อกิจการอุตสาหกรรมและเหมืองแร่มีแนวโน้มลดลง (ดูรายละเอียดในตาราง 3.27
 และแผนภูมิที่ 3.3) อย่างไรก็ตามกิจการในสาขาอุตสาหกรรมและเหมืองแร่มีแนวโน้มได้รับการสนับสนุน
 ส่วนด้านสินเชื่อในสัดส่วนที่ลดลงตามลำดับนั้น ถ้าหากมีการเร่งพัฒนาฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
 และปรับปรุงฟื้นฟูกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในอนาคต คาดว่าการให้สินเชื่อในสาขานี้มีแนวโน้ม
 เพิ่มขึ้น

- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) จากรายงานภาค
 เศรษฐกิจและการเงินภาคใต้ ของธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคใต้ พบว่าในปี พ.ศ.2525
 ธกส. มีปริมาณเงินให้สินเชื่อ 968 ล้านบาท โดยร้อยละ 79 เป็นสินเชื่อที่ปล่อยให้แก่เกษตรกรโดยตรง
 ร้อยละ 21 เป็นสินเชื่อที่ให้แก่สหกรณ์การเกษตร ซึ่งสัดส่วนการให้สินเชื่อของ ธกส. นี้
 เปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2521 เป็นต้นมา ทั้งนี้ โดยปริมาณเงินที่ให้สินเชื่อเพิ่มขึ้น

มูลค่า (ล้านบาท)

แผนภูมิ 3.3 การให้เงินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในภาคใต้ ปี พ.ศ. 2522 - 2526

เฉลี่ยร้อยละ 13 ต่อปี ซึ่งค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับธนาคารพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสินเชื่อกอง ธกส. เป็นสินเชื่อที่มีระยะเวลาการชำระคืนยาวนานกว่าธนาคารพาณิชย์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อระยะสั้น ธกส. จึงมีสินเชื่อคงค้างอยู่ที่เกษตรกร เป็นจำนวนมาก โดยเฉลี่ยแล้วจะมีปริมาณสินเชื่อคงค้างประมาณ 1.8 เท่าของยอดเงินให้สินเชื่อในแต่ละปี

- บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นสถาบันเงินทุนเพื่อให้สินเชื่อแก่กิจการอุตสาหกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เปิดดำเนินการในปี 2503 จนถึงปี 2525 บริษัทฯ ได้ให้การสนับสนุนด้านสินเชื่อแก่อุตสาหกรรมในภาคใต้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 54 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8 ของจำนวนกิจการอุตสาหกรรมทั้งประเทศที่ได้รับสินเชื่อ โดยมีปริมาณสินเชื่อรวม 471 ล้านบาท คิดเทียบได้เป็นร้อยละ 5 ของปริมาณสินเชื่อทั้งประเทศ

ในปี 2526 บริษัทฯ ได้ให้เงินกู้แก่กิจการอุตสาหกรรมในภาคใต้ 7 ราย จำนวนเงิน 236.4 ล้านบาท หรือเฉลี่ยรายละ 33.8 ล้านบาท ซึ่งสูงเป็นประวัติการณ์ในรอบ 10 ปี โดยร้อยละ 49 ของปริมาณสินเชื่อเป็นการให้กู้แก่อุตสาหกรรมเหมืองแร่ รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมสกัดน้ำมันปาล์มร้อยละ 25 อุตสาหกรรมอาหารทะเลแช่แข็งร้อยละ 18 และอุตสาหกรรมอื่น ๆ อีกร้อยละ 8 นับได้ว่าเป็นความก้าวหน้าของปริมาณสินเชื่อที่บริษัทฯ ปล่อยให้กู้เปรียบเทียบกับในช่วงก่อน ๆ ซึ่งอุตสาหกรรมในภาคใต้ได้รับสินเชื่อค่อนข้างน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ ทั้งจำนวนรายและปริมาณสินเชื่อที่ได้รับ ทั้ง ๆ ที่ภาคใต้มีความพร้อมในด้านวัตถุดิบเพื่ออุตสาหกรรมแปรรูปอยู่มากมาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัญหาด้านการเมืองและความมั่นคงภายในภาคใต้ ทำให้ความเสี่ยงในการลงทุนในกิจการต่าง ๆ ยังมีอยู่ค่อนข้างสูง

นอกจากนี้ ยังมีสถาบันการเงินเอกชนอีกประเภทหนึ่ง คือ บริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ต่าง ๆ โดยมีส่วนแบ่งของเงินฝากในตลาดเงินทุนประมาณร้อยละ 1.6 ในปี พ.ศ. 2525 มีการปล่อยสินเชื่อรวมทั้งสิ้น 273.9 ล้านบาท ในขณะที่มีการรับฝากในรูปของการกู้ยืมจากประชาชนเป็นเงิน 440.2 ล้านบาท หรือมีสัดส่วนของเงินในรูปของการกู้ยืมจากประชาชนต่อเงินฝากเท่ากับร้อยละ 62

อย่างไรก็ดี ในด้านภาพรวมของสถาบันการเงินที่มีอยู่ปัจจุบันจะไม่มีปัญหาสำหรับธุรกิจขนาดใหญ่เท่าใดนัก แต่ในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนั้น ถึงแม้ปริมาณเงินให้กู้ของสถาบันการเงินจะมีมาก แต่มีข้อจำกัดในด้านหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการได้มาซึ่งเงินทุน

เพราะฉะนั้นในการจะเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจภาคในอนาคต ควรพิจารณาหาทางแก้ไขถึงข้อจำกัด และอุปสรรคในการดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้กิจการขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนจากสถาบันการเงินในระบบได้มากขึ้น

ง. การพิจารณาบทบาททางเศรษฐกิจของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้

การพิจารณาบทบาททางเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของจังหวัด รวมทั้งความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ เพื่อประโยชน์ในการให้ทราบถึงสาขาการผลิตที่มีความสำคัญและเป็นสาขาในการพัฒนาจังหวัดนั้น ๆ ได้ใช้วิธี Location Quotient (ประพันธ์ เควตพันธ์ 2520 : 164-165) ซึ่งเป็นการพิจารณาหาความเชี่ยวชาญในการผลิตของสาขาการผลิตนั้น ๆ ถ้ามีความเชี่ยวชาญมากกว่าภาค ก็ถือว่าเป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัด

จากการหาค่า L, Q ดังตารางที่ 3.28 ในภาคผนวก สามารถจัดกลุ่มจังหวัดที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตมากกว่าภาคใต้ ตามสาขาการผลิตได้ดังนี้

1. จังหวัดที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตภาคเกษตรกรรมมากกว่าภาคใต้ ได้แก่ กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี ระนอง สตูล สุราษฎร์ธานี เมื่อพิจารณาสาขาการผลิตย่อย พบว่า จังหวัดที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตสาขากรรมสูง ได้แก่ กระบี่ ชุมพร นครศรีธรรมราช นราธิวาส พัทลุง ยะลา และสุราษฎร์ธานี สาขาปศุสัตว์ ได้แก่ ชุมพร นครศรีธรรมราช นราธิวาส พัทลุง และสตูล สาขาประมง ได้แก่ ชุมพร ตรัง ปัตตานี ระนอง สงขลา และสตูล สาขาป่าไม้ ได้แก่ ตรัง พังงา และระนอง สำหรับจังหวัดที่ไม่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตภาคเกษตรกรรมเลย คือ ภูเก็ต

2. จังหวัดที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคใต้ ได้แก่ กระบี่ นครศรีธรรมราช พังงา ยะลา ภูเก็ต และสุราษฎร์ธานี โดยที่จังหวัดที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตสาขาเหมืองแร่และย่อยหิน ได้แก่ พังงา ภูเก็ต ระนอง และสุราษฎร์ธานี สาขาอุตสาหกรรม ได้แก่ นครศรีธรรมราช ภูเก็ต และสุราษฎร์ธานี สาขาการก่อสร้าง ได้แก่ นราธิวาส พัทลุง ยะลา สงขลา และสุราษฎร์ธานี สาขาไฟฟ้าและประปา ได้แก่ กระบี่ ยะลา และภูเก็ต โดยเฉพาะกระบี่ มีความเชี่ยวชาญในการผลิตสาขานี้สูงมาก เนื่องจากการขยายโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยถ่านหินลิกไนท์

3. จังหวัดที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตภาครีการมากกว่าภาคใต้ ได้แก่ บัตตานี ภูเก็ต และสงขลา แต่เมื่อพิจารณาสาขาการผลิตย่อยพบว่าจังหวัดที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตสาขาคมนาคมและขนส่ง ได้แก่ ตรัง บัตตานี พัทลุง ภูเก็ต ยะลา สงขลา สาขาการค้ำส่ง-ค้าปลีก ได้แก่ กระบี่ ชุมพร นครศรีธรรมราช พัทลุง ภูเก็ต ยะลา และสงขลา สาขาการธนาคาร ได้แก่ ภูเก็ต ยะลา และสงขลา สาขาที่อยู่อาศัย ได้แก่ กระบี่ นครศรีธรรมราช นราธิวาส บัตตานี พัทลุง และสุราษฎร์ธานี สาขาการบริหารราชการ ได้แก่ กระบี่ นครศรีธรรมราช นราธิวาส บัตตานี พัทลุง ยะลา สงขลา และสตูล สาขาการบริการ ได้แก่ ภูเก็ต ยะลา และสงขลา

ในการพิจารณาบทบาททางเศรษฐกิจของภาคใต้ นอกจากจะพิจารณาหาปัจจัยนำทางเศรษฐกิจ โดยวิธี Location Quotient อันจะทำให้ทราบถึงสาขาการผลิตหลักของจังหวัดแล้ว ได้นำแรงงานในการผลิตตามสามะ โนประจำกรและเคหะ พ.ศ.2523 มาเปรียบเทียบกับมูลค่าการผลิตในปี 2523 โดยวิธี scatter Diagram เพื่อหาสัดส่วนระหว่างแรงงานและมูลค่าการผลิตของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ ว่ามีสภาพอย่างไร

จากตาราง 3.29 ในภาคผนวกและแผนภูมิ 3.4 สามารถจัดกลุ่มได้ดังนี้

1. จังหวัดที่มีแรงงานในการผลิตมากและมีมูลค่าการผลิตมาก ได้แก่ นครศรีธรรมราช สงขลา และสุราษฎร์ธานี จังหวัดเหล่านี้มีพื้นที่และขนาดประชากรค่อนข้างใหญ่ จึงนับว่าสัดส่วนระหว่างแรงงานและมูลค่าการผลิตค่อนข้างสมดุล
2. จังหวัดที่มีแรงงานในการผลิตน้อยและมีมูลค่าการผลิตปานกลาง ได้แก่ พังงา ภูเก็ต และระนอง สาขาการผลิตหลักของจังหวัดเหล่านี้ คือ เหมืองแร่ การใช้แรงงานในการผลิตน้อยแต่ได้มูลค่าการผลิตค่อนข้างสูง เช่นนี้ ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของจังหวัดอยู่ในสภาพค่อนข้างดี
3. จังหวัดที่มีแรงงานในการผลิตปานกลาง และมีมูลค่าการผลิตปานกลาง ได้แก่ ตรัง นราธิวาส บัตตานี พัทลุง จังหวัดเหล่านี้แม้ว่าจะมีแรงงานในการผลิตค่อนข้างมาก แต่รายได้ที่ได้จากผลผลิตก็ค่อนข้างมากเช่นเดียวกัน จึงไม่สู้จะมีปัญหาเท่าใดนัก
4. จังหวัดที่มีแรงงานในการผลิตน้อย และมีมูลค่าในการผลิตน้อย ได้แก่ กระบี่ ชุมพร ยะลา สตูล จังหวัดเหล่านี้ค่อนข้างมีปัญหา เนื่องจากแรงงานในการผลิตมีน้อย ไม่เพียงพอที่จะสร้างผลผลิตให้แก่จังหวัด

การวัดลำดับพื้นที่ด้านเศรษฐกิจในระดับจังหวัด

จากการนำเอาลักษณะทางเศรษฐกิจของแต่ละจังหวัดในภาคใต้ โดยคัดเลือกดัชนี (index) ที่จะเห็นได้ชัดจากการศึกษาข้างต้น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) อัตราการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด (Growth rate) รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากร จำนวนสถาบันการเงิน การธนาคาร ปริมาณเงินฝาก ปริมาณเงินกู้ มาพิจารณาเปรียบเทียบโดยการปรับฐานและจัดลำดับ สามารถแบ่งกลุ่มพื้นที่ตามระดับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ จากสูตร $k = 1 + 3.3 \log N$ ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ (ตาราง 3.30 ในภาคผนวก)

กลุ่มที่ 1 มีระดับการพัฒนาอยู่ในเกณฑ์สูง ได้แก่ จังหวัดสงขลา

กลุ่มที่ 2 มีระดับการพัฒนาค่อนข้างสูง ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภูเก็ต นครศรีธรรมราช ระนอง ยะลา พังงา และพัทลุง ตามลำดับมากไปน้อย

กลุ่มที่ 3 มีระดับการพัฒนาปานกลาง ได้แก่ จังหวัดกระบี่ ตรัง นราธิวาส ชุมพร และปัตตานี ตามลำดับมากไปน้อย

กลุ่มที่ 4 มีระดับการพัฒนาต่ำ ได้แก่ จังหวัดสตูล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะทางประชากร

ก. ลักษณะประชากรในระดับจังหวัด

1. ขนาดและการกระจายตัวประชากร (ตาราง 3.31 ในภาคผนวก)

ในปี พ.ศ.2525 ภาควิทยาการประชากรทั้งสิ้น 6,046,203 คน คิดเป็นร้อยละ 12.38 ของประชากรทั้งประเทศ (48,846,927 คน) มีประชากรอาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมือง 756,984 คน หรือร้อยละ 12.52 และในเขตชนบท 5,289,219 คน หรือร้อยละ 87.48 การเพิ่มประชากรของภาคระหว่าง พ.ศ.2521-2525 เป็นอัตราการเพิ่มร้อยละ 2.0 สูงกว่าอัตราการเพิ่มประชากรของประเทศ คือ ร้อยละ 1.95

เมื่อพิจารณาขนาดประชากรของจังหวัดต่าง ๆ ในภาควิทยาการ พ.ศ.2525 สามารถแบ่งขนาดประชากรออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 มากกว่า 900,000 คน
- กลุ่มที่ 2 600,001 - 900,000 คน
- กลุ่มที่ 3 300,000 - 600,000 คน
- กลุ่มที่ 4 150,001 - 300,000 คน
- กลุ่มที่ 5 ต่ำกว่า 150,000 คน

จากตารางที่ 3.31 จะพบว่า ขนาดจำนวนประชากรรายจังหวัดของภาคใต้ สัดอยู่ในกลุ่มดังนี้ (แผนที่ 3.20)

กลุ่มที่ 1 ขนาดประชากรมากกว่า 900,000 คน มีเพียงจังหวัดเดียวคือ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปี 2525 มีประชากรถึง 1,297,323 คน เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีการตั้งถิ่นฐานมาแต่โบราณ มีขนาดพื้นที่กว้างและเป็นบริเวณที่เป็นที่ราบริมทะเลอันกว้างใหญ่ มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย มีความอุดมสมบูรณ์ของดินสูง

กลุ่มที่ 2 ขนาดประชากรระหว่าง 600,001 - 900,000 คน มี 2 จังหวัด เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีขนาดประชากรค่อนข้างใหญ่ ซึ่งได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดสงขลา ในปี 2525 จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประชากรทั้งสิ้น 615,649 คน มีแนวโน้มว่าจะเป็นจังหวัดที่มีขนาดประชากรใหญ่ขึ้น ส่วนจังหวัดสงขลา มีประชากร 888,274 คน มีขนาดประชากร

มากเป็นที่สองของภาค เป็นจังหวัดที่สำคัญ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาภาคใต้ เป็นศูนย์กลาง เศรษฐกิจและการศึกษาของภาค

กลุ่มที่ 3 ขนาดประชากรระหว่าง 300,001 - 600,000 คน มี 5 จังหวัด เป็นกลุ่มของจังหวัดที่มีประชากรขนาดกลาง ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่แถบชายฝั่งทะเล ด้านตะวันออก เป็นชุมชนเก่าซึ่งตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ราบซึ่งมีพื้นที่ไม่กว้างขวางนักของภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดชุมพร ตรัง พัทลุง บัตตานี และนราธิวาส

กลุ่มที่ 4 ขนาดประชากรระหว่าง 15,000 - 30,000 คน มี 4 จังหวัด เป็นกลุ่มของจังหวัดที่มีประชากรค่อนข้างเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่แถบชายฝั่งทะเลด้าน ตะวันตก พื้นที่เป็นภูเขาและป่า ได้แก่ จังหวัดกระบี่ พังงา สัตูล ยกเว้นยะลา ซึ่งไม่ติดทะเล และเป็นจังหวัดชายแดน

กลุ่มที่ 5 ขนาดประชากรต่ำกว่า 150,000 คน มี 2 จังหวัด คือ จังหวัด ระนอง และภูเก็ต จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่เป็นเกาะ ความจำกัดของพื้นที่ทำให้มีขนาดประชากร ที่ไม่ใหญ่นัก ส่วนจังหวัดระนองเป็นจังหวัดที่มีประชากรต่ำที่สุดของภาค ในปี 2525 มีประชากร เพียง 88,621 คน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบเป็นบริเวณแคบ ๆ ติดกับชายฝั่งทะเล อันดามัน

เมื่อพิจารณาลักษณะการกระจายตัวของประชากรจากขนาดประชากร (ดู แผนที่ 3.20 ประกอบ) จะพบว่าจังหวัดที่มีประชากรตั้งแต่ 300,000 คนขึ้นไป ส่วนใหญ่จะ กระจายอยู่ตามที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันออก ตั้งแต่จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สงขลา บัตตานี และนราธิวาส ส่วนชายฝั่งด้านตะวันตก ตั้งแต่จังหวัดระนองลงมา ถึงจังหวัดนราธิวาสตอนใน มีจำนวนประชากรน้อย เนื่องจากมีพื้นที่ราบอยู่น้อยมาก ภูมิประเทศ เป็นภูเขา และที่สูงไม่เหมาะจะทำเกษตรกรรม นอกจากนี้บริเวณที่เป็นชายฝั่งทะเลยังมีแหล่งวิป แคนทำให้ปริมาณสัตว์น้ำชายฝั่งมีอยู่น้อยกว่าฝั่งตะวันออก

2. ความหนาแน่นประชากร หมายถึง จำนวนคนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ 1 ตาราง กิโลเมตร ซึ่งจะเป็นภาพชัดให้เห็นลักษณะการกระจายตัวของประชากรในอีกรูปแบบหนึ่งว่า ประชากร มีการกระจายตัวหรือกระจุกตัวอยู่ในบริเวณใดของพื้นที่

ในปี 2525 ภาคใต้มีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ย 86 คนต่อตารางกิโลเมตร (ตาราง 3.31 ในภาคผนวก) เมื่อเปรียบเทียบความหนาแน่นประชากรเป็นรายจังหวัดระหว่างปี 2521-2525 จะเห็นได้ว่าทุกจังหวัดมีความหนาแน่นสูงขึ้น จังหวัดที่มีความหนาแน่นสูงที่สุดได้แก่ จังหวัดภูเก็ต มีความหนาแน่น 255 คนต่อตารางกิโลเมตร จังหวัดที่มีความหนาแน่นต่ำสุดได้แก่ จังหวัดระนอง มีความหนาแน่น 27 คนต่อตารางกิโลเมตร

จากความหนาแน่นประชากรปี 2525 สามารถแบ่งกลุ่มประชากรตามความหนาแน่นได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่มีความหนาแน่นของประชากรมากกว่า 150 คนต่อ ตร.กม.
2. กลุ่มที่มีความหนาแน่นของประชากรระหว่าง 100-150 คนต่อ ตร.กม.
3. กลุ่มที่มีความหนาแน่นของประชากรระหว่าง 50-100 คนต่อ ตร.กม.
4. กลุ่มที่มีความหนาแน่นของประชากรต่ำกว่า 50 คนต่อ ตร.กม.

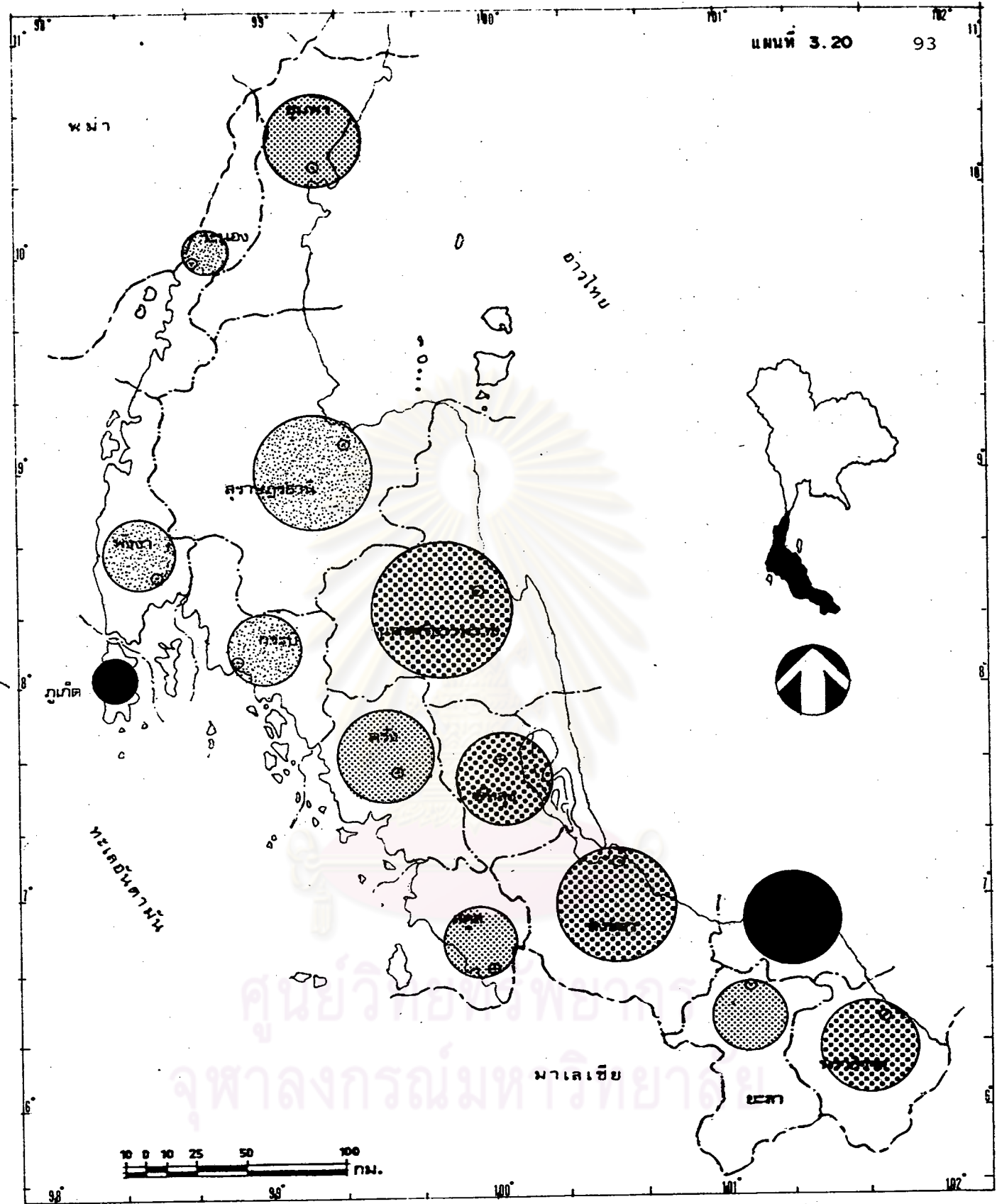
กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มที่มีความหนาแน่นของประชากรมากกว่า 150 คนต่อตารางกิโลเมตร มี 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปัตตานี และภูเก็ต จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีความหนาแน่นประชากรเฉลี่ยสูงที่สุดในภาค เนื่องจากมีสภาพเป็นเกาะ มีขนาดพื้นที่เล็ก ส่วนจังหวัดปัตตานี เป็นชุมชนเก่าที่ตั้งอยู่บนที่ราบที่อุดมสมบูรณ์มีความหนาแน่นของประชากรมาแต่โบราณ

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มที่มีความหนาแน่นของประชากรระหว่าง 100-150 คนต่อตารางกิโลเมตร ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช นราธิวาส พัทลุง และสงขลา

กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มที่มีความหนาแน่นของประชากรระหว่าง 50-100 คนต่อตารางกิโลเมตร ได้แก่ จังหวัดชุมพร ตรัง ยะลา สตูล

กลุ่มที่ 4 คือ กลุ่มที่มีความหนาแน่นของประชากรต่ำกว่า 50 คนต่อตารางกิโลเมตร ได้แก่ จังหวัดกระบี่ พังงา ระนอง และสุราษฎร์ธานี

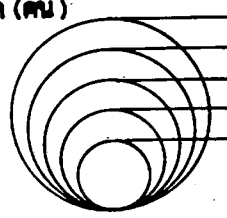
เมื่อพิจารณาความหนาแน่นประชากรบนพื้นที่ (แผนที่ 3.20) แล้วจะพบว่ารูปแบบการกระจายตัวของประชากรมีส่วนสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศอย่างมาก โดยที่จะมีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นบริเวณที่ราบชายฝั่งตะวันออก ตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการทับถมพอกพูนของดินอยู่ตลอดเวลา ลักษณะดินเป็นดินตะกอนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์สูง เหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม บริเวณ

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง ขนาดและความหนาแน่นประชากรระดับจังหวัด พ.ศ. 2525 ที่มา: ตาราง 3.31

สัญลักษณ์	ขนาด (คน)	ความหนาแน่น (คน/กม ²)
-----	> 900,000	> 150
-----	600,000 - 900,000	100 - 150
-----	300,000 - 600,000	50 - 100
-----	150,000 - 300,000	< 50
-----	< 150,000	

พื้นที่สูงชันไปมีการทำสวนยาง บริเวณชายฝั่งทะเลที่เป็นดินทรายและฝนตกชุก มีการทำสวนมะพร้าว และเป็นแหล่งประมงที่สำคัญ นอกจากนี้ การที่มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกันได้สะดวกประชากรจึงตั้งหลักแหล่งกันอย่างหนาแน่นในบริเวณนี้ มีความหนาแน่นประชากรอยู่ระหว่าง 100-300 คนต่อตารางกิโลเมตร

ส่วนชายฝั่งทะเลตะวันตก ได้แก่จังหวัดระนอง พังงา และกระบี่ (ยกเว้นเกาะภูเก็ต) มีการตั้งถิ่นฐานอยู่เบาบาง ความหนาแน่นประชากรน้อยกว่า 50 คนต่อตารางกิโลเมตร เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีลักษณะภูมิประเทศไม่เหมาะสำหรับการตั้งถิ่นฐาน พื้นที่เป็นเทือกเขาสูงชัน ซึ่งได้แก่ บริเวณเขตภูเขาตะนาวศรี ทิวเขานครศรีธรรมราช ทิวเขาภูเก็ต และทิวเขาสันกาลาคีรี โดยเริ่มตั้งแต่อำเภอบางสะพานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อำเภอกำแพงะ จังหวัดชุมพร ลงมาที่จังหวัดระนอง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประชากรเบาบางที่สุดในภาคใต้ แถบอำเภอกะบุรี อำเภอละอุ่น และอำเภอเกาะเปอร์ ทอดเป็นแนวยาวลงมาถึงพังงา ที่อำเภอกระบุรี และเขตติดต่อในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อำเภอพนม อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอคีรีรัฐนิคม และอำเภอพระแสงต่อเนื่องลงมาในเขตจังหวัดกระบี่ ที่อำเภอเขาพนม อำเภอคลองท่อม และอำเภอสิเกา ในจังหวัดตรัง บริเวณแถบภูเขาสันกาลาคีรี ซึ่งเป็นเขตแดนติดต่อระหว่างเขตแดนไทยและมาเลเซีย ประชากรจะเบาบางที่อำเภอบันนังสตา อำเภอเขาหา และอำเภอเบตงในจังหวัดยะลา

สำหรับบริเวณที่อยู่ระหว่างบริเวณชายฝั่งตะวันออกและทิวเขาทางด้านตะวันตก ได้แก่ จังหวัดตรัง และสตูล จะเป็นบริเวณที่มีประชากรหนาแน่นปานกลาง คือ ระหว่าง 50-100 คนต่อตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ทรัพยากรธรรมชาติมีไม่มากนัก หรือยังมีไต้นามมาใช้อย่างเต็มที่ หรือต้องลงทุนสูงถ้าจะขยายเนื้อที่มาทำการเพาะปลูกอย่างไรก็ตาม ถ้าหากมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้สะดวกยิ่งขึ้น มีแนวโน้มว่าประชากรในแถบนี้จะหนาแน่นมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการย้ายถิ่นมาจากบริเวณที่มีความหนาแน่นเต็ม และไม่มีทางที่จะยับยั้งขยายได้อีกแล้ว

3. การเปลี่ยนแปลงของประชากร (ตาราง 3.31 ในภาคผนวก)

การขยายตัวของประชากรในพื้นที่ภาคใต้ สามารถศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นการเปลี่ยนแปลงจากข้อมูล 5 ปี ย้อนหลัง คือ ปี 2521 และ 2525 ซึ่งจะพิจารณาใน 2 ลักษณะคือ

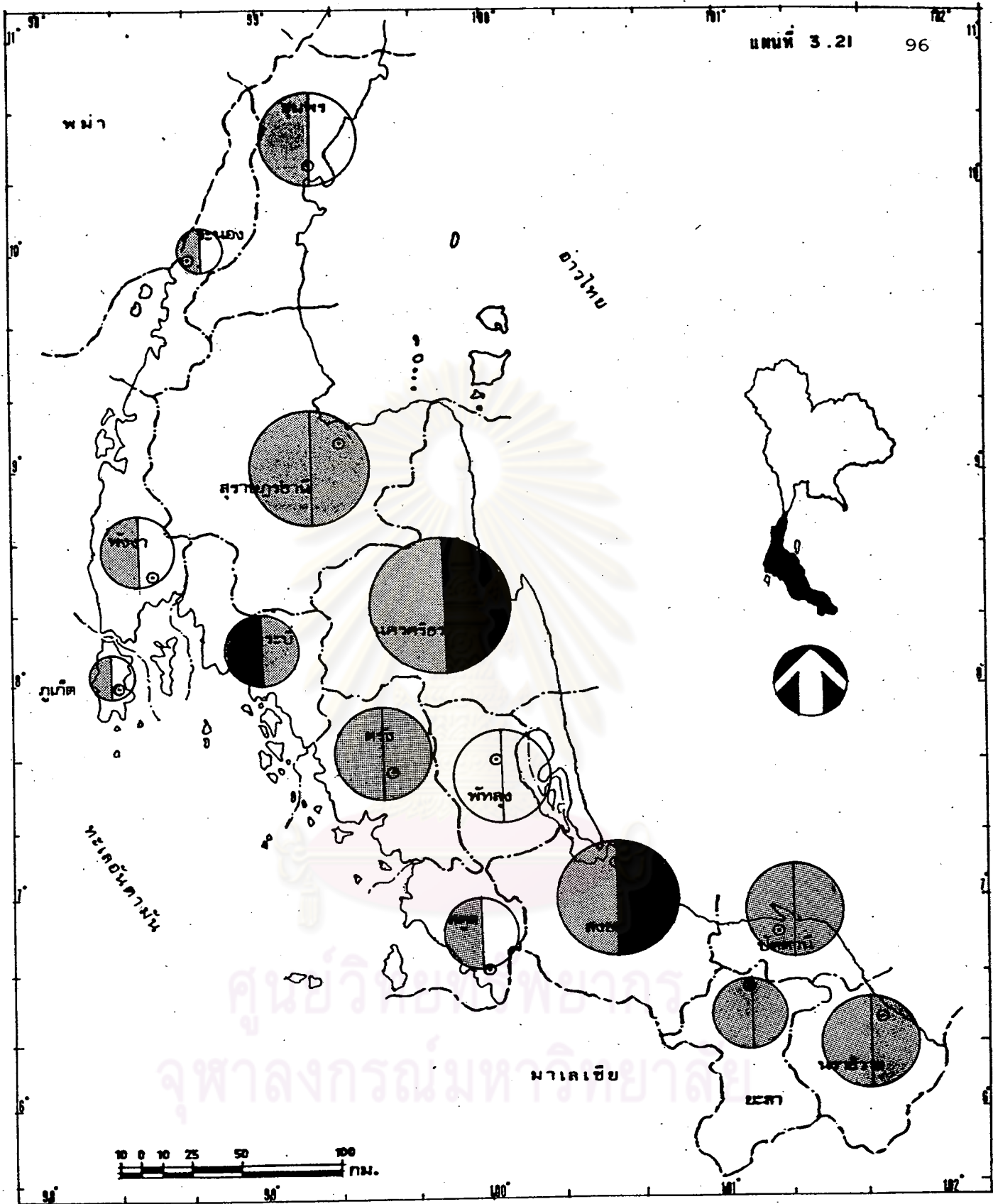
ก) การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร เปรียบเทียบกับจำนวนประชากร เดิม (Relative Population Change)

ข) การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร เปรียบเทียบกับจำนวนประชากร รวม (Absolute change)

ก) การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร เปรียบเทียบกับจำนวนประชากร เดิม ช่วงปี 2521 และ 2525 ปรากฏว่า ภาคใต้มีอัตราการเพิ่มของประชากรจากเดิมเท่ากับ ร้อยละ 8.23 โดยที่จังหวัดกระบี่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 15.98 รองลงมาได้แก่ จังหวัดระนอง เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีประชากรอยู่น้อย รวมทั้งความหนาแน่นก็ยังไม่เบาบาง ดังนั้นเมื่อมีการเพิ่มประชากรแม้จะไม่มากนักก็ทำให้อัตราการเพิ่มสูง ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ได้แก่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พังงา ภูเก็ต ยะลา ระนอง สงขลา ลือล และสุราษฎร์ธานี มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรจากเดิมอยู่ระหว่างร้อยละ 7-12 จังหวัดพัทลุงมีการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรต่ำสุด ร้อยละ 4.8

ข) การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร เปรียบเทียบกับจำนวนประชากร ทั้งหมดในภาค พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการเปลี่ยนแปลงสูงสุด ร้อยละ 18.73 รองลงมา คือ จังหวัดสงขลา เนื่องจากเป็นจังหวัดที่ขนาดประชากรใหญ่ แม้จะมีประชากรเพิ่มขึ้นไม่มากนัก แต่ก็ได้ส่วนแบ่งของประชากรที่เพิ่มขึ้นสูง จังหวัดระนอง เป็นจังหวัดที่มีประชากรเพิ่มขึ้นน้อยที่สุดในภาค ร้อยละ 2.07 เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เล็กและมีขนาดประชากรน้อย

เมื่อพิจารณาอัตราเพิ่มประชากรต่อปีแล้ว ในระหว่าง พ.ศ. 2521-2525 ประชากรของภาคใต้มีอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยร้อยละ 2.0 ต่อปี บริเวณที่มีอัตราการเพิ่มประชากร สูงระหว่างร้อยละ 2-4 ต่อปี (แผนที่ 3.21) คือ พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดชายฝั่งตะวันตก ได้แก่ จังหวัดกระบี่ ระนอง พังงา ภูเก็ต ลือล และยะลา ซึ่งยังมีทรัพยากรแร่ธาตุ และป่าไม้อยู่มาก พอที่จะเป็นแรงดึงดูดให้ประชากรในพื้นที่ใกล้เคียงอพยพเข้าไป บริเวณที่มีอัตราการเพิ่มประชากร ต่ำ อยู่ในเขตตั้งถิ่นฐานเก่าบางส่วนในจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และสงขลา บริเวณนี้เป็นที่ราบขนาดใหญ่และเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของภาคใต้ ซึ่งปัจจุบันไม่สามารถขยาย พื้นที่เกษตรกรรมได้มากนัก มีขนาดการถือครองที่ดินเล็กลงมากเฉลี่ยครัวเรือนละ 10 ไร่ และได้ผลผลิตค่อนข้างต่ำประมาณ 20 ถึงต่อไร่ (วารสารเศรษฐกิจและสังคม 2524 : 5) จึงมีข้อจำกัดและมีความอึดตัวในการรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง การเปลี่ยนแปลงประชากรภาคใต้ พ.ศ. 2521 - 2525 ที่มา: ตาราง 3.31

<p>สัญลักษณ์</p> <p>----- เส้นแบ่งเขตประเทศ</p> <p>----- เส้นแบ่งเขตจังหวัด</p> <p>⊙ ที่ตั้งจังหวัด</p>		<p>1. อัตราการเปลี่ยนแปลง คิดการเพิ่มต่อปี จากปี 2521</p> <p>2. อัตราการเปลี่ยนแปลง คิดการเพิ่มจากจำนวน ที่เพิ่มทั้งหมด</p>	<p>หน่วยร้อยละ</p> <p>■ > 13</p> <p>▨ 5 - 13</p> <p>□ < 5</p>
--	--	---	--

4. ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของประชากร การเปลี่ยนแปลงของประชากรเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นและลดลงของประชากร ซึ่งเกิดได้ใน 2 ลักษณะ คือ

ก) การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยธรรมชาติ หมายถึง ลักษณะการเกิดการตาย ของประชากร โดยจะศึกษาจำนวนเกิด ตาย ของประชากรเฉลี่ย 5 ปี คือ ปี 2521-2525 พบว่า ภาควิทยาศาสตร์เกิดต่อปี 27 คนต่อประชากร 1,000 คน แต่ละจังหวัดมีอัตราเกิดใกล้เคียงกัน จังหวัดที่มีอัตราเกิดสูงสุดคือ จังหวัดสุพรรณ และยะลา 30 คนต่อประชากร 1,000 คน และจังหวัดที่มีอัตราเกิดต่ำที่สุดคือ จังหวัดชุมพร 22 คนต่อประชากร 1,000 คน (ตาราง 3.32 ในภาคผนวก) สำหรับอัตราการตายของภาควิทยาศาสตร์เฉลี่ย 5 ปี อยู่ในระดับต่ำ คือ 5 คนต่อประชากร 1,000 คน และเป็นอัตราที่ใกล้เคียงกันในทุกจังหวัด

เมื่อพิจารณาอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ ซึ่งได้จากอัตราเกิดลบอัตราตายแล้วพบว่า ภาควิทยาศาสตร์การเพิ่มประชากร 22 คนต่อประชากร 1,000 คน จังหวัดที่มีการเพิ่มประชากรสูงสุดคือ จังหวัดยะลา 25 คนต่อประชากร 1,000 คน กระบี่ 24 คนต่อประชากร 1,000 คน ตรัง นครศรีธรรมราช สงขลา 23 คนต่อประชากร 1,000 คน พังงา ระนอง 22 คนต่อประชากร 1,000 คน พัทลุงและสุราษฎร์ธานี 21 คนต่อประชากร 1,000 คน นราธิวาส 20 คนต่อประชากร 1,000 คน ส่วนจังหวัดที่มีอัตราเพิ่มต่ำสุดคือ จังหวัดชุมพร และภูเก็ต 18 คนต่อประชากร 1,000 คน

ข) การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยการย้ายถิ่น สำหรับอัตราการย้ายถิ่น เมื่อพิจารณาจากอัตราการย้ายถิ่นเข้า และอัตราการย้ายถิ่นออกของประชากรแล้วพบว่า ภาควิทยาศาสตร์การย้ายถิ่นออกมากกว่าย้ายถิ่นเข้า (ตาราง 3.33 ในภาคผนวก) จังหวัดที่มีการอพยพเข้ามากกว่าอพยพออกมีเพียง 2 จังหวัด คือ กระบี่ และระนอง ซึ่งยังมีความสามารถในการรับประชากรได้สูง เนื่องจากยังมีประชากรอยู่เบาบาง มีพื้นที่ป่าไม้และทรัพยากรอันจะใช้ประโยชน์ได้เหลืออยู่ในขณะที่จังหวัดอื่น ๆ มีการอพยพออกมากกว่าอพยพเข้า ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่ามีประชากรหนาแน่นอยู่แล้ว มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เต็มเกือบทั้งหมด อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าถึงแม้จังหวัดส่วนใหญ่จะขาดดุลการย้ายถิ่น แต่ก็ยังเป็นจำนวนเล็กน้อยมาก เพียงไม่กี่คนต่อปีต่อประชากร 1,000 คน

เมื่อนำอัตราการเพิ่มโดยธรรมชาติและ การย้ายถิ่นมาพิจารณาร่วมกันแล้วพบว่า การเพิ่มประชากรของภาควิทยาศาสตร์เป็นการเพิ่มตามธรรมชาติมากกว่าการเพิ่มโดยการย้ายถิ่น

การเพิ่มตามธรรมชาตินั้นก็เพิ่มในอัตราปานกลาง เนื่องจากปัจจุบันมีการวางแผนครอบครัวกัน
อย่างได้ผล

การวัดลำดับพื้นที่ด้านประชากรในระดับจังหวัด

จากการศึกษาลักษณะด้านประชากรของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ ดังที่กล่าวมาแล้ว
แล้วเพื่อให้ภาพรวมของพื้นที่เด่นชัดมากขึ้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบลักษณะด้านประชากรของ
จังหวัดต่าง ๆ โดยนำเอาจำนวนประชากร ความหนาแน่นประชากร การเปลี่ยนแปลงประชากร
เปรียบเทียบกับประชากรภาค (Absolute change) และอัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ
มาเป็นตัวชี้ (index) เพื่อให้ทราบถึงความสามารถของประชากรในการรองรับการพัฒนาในพื้นที่

จากตาราง 3.34 ในภาคผนวก เป็นการศึกษาเปรียบเทียบ โดยการนำข้อมูลตัว
ชี้ทั้งหลายมาปรับฐานและจัดอันดับ และจากค่ารวมที่ได้สามารถแบ่งกลุ่มพื้นที่จากสูตร $k = 1 + 3.3$
 $\log N$ ได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีความสามารถของประชากรในการรองรับการพัฒนาสูง ได้แก่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช

กลุ่มที่ 2 มีความสามารถของประชากรในการรองรับการพัฒนาค่อนข้างสูง ได้แก่
จังหวัดสงขลา และปัตตานี

กลุ่มที่ 3 มีความสามารถของประชากรในการรองรับการพัฒนาปานกลาง ได้แก่
จังหวัดตรัง สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต นราธิวาส พัทลุง ยะลา และกระบี่

กลุ่มที่ 4 มีความสามารถของประชากรในการรองรับการพัฒนาดำ ได้แก่ จังหวัด
สตูล ชุมพร พังงา และระนอง

ข. ลักษณะประชากรในระดับเทศบาล

1. ขนาดและการกระจายตัวของประชากร เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2525 ภาค
ใต้มีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลทั้งสิ้น 756,984 คน คิดเป็นร้อยละ 12.52 ของประชากร
ทั้งภาค (ตาราง 3.35 ในภาคผนวก)

เมื่อนำขนาดประชากรของเทศบาลต่าง ๆ มาจัดกลุ่มเข้าด้วยกันโดยวิธี histogram สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ

- กลุ่มที่ 1 มากกว่า 90,000 คน
- กลุ่มที่ 2 60,000 - 90,000 คน
- กลุ่มที่ 3 30,001 - 60,000 คน
- กลุ่มที่ 4 15,001 - 30,000 คน
- กลุ่มที่ 5 น้อยกว่า 15,000 คน

จากการแบ่งกลุ่มพื้นที่ด้วยวิธี Histogram (แผนภูมิ 3.5) พบว่า ขนาดจำนวนประชากรรายเทศบาล จัดอยู่ในกลุ่มดังนี้ (แผนที่ 3.22)

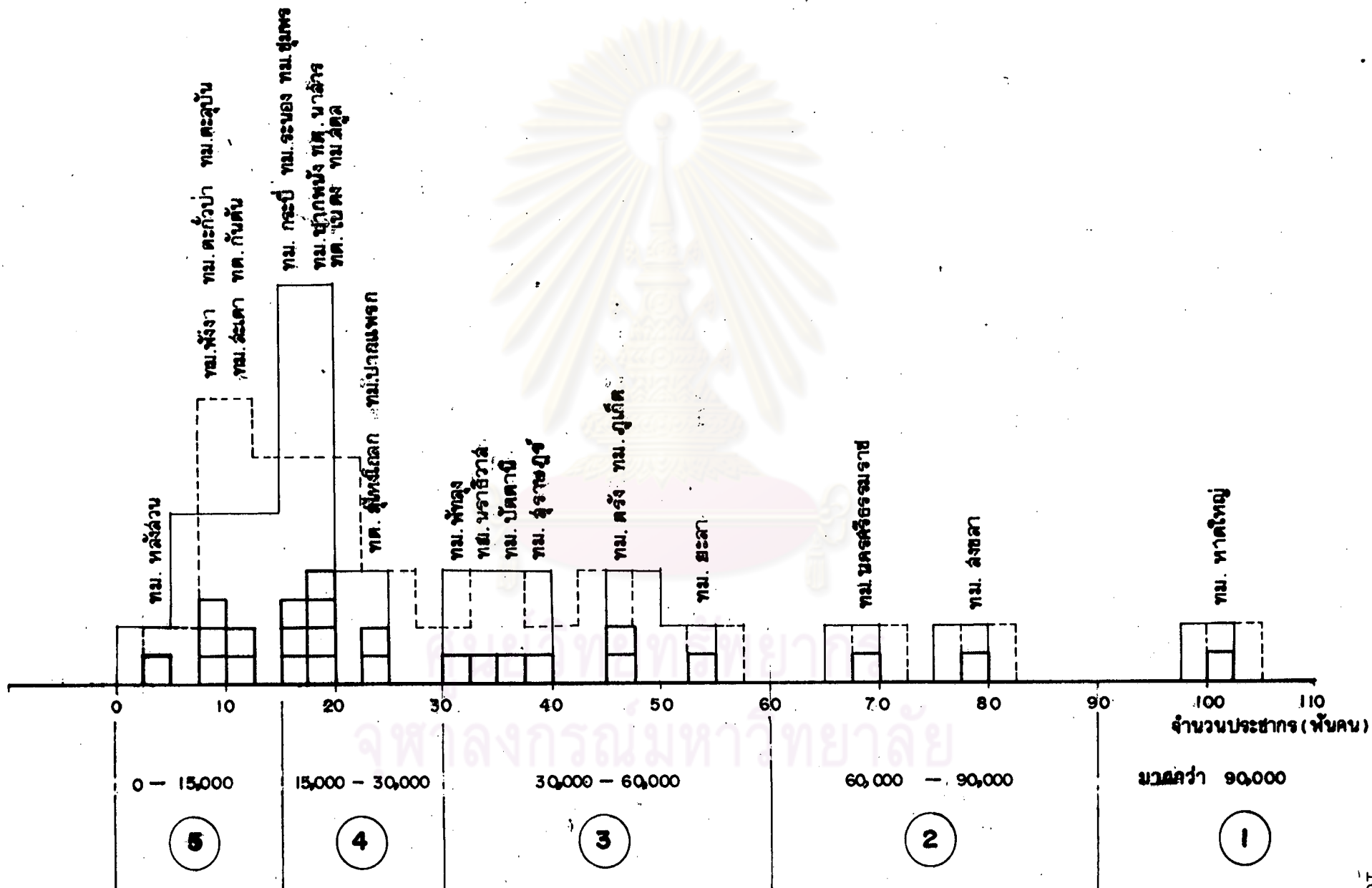
กลุ่มที่ 1 มีขนาดประชากรมากกว่า 90,000 คน เป็นเทศบาลขนาดใหญ่ มีเพียงเทศบาลเดียว คือ เทศบาลเมืองหาดใหญ่ มีประชากรถึง 108,389 คน คิดเป็นร้อยละ 14.32 ของประชากรในเขตเทศบาลทั้งหมด นับว่าเป็นเทศบาลเมืองที่สำคัญมาก มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสูงที่สุด ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 5 ได้ถูกเลือกให้เป็นเมืองหลักเร่งด่วน

กลุ่มที่ 2 มีขนาดประชากรอยู่ระหว่าง 60,001-90,000 คน เป็นเทศบาลขนาดค่อนข้างใหญ่ มี 2 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลเมืองสงขลา มีจำนวนประชากรเป็นอันดับ 2 รองจากหาดใหญ่ อันดับ 3 คือ เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช มีประชากรรวมกัน 146,804 คน หรือร้อยละ 19.39 ของประชากรในเขตเทศบาลทั้งหมด ทั้ง 2 เทศบาลอยู่ในจังหวัดใหญ่มีจำนวนประชากรหนาแน่นและเป็นชุมชนเก่าแก่

กลุ่มที่ 3 มีขนาดประชากรระหว่าง 30,000-60,000 คน เป็นเทศบาลขนาดกลางค่อนข้างใหญ่ มี 7 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองยะลา เทศบาลเมืองภูเก็ต เทศบาลเมืองตรัง ทม.ปัตตานี เทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เทศบาลเมืองนราธิวาส และเทศบาลเมืองพัทลุง ตามลำดับจากมากไปน้อย จะเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นชุมชนระดับเทศบาลเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของจังหวัด

กลุ่มที่ 4 มีขนาดประชากรระหว่าง 15,000-30,000 คน เป็นเทศบาลขนาดกลางที่มีอยู่มากที่สุดของภาคใต้ 8 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลปากแพรก เทศบาลตำบลลูโหวง -

แผนภูมิ 3.5 การแบ่งกลุ่มเทศบาลของภาคใต้ พิจารณาจากจำนวนประชากร

ที่มา : ตาราง 3.35

ลู่โขง โกลก เทศบาลเมืองลู่โขง เทศบาลตำบลเบตง เทศบาลตำบลนาสาร เทศบาลเมืองปากพอง เทศบาลเมืองชุมพร เทศบาลเมืองระนอง ซึ่งปรากฏว่ามีชุมชนระดับเทศบาลตำบล 3 แห่ง คือ เทศบาลตำบลปากแพรง เทศบาลตำบลลู่โขง โกลก และเทศบาลตำบลเบตง ทั้งนี้เพราะเทศบาลตำบลปากแพรง เป็นชุมทางรถไฟที่สำคัญ ส่วนเทศบาลตำบลลู่โขง โกลก และเทศบาลตำบลเบตง เป็นชุมชนชายแดนไทย-มาเลเซีย ซึ่งมีความสำคัญทางการค้าชายแดนมากที่สุด อย่างไรก็ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้กำหนดว่าชุมชนเมืองที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาควรมีจำนวนประชากรประมาณ 15,000-30,000 คน เพราะฉะนั้นโดยส่วนรวมขนาดประชากรเทศบาลของภาคใต้ จึงมีขนาดที่พอเหมาะ

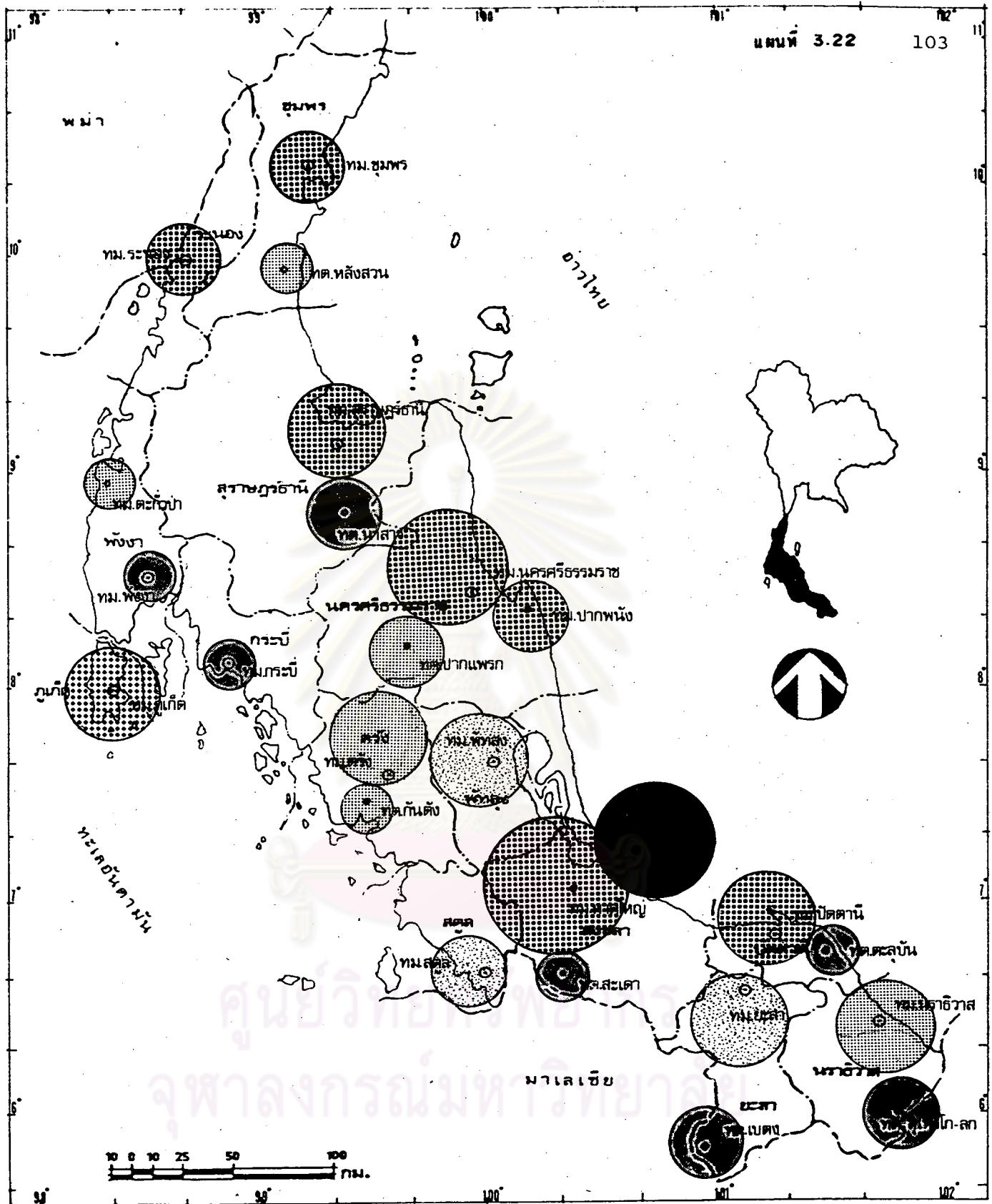
กลุ่มที่ 5 มีขนาดประชากรน้อยกว่า 15,000 คน เป็นเทศบาลขนาดเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นระดับเทศบาลตำบล มี 7 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองพังงา และเทศบาลเมืองกระบี่ เทศบาลตำบลกันตัง เทศบาลตำบลละเตา เทศบาลตำบลตะลูนัน เทศบาลตำบลตะกั่วป่า และเทศบาลตำบลหลังสวน

เมื่อพิจารณาลักษณะการกระจายตัวของประชากร จากขนาดประชากรแล้ว พบว่า ลักษณะภูมิประเทศและเส้นทางคมนาคมมีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของประชากรในภาคใต้อย่างมาก กล่าวคือ ชุมชนเทศบาลขนาดใหญ่มีจะอยู่บริเวณที่ราบชายฝั่งตะวันออกที่อุดมสมบูรณ์กว่าด้านชายฝั่งตะวันตก นอกจากนี้มีชุมชนเทศบาลหลายแห่งที่เติบโตมีความสำคัญอย่างมากเพราะเส้นทางรถไฟ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญสายแรกที่ตัดผ่านด้านชายฝั่งตะวันออก เช่น เทศบาลเมืองหาดใหญ่ เทศบาลตำบลปากแพรง (อำเภอทุ่งสง) ซึ่งเป็นชุมชนที่เป็นชุมทาง การคมนาคมทางรถไฟ ในขณะที่เดียวกันทางด้านชายฝั่งตะวันตกก็มีเส้นทางถนนสายแรกของภาคใต้ คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ตัดผ่าน พื้นที่หลายจังหวัดทำให้ชุมชนเทศบาลที่มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ผ่าน มีความสำคัญมากขึ้น สามารถเดินทางติดต่อกันได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ก่อให้เกิดความเจริญในพื้นที่เพิ่มขึ้น

2. ความหนาแน่นประชากร (ตาราง 3.35 ในภาคผนวก) เทศบาลภาคใต้ มีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้น 360.8 ตารางกิโลเมตร มีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ย 2,098 คนต่อตารางกิโลเมตร และแบ่งเทศบาลตามความหนาแน่นได้เป็น 5 กลุ่ม คือ (แผนที่ 3.22)

- 1) ความหนาแน่นมากกว่า 10,000 คนต่อตารางกิโลเมตร มีเพียงเทศบาลเดียว คือ เทศบาลเมืองสงขลา เนื่องจากเป็นเทศบาลที่มีขนาดประชากรใหญ่และมีขนาดพื้นที่ไม่ใหญ่มาก
- 2) ความหนาแน่นระหว่าง 5,000-10,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ได้แก่ เทศบาลเมืองปัตตานี เทศบาลเมืองระนอง เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เทศบาลเมืองชุมพร เทศบาลเมืองนราธิวาส และเทศบาลเมืองปากพอง เทศบาลเมืองปัตตานี นครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี เป็นเทศบาลที่มีขนาดประชากรใหญ่ และมีพื้นที่ขนาดกลาง ส่วนเทศบาลเมืองระนองและชุมพร เป็นเทศบาลที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก แม้ว่าขนาดประชากรไม่ใหญ่นัก แต่ก็ทำให้มีความหนาแน่นประชากรในพื้นที่สูง สำหรับเทศบาลเมืองหาดใหญ่แม้ว่าจะมีขนาดประชากรใหญ่ แต่ก็มีขนาดพื้นที่ใหญ่ ทำให้ความหนาแน่นของการใช้พื้นที่ต่อประชากรจึงยังไม่สูงนัก
- 3) ความหนาแน่นระหว่าง 3,000-5,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ได้แก่ เทศบาลเมืองนราธิวาส เทศบาลเมืองตรัง เทศบาลตำบลกันตัง เทศบาลเมืองภูเก็ต เทศบาลตำบลปากแพรง เทศบาลตำบลหลังสวน เทศบาลตำบลตะกั่วป่า และเทศบาลเมืองตรัง เทศบาลตำบลในกลุ่มนี้แม้ว่าจะมีขนาดประชากรเล็ก แต่ก็มีพื้นที่ขนาดเล็ก จึงทำให้มีความหนาแน่นประชากรสูง
- 4) ความหนาแน่นระหว่าง 1,500-3,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ได้แก่ เทศบาลเมืองยะลา เทศบาลเมืองสตูล เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลเมืองพัทลุง และยะลา เป็นเทศบาลที่มีประชากรขนาดกลางค่อนข้างมาก แต่มีขนาดพื้นที่ใหญ่ ทำให้ความหนาแน่นประชากรไม่สูงนัก
- 5) ความหนาแน่นต่ำกว่า 1,500 คนต่อตารางกิโลเมตร ได้แก่ เทศบาลตำบลตะลูน เทศบาลเมืองพังงา เทศบาลตำบลสุโขทัย เทศบาลเมืองกระบี่ เทศบาลตำบลเบตง เทศบาลตำบลนาลาร์ และเทศบาลตำบลสะเตา เทศบาลเหล่านี้เป็นเทศบาลที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ แต่มีประชากรอยู่น้อย

เมื่อพิจารณาคำนวนประชากรและความหนาแน่นของเทศบาล ตามเกณฑ์ของพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 ซึ่งกำหนดให้เทศบาลนคร มีประชากรเกินกว่า 50,000 คน และมีความหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 3,000 คนต่อตารางกิโลเมตร เทศบาลเมือง มีประชากรไม่ต่ำ

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แนบคง ขนาดและความหนาแน่นประชากรระดับเทศบาล พ.ศ. 2525 ที่มา: ตาราง 3.35

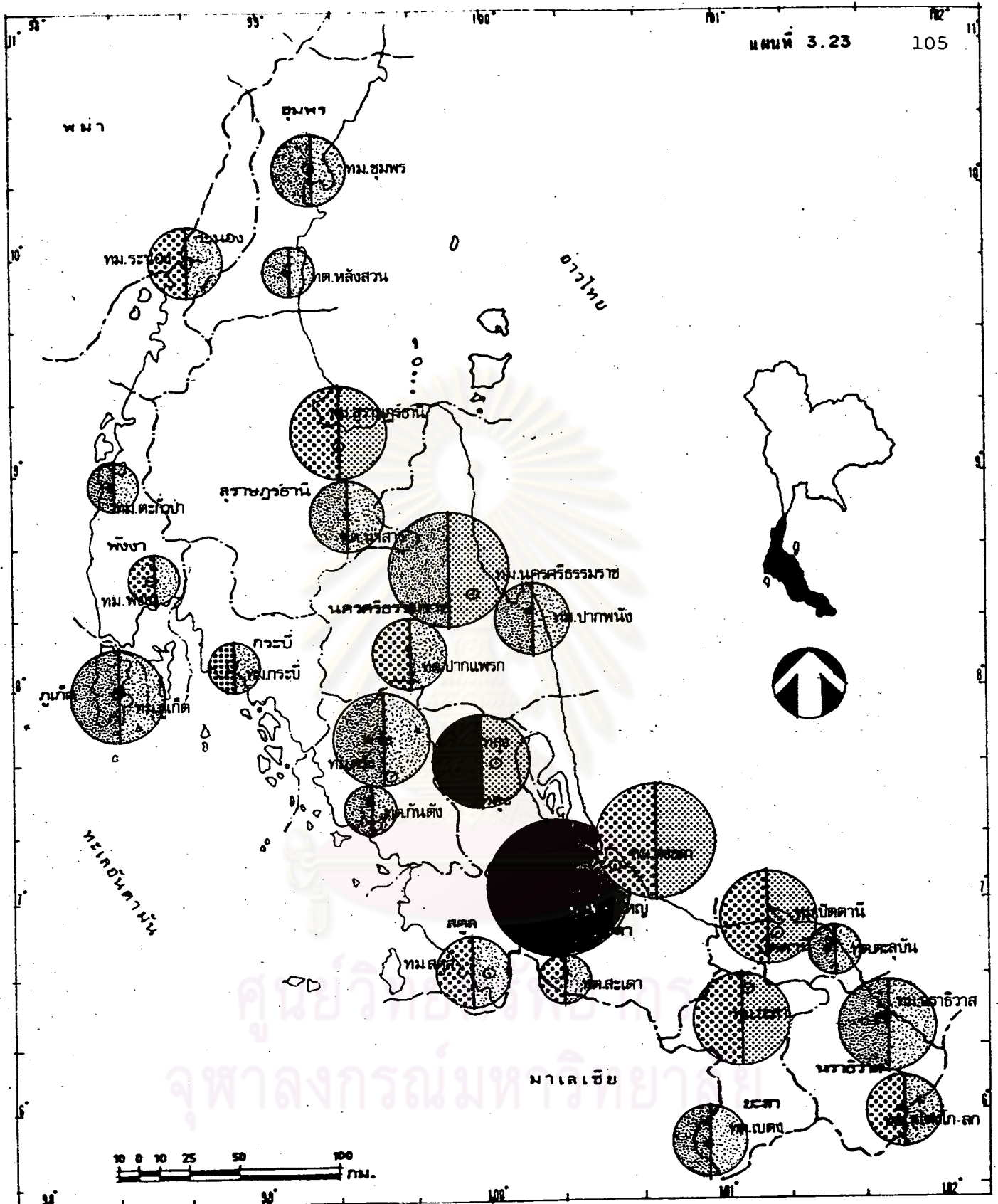
สัญลักษณ์	ขนาด (คน)	ความหนาแน่น (คน : กม ²)
----- เส้นแบ่งเขตประเทศ	> 80,000	> 10,000
----- เส้นแบ่งเขตจังหวัด	60,000 - 80,000	5,000 - 10,000
○ ที่ตั้งจังหวัด	30,000 - 60,000	3,000 - 5,000
----- เส้นแบ่งเขตอำเภอ	15,000 - 30,000	1,500 - 3,000
	< 15,000	< 1,500

กว่า 10,000 คน และมีความหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 3,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนเทศบาลตำบลไม่มีกฎเกณฑ์กำหนดที่แน่นอน ปรากฏว่ามีเทศบาลหลายแห่งที่มีจำนวนประชากรและความหนาแน่นไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว ดังเช่น ภาคใต้ไม่มีเทศบาลใดเป็นเทศบาลนครเลย ทั้งที่มีคุณสมบัติที่ควรจะเป็นเทศบาลนครได้ถึง 3 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลเมืองหาดใหญ่ เทศบาลเมืองสงขลา และเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช ส่วนเทศบาลเมืองพังงา ขาดคุณสมบัติที่จะเป็นเทศบาลเมือง เพราะมีประชากรต่ำกว่า 10,000 คน และความหนาแน่นประชากรต่ำกว่า 3,000 คนต่อตารางกิโลเมตร แต่ยังมีฐานะเป็นเทศบาลเมือง เพราะเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด เทศบาลตำบลปากแพร ก็มีคุณสมบัติจะเป็นเทศบาลเมืองทั้งในด้านจำนวนประชากรและความหนาแน่น นอกจากนี้ในด้านจำนวนประชากร เทศบาลตำบลหลายแห่ง มีคุณสมบัติควรเป็นเทศบาลเมือง เช่น เทศบาลตำบลคูหาโจกโลก เทศบาลตำบลเบตง เทศบาลตำบลนาถาร เทศบาลตำบลกันตัง และเทศบาลตำบลสะเตา ดังนั้นในการเปรียบเทียบความสำคัญระหว่างเทศบาล จึงควรพิจารณาจากขนาดและความหนาแน่นของประชากรมากกว่าฐานะของเทศบาล เพราะไม่มีความแตกต่างที่ชัดเจนเพียงพอ

3. การเปลี่ยนแปลงของประชากร (ตาราง 3.35 ในภาคผนวกและแผนที่ 3.23)

การขยายตัวของประชากรในระดับเทศบาล ได้ทำการศึกษาข้อมูล 5 ปี ย้อนหลังเช่นกัน คือ ในปี 2521 และ ปี 2525

ก) การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร เปรียบเทียบกับจำนวนประชากรเดิม พบว่า เทศบาลภาคใต้มีอัตราการเพิ่มของประชากรจากเดิมเท่ากับร้อยละ 8.06 โดยที่เทศบาลเมืองพัทลุงมีการเปลี่ยนแปลงในด้านจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 34.26 รองลงมาได้แก่เทศบาลเมืองหาดใหญ่ ร้อยละ 22.33 เทศบาลที่มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรจากเดิมอยู่ระหว่างร้อยละ 10-20 คือ เทศบาลเมืองกระบี่ เทศบาลเมืองปัตตานี เทศบาลเมืองยะลา เทศบาลตำบลปากแพร เทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เทศบาลเมืองระนอง เทศบาลตำบลสะเตา เทศบาลตำบลคูหาโจกโลก เทศบาลเมืองพังงา เทศบาลเมืองสงขลา และเทศบาลเมืองสทูล ส่วนเทศบาลที่มีการเปลี่ยนแปลงต่ำกว่าร้อยละ 10 ได้แก่ เทศบาลเมืองนราธิวาส เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เทศบาลตำบลนาถาร เทศบาลเมืองตรัง เทศบาลตำบลกันตัง เทศบาลเมืองปากพอง เทศบาลตำบลเบตง เทศบาลตำบลตะลัน เทศบาลเมืองภูเก็ต เทศบาลเมืองตะกั่วป่า

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แนบคง การเปลี่ยนแปลงประชากรระดับเทศบาล (หน่วยร้อยละ) ที่มา: ตาราง 3.35

สัญลักษณ์

- เส้นแบ่งเขตประเทศ
- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- ◎ ที่ตั้งจังหวัด
- เส้นแบ่งเขตอำเภอ

<p>1 อัตราการเปลี่ยนแปลงคิดการเพิ่มต่อปี จากปี 2521</p> <ul style="list-style-type: none"> > 20 10 - 20 < 10 	<p>2 อัตราการเปลี่ยนแปลงคิดการเพิ่มจากจำนวนที่เดิมทั้งหมด</p> <ul style="list-style-type: none"> > 15 7 - 15 < 7
---	---

เทศบาลตำบลห้วยผึ้ง และเทศบาลเมืองชุมพร ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงต่ำสุดร้อยละ 1.43

ข) การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร เปรียบเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด ปรากฏว่า จากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น 56,457 คน จากปี 2521 นั้น ร้อยละ 35.04 ของประชากรที่เพิ่มขึ้นเป็นการเพิ่มในเทศบาลเมืองหาดใหญ่ เทศบาลที่มีส่วนแบ่งของประชากรที่เพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 7-15 ได้แก่ เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลเมืองสงขลา เทศบาลเมืองยะลา เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เทศบาลเมืองปัตตานี เทศบาลที่มีส่วนแบ่งของประชากรต่ำกว่าร้อยละ 7 ได้แก่ เทศบาลเมืองตรัง เทศบาลเมืองนราธิวาส เทศบาลตำบลคูหาโลก เทศบาลตำบลปากแพรก เทศบาลเมืองกระบี่ เทศบาลเมืองระนอง เทศบาลเมืองภูเก็ต เทศบาลเมืองสตูล เทศบาลตำบลละเตา เทศบาลตำบลสนาสาร เทศบาลเมืองปากพอง เทศบาลตำบลเบตง เทศบาลตำบลกันตัง เทศบาลเมืองพังงา เทศบาลตำบลตะลุมพีน เทศบาลเมืองตะกั่วป่า เทศบาลเมืองชุมพร และเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง ซึ่งมีส่วนแบ่งของประชากรน้อยที่สุด ร้อยละ 0.25

สำหรับอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรเทศบาลต่อปี ในระหว่าง พ.ศ.2521-2525 ประชากรในเขตเทศบาลมีอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยร้อยละ 1.96 ต่อปี เทศบาลที่มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงกว่าค่าเฉลี่ย ส่วนใหญ่เป็นเทศบาลที่อยู่ในจังหวัดที่มีการเพิ่มประชากรสูง เช่น เทศบาลเมือง กระบี่ ระนอง พังงา เป็นต้น เทศบาลที่มีอัตราการเพิ่มประชากรต่ำ ส่วนใหญ่จะเป็นเทศบาลขนาดเล็ก เช่น เทศบาลตำบลห้วยผึ้ง เทศบาลตำบลตะลุมพีน เทศบาลเมืองตะกั่วป่า เป็นต้น (ดูแผนที่ 3.24 ประกอบ)

4. ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของประชากร

ก) การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยธรรมชาติ เมื่อพิจารณาจำนวนคนเกิด จำนวนคนตาย ของเทศบาลต่าง ๆ แล้ว พบว่า เทศบาลส่วนใหญ่มีอัตราการเกิดสูง อัตราการตายต่ำ โดยเฉลี่ยแล้วประชากร 1,000 คน มีคนเกิด 44 คน คนตาย 6 คน เทศบาลที่มีอัตราเกิดสูงระหว่าง 60-75 คนต่อพัน ได้แก่ เทศบาลเมืองตรัง เทศบาลเมืองพังงา เทศบาลเมืองชุมพร เทศบาลเมืองระนอง เทศบาลตำบลปากแพรก เทศบาลเมืองยะลา และเทศบาลเมืองสงขลา (ตาราง 3.36 ในภาคผนวก) สำหรับเทศบาลที่มีอัตราการเกิดต่ำกว่า 15 คนต่อพัน ได้แก่ เทศบาลตำบลห้วยผึ้ง เทศบาลตำบลละเตา เทศบาลเมืองสุราษฎร์ และเทศบาลเมือง

ตะกั่วป่า ล้วนอัตราตายโดยทั่วไปอยู่ในระดับต่ำ ยกเว้นเทศบาลบางแห่ง ที่มีอัตราตายค่อนข้างสูง เช่น เทศบาลเมืองสงขลา 17 คนต่อพันคน อาจจะเป็นเพราะเป็นจังหวัดใหญ่มีประชากรมาก อัตราตายจึงมาก รองลงมาคือ เทศบาลเมืองระนอง 12 คนต่อพันคน เมื่อพิจารณาอัตราเพิ่มตามธรรมชาติ พบว่า เทศบาลที่มีอัตราเพิ่มสูง ล้วนหนึ่งจะเป็นเทศบาลขนาดใหญ่ที่มีความเจริญมานาน เช่น เทศบาลเมืองตรัง เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลเมืองสงขลา เทศบาลเมืองหาดใหญ่ เทศบาลเมืองปัตตานี เทศบาลเมืองนราธิวาส อีกส่วนหนึ่งจะเป็นเทศบาลที่อยู่ในจังหวัดที่เริ่มมีการบุกเบิกพื้นที่และนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ เช่น เทศบาลเมืองชุมพร เทศบาลตำบลปากแพรง เทศบาลเมืองพังงา เทศบาลตำบลตะลัน เทศบาลเมืองระนอง รวมทั้งเทศบาลที่อยู่บริเวณชายแดน เช่น เทศบาลตำบลเบตง เทศบาลตำบลลูโหวง โกลก เป็นต้น

ข) การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยการย้ายถิ่น เมื่อพิจารณาจากอัตราการย้ายถิ่นเข้า และอัตราการย้ายถิ่นออกของประชากรแล้ว พบว่า เทศบาลส่วนใหญ่มีการย้ายถิ่นออกมากกว่าย้ายถิ่นเข้า (ตาราง 3.37 ในภาคผนวก) มีเทศบาลไม่กี่แห่งที่ได้ดุลการย้ายถิ่น ได้แก่ เทศบาลเมืองกระบี่ เทศบาลตำบลกันตัง เทศบาลตำบลลูโหวง โกลก เทศบาลเมืองปัตตานี เทศบาลเมืองตะกั่วป่า เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลเมืองหาดใหญ่ เทศบาลตำบลสะเตา และเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เทศบาลเหล่านี้มีทั้งเทศบาลขนาดใหญ่ และเทศบาลขนาดเล็ก ซึ่งเทศบาลเหล่านี้อาจจะมีแรงดึงดูดทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้ประชากรย้ายเข้าไปเพื่อโอกาสในเชิงเศรษฐกิจที่ดีกว่า ส่วนเทศบาลที่มีการขาดดุลการย้ายถิ่นสูง เช่น เทศบาลเมืองตรัง เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เทศบาลเมืองสงขลา เป็นต้น เทศบาลเหล่านี้มีขนาดใหญ่ มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างเต็มที่ อาจมีการโยกย้ายของประชากรในเขตเทศบาลออกไปตามพื้นที่รอบนอก หรือย้ายไปสู่เทศบาลอื่นที่เริ่มมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ หรือย้ายไปเพื่อโอกาสที่ดีทางการศึกษาและอาชีพ เช่น ย้ายเข้ากรุงเทพมหานคร

เมื่อเปรียบเทียบอัตราการเติบโตทางธรรมชาติ และอัตราการเพิ่มจากการย้ายถิ่นของเทศบาลในระหว่างปี 2521-2525 พบว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรส่วนใหญ่เกิดจากการเพิ่มตามธรรมชาติมากกว่าจากการย้ายถิ่น กล่าวคือ เทศบาลทั้งหมดมีอัตราเพิ่มจากการย้ายถิ่นเฉลี่ย -10 คนต่อพัน และมีอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ 38 คนต่อพัน ดังนั้นการเพิ่มที่แท้จริงจึงเท่ากับ 28 คนต่อพัน

ค. อัตราการขยายตัวของประชากร และการคาดคะเนจำนวนประชากรระดับ

เทศบาล

อัตราการขยายตัวหรืออัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากร ทำให้ทราบถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของประชากร บนพื้นที่หนึ่ง ๆ ว่าในแต่ละช่วงปีนั้น ๆ ประชากรมีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด ส่วนการคาดคะเนประชากรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เนื่องจากการที่ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด เมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้น ความต้องการใช้ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่รัฐจะต้องจัดสร้างขึ้นเพื่อให้บริการแก่ประชาชนก็จะเพิ่มมากขึ้นไปด้วย ทั้งนี้ยังรวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และแหล่งงานในอนาคตด้วย การคาดคะเนประชากรสามารถทำได้โดยการนำอัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรในช่วงหนึ่งมาหาค่าประชากรในอนาคต เช่น 5 ปี หรือ 10 ปีข้างหน้า ทั้งนี้เพื่อให้การวางแผนด้านต่างๆ สามารถสอดคล้องกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในอนาคตได้อย่างมีหลักเกณฑ์

ประชากรเทศบาลต่าง ๆ ของภาคใต้ ตั้งแต่ปี 2521-2525 มีลักษณะการเพิ่มค่อนข้างสม่ำเสมอ ทำให้คาดการณ์ได้ว่าจำนวนประชากรจะเพิ่มขึ้นในลักษณะที่ใกล้เคียงกันต่อไปในอนาคต โดยจะคาดการณ์ประชากรในช่วงปี 2529 2534 และ 2539 ตามลำดับ เพื่อให้ลงช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากวิธีแบบจำลองเชิงเส้น (The Linear or Straight-Line Model) ซึ่งได้จากกราฟเส้นตรงซึ่งแสดงการเพิ่มประชากรในอดีต (แผนภูมิ 3.6) และการคำนวณลุ่มการถดถอย (Regression Analysis) จากสูตร

$$Y = a + bx$$

$$a = \bar{y} - b\bar{x}$$

$$b = \frac{n \sum xy - (\sum x)(\sum y)}{n \sum x^2 - (\sum x)^2}$$

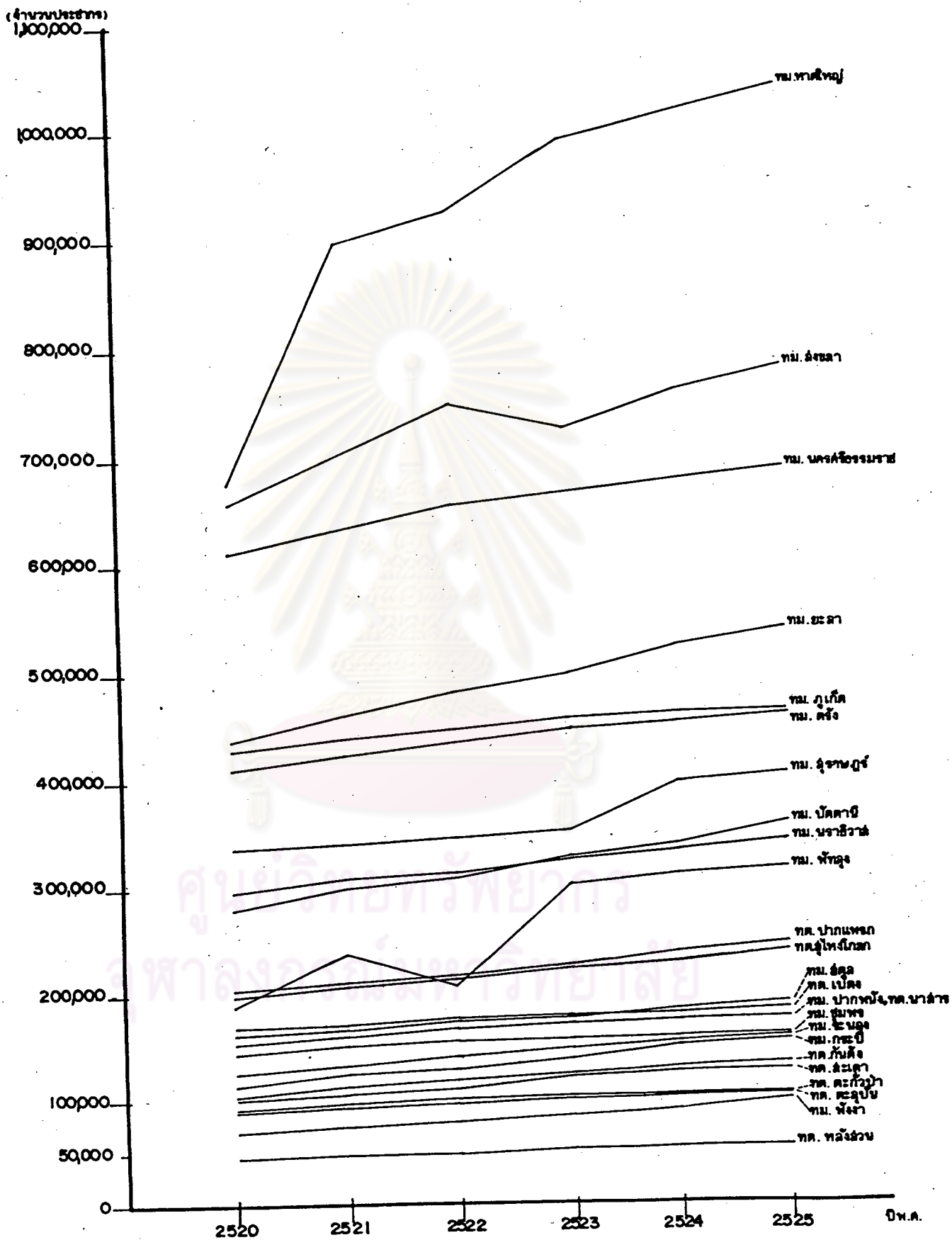
เมื่อ y = จำนวนประชากรที่ต้องการทราบ

a = จำนวนประชากร (ค่าคงที่)

b = อัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปี

x = เวลา

แผนภูมิ 3.6 การเพิ่มจำนวนประชากรเมืองระดับเทศบาลในภาคใต้ พ.ศ. 2520 - 2525

ในด้านอัตราการเปลี่ยนแปลงหรือการขยายตัวของประชากร สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ (แผนที่ 3.24)

กลุ่มที่ 1 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากกว่า 3.50 ซึ่งได้แก่ เทศบาลเมืองพัทลุง มีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด 7.40 รองลงมาได้แก่ เทศบาลเมืองหาดใหญ่ เทศบาลเมืองกระบุรี เทศบาลเมืองปัตตานี เทศบาลเมืองยะลา และเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี ตามลำดับ

กลุ่มที่ 2 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 2.50-3.50 ได้แก่ เทศบาลเมืองระนอง เทศบาลตำบลสะเตา เทศบาลตำบลคูหาใหญ่ เทศบาลตำบลปากแพรก เทศบาลเมืองพังงา และเทศบาลเมืองสงขลา

กลุ่มที่ 3 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 1.50-2.50 ได้แก่ เทศบาลเมืองลำตูล เทศบาลเมืองนราธิวาส เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เทศบาลตำบลนาสาร เทศบาลเมืองตรัง และเทศบาลตำบลกันตัง

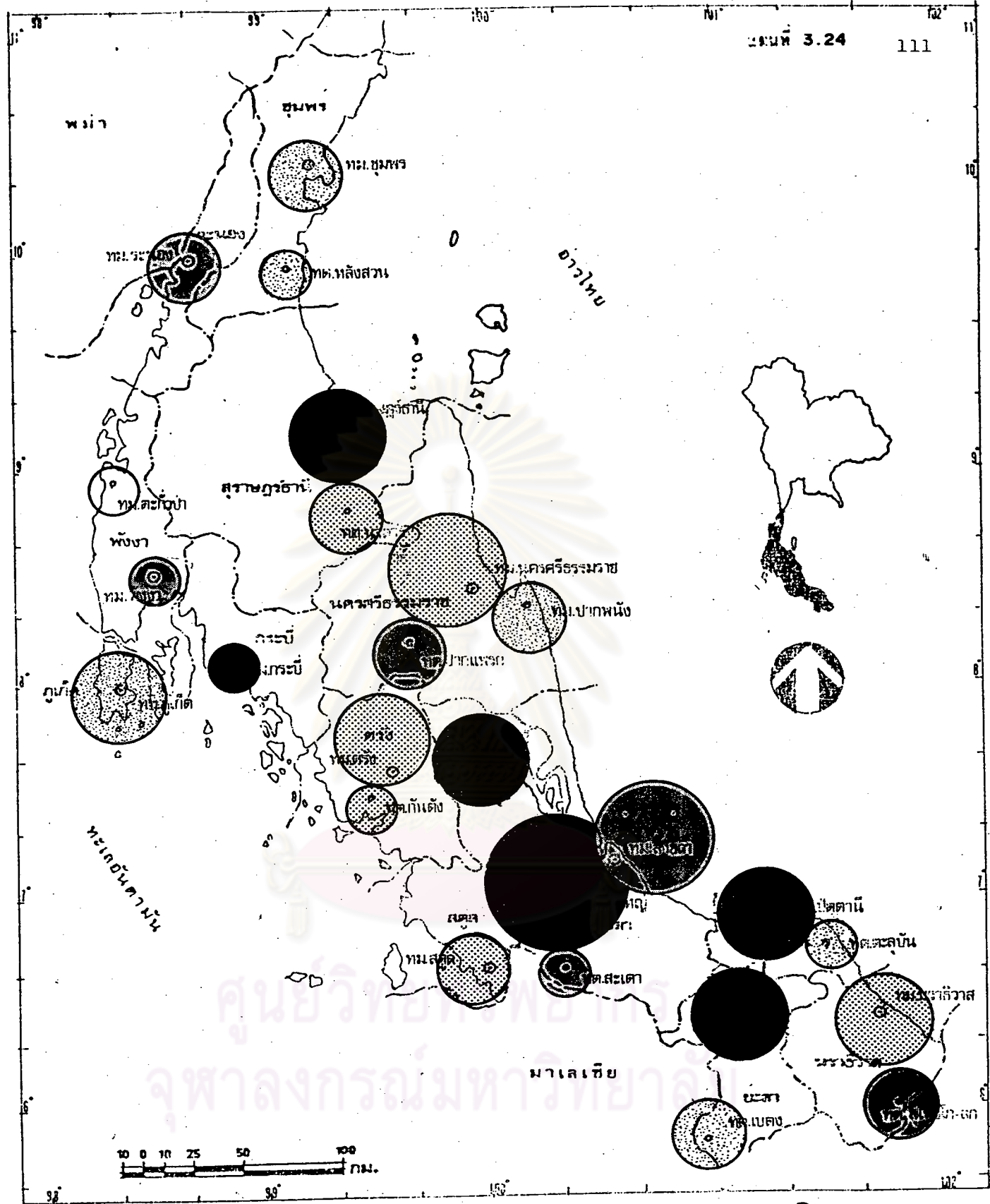
กลุ่มที่ 4 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่า 1.50 ได้แก่ เทศบาลเมืองปากพอง เทศบาลตำบลเบตง เทศบาลตำบลตะลุบัน เทศบาลเมืองภูเก็ต เทศบาลเมืองตะกั่วป่า เทศบาลตำบลหลังสวน และเทศบาลเมืองชุมพร

จากตารางที่ 3.8 ในภาคผนวก และแผนภูมิ 3.7 จะพบว่าเทศบาลภาคใต้ได้มี การขยายตัวของประชากรเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1.9 ต่อปี ผลการคาดคะเน จำนวนประชากรปรากฏว่า

- สิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (ปี 2529) เทศบาลภาคใต้จะมีจำนวน ประชากรประมาณ 816,897 คน

- สิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (ปี 2534) เทศบาลภาคใต้จะมี จำนวน ประชากรประมาณ 897,712 คน

- สิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (ปี 2539) เทศบาลภาคใต้จะมีจำนวน ประชากรประมาณ 978,527 คน

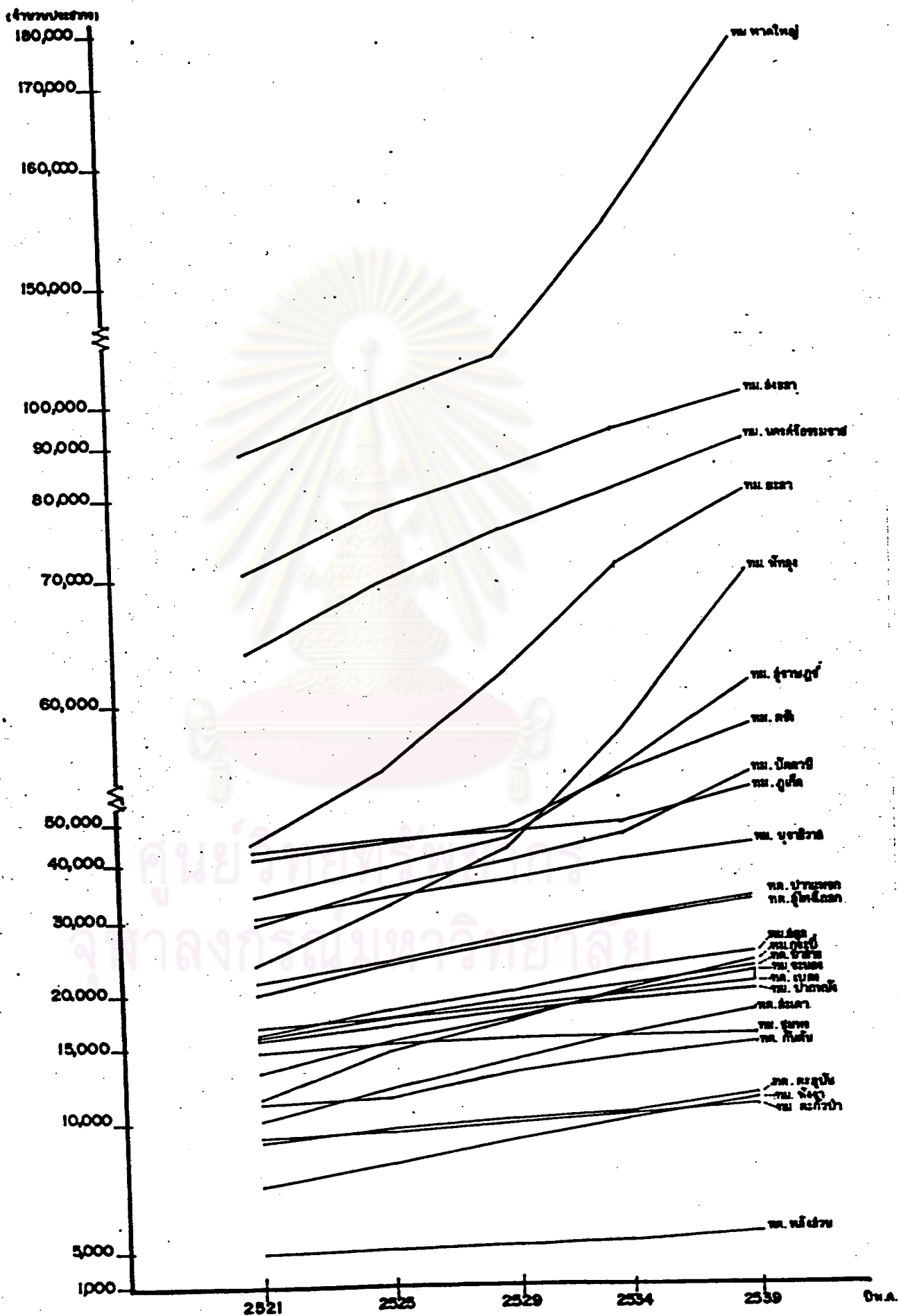

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรระดับเทศบาลระหว่าง พ.ศ. 2521-2525 ที่มา: ตาราง 3.35

<p>สัญลักษณ์</p> <p>----- เส้นแบ่งเขตประเทศ</p> <p>----- เส้นแบ่งเขตจังหวัด</p> <p>⊙ ที่ตั้งจังหวัด</p>	<p>หน่วยร้อยละ</p> <p>■ > 3.50</p> <p>▨ 2.50 - 3.50</p> <p>▧ 1.50 - 2.50</p> <p>▩ < 1.50</p>
---	--

แผนภูมิ 3.7 ประมาณการเพิ่มของประชากรเมืองระดับเทศบาล ในปี พ.ศ. 2539

เมื่อพิจารณาจากการเพิ่มประชากรในอดีต พื้นที่ที่คาดว่าจะมีประชากรเพิ่มขึ้น
อย่างมากในปี 2539 ได้แก่ เทศบาลเมืองหาดใหญ่ เทศบาลเมืองสงขลา เทศบาลเมืองสุราษฎร์-
ธานี เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เทศบาลเมืองนราธิวาส เทศบาลเมืองปัตตานี เทศบาลเมือง
พัทลุง และเทศบาลเมืองยะลา กล่าวคือ มีประชากรเพิ่มจากปี 2525 มากกว่า 10,000 คนขึ้นไป

การคำนวณเพื่อคาดคะเนจำนวนประชากรดังกล่าวข้างต้นนั้น จะเป็นเพียงแนวโน้ม
ของการขยายตัวตามปกติเท่านั้น คือ พิจารณาจากอัตราการขยายตัวในอดีตที่ผ่านมา แต่ถ้าหาก
เทศบาลใดเป็นพื้นที่ที่รองรับโครงการสำคัญต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐหรือมีแรงดึงดูดให้เกิดการ
ลงทุนในภาคเอกชน จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอาจจะไม่เป็นไปตามที่ได้คาดคะเนเอาไว้

การบริการทางสังคม

ก. การบริการด้านการศึกษา จากข้อมูลของกระทรวงมหาดไทย ในปี 2522
ได้แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ประเภท คือ โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งขึ้นกับกระทรวง
มหาดไทย ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาบังคับ ประเภทที่ 2 คือ โรงเรียนสามัญ ซึ่งขึ้น
กับกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนระดับมัธยม และรวมเอา โรงเรียนระดับอนุบาล
ประจำจังหวัดด้วย ประเภทที่สาม ได้แก่ โรงเรียนราษฎร์ ซึ่งขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการ เช่นกัน
ทั้งระดับประถมและมัธยม ส่วนการศึกษาในระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยได้จัดไว้อีกชั้นหนึ่ง

จากตาราง 3.39 ในภาคผนวก พบว่า โรงเรียนขององค์การบริหารส่วน
จังหวัดมีมากที่สุด ทั้งภาคใต้มีจำนวนทั้งสิ้น 4,216 โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้พอเพียงกับอุปสงค์ใน
ท้องถิ่น โดยทั่วไปแล้วแต่ละตำบลของทุกจังหวัดจะมีโรงเรียนประเภทนี้อย่างน้อยที่สุด 1 แห่ง
รองลงมา ได้แก่ โรงเรียนราษฎร์ ซึ่งมีการสอนในทุกระดับการศึกษา แต่จะเป็นโรงเรียนขนาด
เล็ก ส่วนโรงเรียนสามัญส่วนใหญ่มักจะอยู่ตามเขตเทศบาลของทุกจังหวัด เป็นโรงเรียนมัธยม
ประจำจังหวัดหรืออำเภอ สำหรับการศึกษาระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ภาคใต้มีมหา วิทยาลัย
อยู่ 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิทยาเขตสงขลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยา
เขตหาดใหญ่ และวิทยาเขตปัตตานี นอกจากนี้ยังมีวิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยครู กระจายอยู่
ในทุกจังหวัด ยกเว้น จังหวัดพังงา ระนอง และสตูล โดยที่ทั้งสามจังหวัดนี้มีเพียงโรงเรียน
อาชีวศึกษา และโรงเรียนเกษตรกรรม เมื่อพิจารณานักเรียนและจำนวนสถาบันศึกษาใน
จังหวัดต่าง ๆ พบว่า จังหวัดซึ่งมีจำนวนประชากรมาก เช่น นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี

ส่งขลา บัตรธานี จะมีการบริการทางด้านการศึกษาจำนวนมากกว่า และดีกว่าจังหวัดที่มีประชากรน้อย เช่น พังงา ระนอง และสตูล เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นระดับการศึกษาชั้นประถม มัธยม หรือสูงกว่านั้น คือ วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย

ข. การบริการด้านสาธารณสุข การบริการด้านสาธารณสุขโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 4 ประเภท*คือ โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลจังหวัด โรงพยาบาลอำเภอ และสถานีอนามัย ในที่นี้ได้พิจารณาเฉพาะการให้บริการสาธารณสุขประเภทโรงพยาบาล โดยพิจารณาจากอัตราส่วนแพทย์ พยาบาล และเตียง ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ได้กำหนดเป้าหมายการให้บริการด้านสาธารณสุข ระดับภูมิภาคไว้ดังนี้ แพทย์ต่อประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 18,700 พยาบาลต่อประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 2,900 เตียงต่อประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 640

*สำนักงานสาธารณสุข มี 4 ประเภท ประกอบด้วย

1. โรงพยาบาลศูนย์ เป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ในลุ่มภูมิภาค ตั้งอยู่ในจังหวัดสำคัญที่มีประชากรจำนวนมาก เป็นโรงพยาบาลที่มีสมรรถภาพทางวิชาการสูง มีแผนกวิชาต่าง ๆ ครบถ้วน มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทุกสาขา และมีเครื่องมือเครื่องใช้ทางวิชาการสมบูรณ์ ทั้งในด้านรักษาพยาบาลและชันสูตรโรค เป็นโรงพยาบาลซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการฝึกอบรมแพทย์และเจ้าหน้าที่วิชาการ (Training Center) แก่โรงพยาบาลอื่น ๆ ซึ่งมีขนาดเตียงตั้งแต่ 200 เตียงขึ้นไป
2. โรงพยาบาลจังหวัด เป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ มีจำนวนเตียงเกินกว่า 60 เตียงขึ้นไป
3. โรงพยาบาลอำเภอ เป็นโรงพยาบาลขนาดเล็ก มีจำนวนเตียงต่ำกว่า 60 เตียง
4. สถานีอนามัย เป็นสถานพยาบาลขนาดเล็ก ไม่มีแพทย์ประจำเหมือนกับโรงพยาบาลทั่วไป มีแต่พยาบาลหรือพนักงานอนามัย หรือพนักงานผดุงครรภ์ประจำ เพื่อให้คำแนะนำและให้บริการสาธารณสุขเบื้องต้น

จากตาราง 3.40 ในภาคผนวก พบว่า ภาคใต้มีอัตราส่วน แพทย์ พยาบาล ต่อยัง ต่อประชากรเท่ากับ 1:26,174 :5,221:852 ตามลำดับ ซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ ทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาในระดับจังหวัด พบว่าจังหวัดที่มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดคือ พังงา ภูเก็ต ระนอง และสงขลา จังหวัดที่มีอัตราส่วนพยาบาลต่อประชากรสูงกว่ามาตรฐานกำหนด คือ พังงา ภูเก็ต ยะลา และระนอง สำหรับจังหวัดที่มีจำนวนเตียงต่อประชากรสูงกว่ามาตรฐานกำหนด คือ พังงา ภูเก็ต ยะลา ระนอง และสุราษฎร์ธานี จังหวัดเหล่านี้นับได้ว่ามีการบริการสาธารณสุขดีกว่าเป้าหมายที่วางไว้

ค. การบริการด้านไฟฟ้า กระแสไฟฟ้าในภาคใต้ ผลิตโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ทำหน้าที่จำหน่ายกระแสไฟฟ้า โดยการรับซื้อจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตอีกทอดหนึ่ง แหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ ๆ ของภาค ได้แก่ โรงไฟฟ้าน้ำมันที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โรงไฟฟ้าลิกไนท์ที่จังหวัดกระบี่ โรงไฟฟ้าพลังไอน้ำที่อำเภอขนอม จังหวัด นครศรีธรรมราช โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนเชี่ยวหลาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนบางลาง จังหวัดยะลา นอกจากนี้ยังมีโรงไฟฟ้ากังหันแก๊สและดีเซล (เป็นแหล่งผลิตไฟฟ้าเสริมช่วงที่ขาดแคลน) และกระแสไฟฟ้าที่จ่ายจากภาคกลาง (เข้าทางจังหวัดชุมพร) รวมทั้งจาก มาเลเซีย (เข้าทางอำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา) ปัจจุบันภาคใต้มีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น 238,515 ราย จ่ายกระแสไฟฟ้าทั้งหมด 694,883 พันกิโลวัตต์ ประเภทการใช้ไฟฟ้าส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ไฟฟ้าในสถานธุรกิจและอุตสาหกรรม รองลงมาคือที่อยู่อาศัย โดยที่จังหวัดสงขลา มีสัดส่วนการใช้ไฟฟ้าสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 25 ของการใช้ไฟฟ้าทั้งภาค รองลงมาได้แก่ จังหวัด ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนการใช้ไฟฟ้าต่ำ ได้แก่ กระบี่ พัทลุง สตูล เป็นต้น (ตาราง 3.4 ในภาคผนวก) อย่างไรก็ตาม การให้บริการด้านไฟฟ้า ส่วนใหญ่สามารถให้บริการครอบคลุมในเกือบทุกพื้นที่ ยกเว้นในบางท้องที่ที่ห่างไกลจะมีปัญหา ก๊าซ ไฟฟ้าตกและดับ เนื่องจากก๊าซ ไฟฟ้าส่งไปไม่เพียงพอ เพราะขนาดและระบบสายส่ง

ง. การบริการด้านประปา ในภาคใต้มีระบบประปาที่ให้บริการอยู่ 2 รูปแบบ คือ การประปาที่สังกัดการประปาส่วนภูมิภาค และการประปาส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยเทศบาล และสุขาภิบาล ซึ่งกำลังจะโอนมาสังกัดการประปาส่วนภูมิภาคตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2526 สำหรับการให้บริการประปานั้น การประปาส่วนภูมิภาคสามารถให้บริการในเขตพื้นที่จำหน่ายน้ำของภาคใต้ทั้งสิ้นรวม 363,238 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมเขตเทศบาลและ

ลุ่มชาภิบาล จำนวน 21 เทศบาล และ 20 ลุ่มชาภิบาล ตามลำดับ มีกำลังผลิตรวมกัน 118,320 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ส่วนการประปาที่ดำเนินการโดยท้องถิ่น สามารถให้บริการในเขตเทศบาลรวม 4 แห่ง คือ เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช ปัตตานี ภูเก็ต และยะลา และในเขตลุ่มชาภิบาล รวม 22 แห่ง มีกำลังผลิตรวมทั้งสิ้นประมาณ 30,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน โดยที่จังหวัดสงขลามีสัดส่วนกำลังผลิตสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 20.54 ของกำลังผลิตทั้งภาค สำหรับสัดส่วนผู้ใช้น้ำจะมีลักษณะผันแปรตามกำลังผลิตน้ำ (ตาราง 3.42 ในภาคผนวก) ปัจจุบันการให้บริการประปาดังกล่าวยังไม่ทั่วถึง และเพียงพอกับความต้องการและการขยายตัวของเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพื้นที่เขตท่าเรือ และย่านนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งมักจะตั้งอยู่ห่างไกลจากเขตเทศบาลหรือลุ่มชาภิบาล อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดแคลนน้ำประปาเป็นปัญหาที่ไม่ร้ายแรงนัก เนื่องจากสามารถใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ ได้ เช่นการขุดเจาะบาดาล เป็นต้น

การจัดลำดับพื้นที่ด้านสังคมในระดับจังหวัด

จากการศึกษาลักษณะ การให้บริการทางสังคมของจังหวัดต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อให้เห็นภาพรวมของพื้นที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบลักษณะ การให้บริการทางสังคมของจังหวัดต่าง ๆ โดยนำเอาตัวชี้ (index) ในเรื่องจำนวนโรงเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนแพทย์ จำนวนเตียง ปริมาณการใช้ไฟฟ้า และปริมาณการใช้น้ำประปา มาเปรียบเทียบกัน เพื่อให้ทราบถึงระดับการพัฒนาทางสังคมในพื้นที่ โดยนำข้อมูลตัวชี้ทั้งหลายมาปรับฐานและจัดอันดับ ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มพื้นที่จากสูตร $K = 1 + 3.3 \log N$ ได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ (ตาราง 3.43 ในภาคผนวก)

กลุ่มที่ 1 มีระดับการพัฒนาอยู่ในเกณฑ์สูง ได้แก่ จังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี

กลุ่มที่ 2 มีระดับการพัฒนาค่อนข้างสูง ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส ตรัง ปัตตานี และยะลา

กลุ่มที่ 3 มีระดับการพัฒนาปานกลาง ได้แก่ จังหวัดชุมพร ภูเก็ต พัทลุง และพังงา

กลุ่มที่ 4 มีระดับการพัฒนาต่ำ ได้แก่ จังหวัดระนอง กระบี่ และสตูล

การจัดลำดับพื้นที่ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร และสังคมในระดับจังหวัด

จากนำเอาลักษณะทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร และการให้บริการทางสังคม มาปรับฐานและจัดอันดับในแต่ละเรื่อง เป็นการสรุปภาพรวมของพื้นที่ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ให้ส่วนนี้ได้นำความสำคัญของพื้นที่แต่ละจังหวัด มาพิจารณาร่วมกัน โดยใช้ค่ารวมที่ได้จากการปรับฐานในทุก ๆ ด้าน (ตาราง 3.44 ในภาคผนวก) สามารถสรุปให้เห็นสภาพพื้นที่ของจังหวัดต่าง ๆ จากสูตร $K = 1 + 3.3 \log N$ ได้เป็น 4 กลุ่ม ดังแสดงไว้ในแผนที่ 3.25 ดังนี้

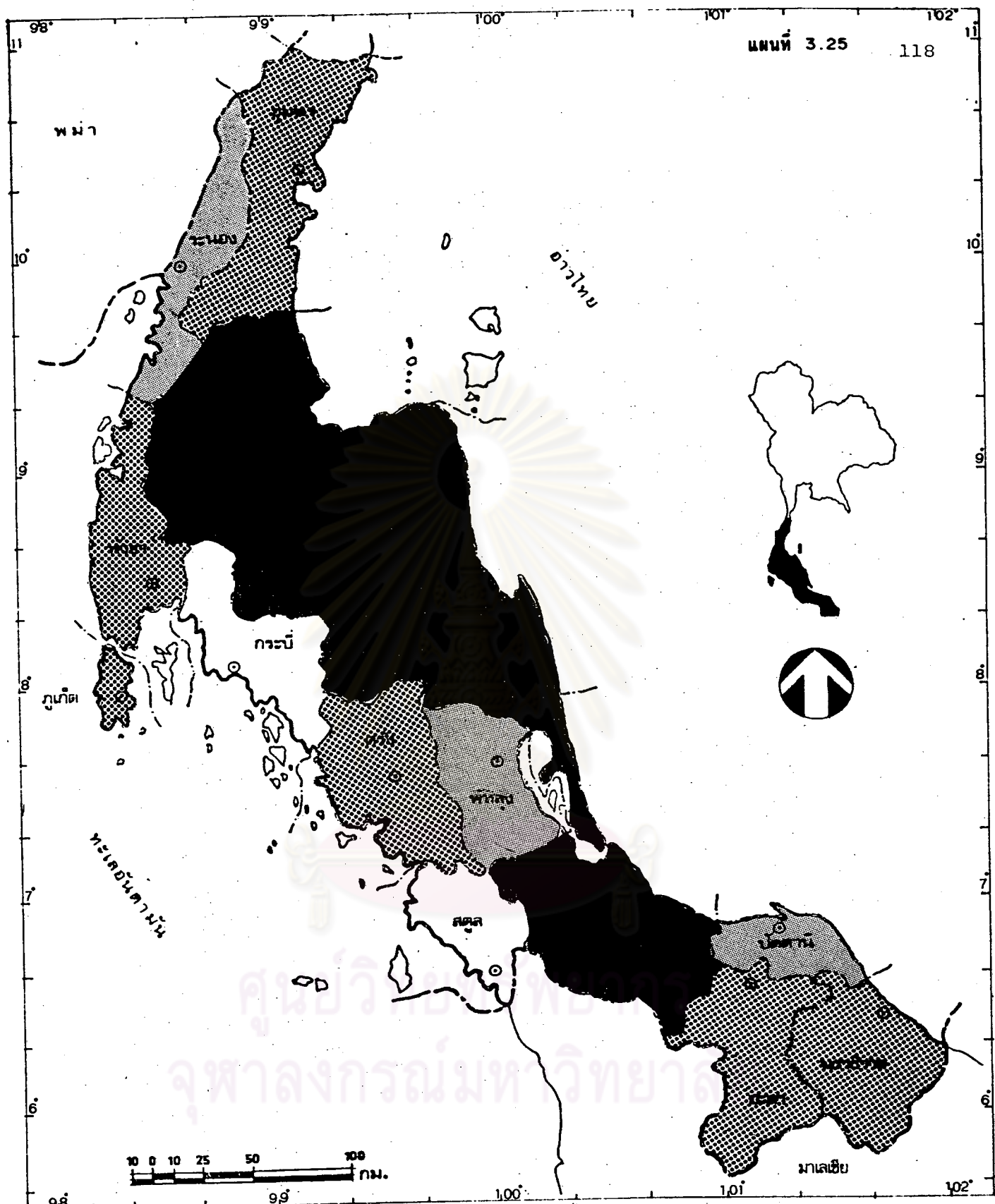
กลุ่มที่ 1 ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่สูง ได้แก่ จังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี ตามลำดับ

กลุ่มที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ค่อนข้างสูง ได้แก่ จังหวัดตรัง นราธิวาส ภูเก็ต พังงา ยะลา และชุมพร ตามลำดับ

กลุ่มที่ 3 ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ปานกลาง ได้แก่ จังหวัดปัตตานี พัทลุง และระนอง ตามลำดับ

กลุ่มที่ 4 ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ต่ำ ได้แก่ จังหวัดกระบี่ และสตูล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองภาคใต้

แผนที่แสดง คักยภาพในการพัฒนาพื้นที่

ที่มา ตาราง 3.44

<p>สัญลักษณ์</p> <p>----- เส้นแบ่งเขตประเทศ</p> <p>----- เส้นแบ่งเขตจังหวัด</p> <p>⊙ ที่ตั้งจังหวัด</p>	<p>□ คักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ ต่ำ</p> <p>▨ " " ปานกลาง</p> <p>▤ " " ค่อนข้างสูง</p> <p>■ " " สูง</p>
---	--